หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ผลกระทบของจักรวรรดินิยมที่มีต่อการเมืองและเศรษฐกิจอียิปต์ในนวนิยาย

นะญีบ มะห์ฟูซเป็นนักเขียนชาวอียิปต์ผู้หนึ่งที่แสดงออกถึงสำนึกทางการเมืองและสังคม หน้าที่ของนักเขียนทำให้มะห์ฟูซตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสังคม โดยเฉพาะการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลในแต่ละยุคสมัย ผู้ประพันธ์พบว่าความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมีทั้งข้อดีและข้อเสียปะปนกันไป อย่างไรก็ดีมะห์ฟูซก็ได้ทำหน้าที่นักประพันธ์ได้เต็มภาคภูมิ นะญีบ มะห์ฟูซได้แสดงให้ผู้อ่านทั่วโลกเห็นแล้วว่าการต่อสู้ทางการเมืองของประชาชนชาวอียิปต์ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องตราบเท่าที่ผู้คนยังเพรียกหาอิสรภาพและเสรีภาพ

นวนิยายเรื่อง *Palace Walk* กล่าวถึงการเมืองของประเทศอียิปต์ในยุคอาณานิคมในปี ค.ศ. 1914 -1919 อังกฤษประกาศตนเป็นเจ้าอาณานิคมและส่งข้าหลวงใหญ่เข้ามาประจำการ ณ กรุงไคโร นอกจากนี้นวนิยายยังนำเสนอเหตุการณ์ในช่วงเวลาที่ประเทศอียิปต์ต้องเผชิญกับสงครามโลกครั้งที่หนึ่งที่ปะทุขึ้นท่ามกลางการแทรกแซงทางการเมืองของลัทธิจักรวรรดินิยมโดยอียิปต์ถูกดึงเข้าไปร่วมในสงครามครั้งนั้นอย่างไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ผู้ประพันธ์เชื่อมโยงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวกับการดำเนินชีวิตของครอบครัวอับดุลญะวาดซึ่งเป็นกลุ่มตัวละครหลักของเรื่อง มะห์ฟูซให้ซัยยิด อะหมัด และฟะฮ์มีบุตรชายเป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับสังคมและชุมชนของตนเอง ท่ามกลางภัยสงครามและการที่อังกฤษเข้ามาริดลอนอำนาจอธิปไตยของประเทศ ซัยยิด อะหมัดและผองเพื่อนต่างรู้สึกไม่พอใจกับการกระทำของอังกฤษโดยเฉพาะเมื่ออังกฤษพยายามขับไล่ผู้ปกครองที่สืบเชื้อสายมาจากตุรกี หรือชนเผ่าเติร์กแห่งอาณาจักรออตโตมัน สุลต่านหรือกษัตริย์เหล่านั้นต้องถูกขับไล่ออกไปจากประเทศ เคดีฟ อับบาสที่สองรัชทายาทของราชวงศ์ฮิลมีต้องถูกเนรเทศออกนอกประเทศและไม่มีสิทธิ์สืบราชบัลลังค์ต่อจากผู้เป็นบิดาอีกต่อไป ชนวนแห่งความขัดแย้งระหว่างอังกฤษและอียิปต์จึงเริ่มต้นขึ้นด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประชาชนเริ่มต่อต้านอำนาจของจักรวรรดินิยมมากขึ้น เหตุการณ์เริ่มบานปลายและถึงจุดสูงสุดเมื่ออังกฤษเนรเทศผู้นำพรรควาฟด์ ซาด ซัฆลูล ปาชาออกนอกประเทศด้วยเหตุผลที่ซาดเรียกร้องให้อังกฤษประกาศเอกราชแก่อียิปต์ วิกฤตการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดโศกนาฏกรรมที่ครอบครัวอับดุล ญะวาดไม่มีวันลืมเลือน ประชาชนเรือนแสนมุ่งหน้าไปยังพระราชวังอับดีนเพื่อเรียกร้องให้กษัตริย์ที่อยู่ภายใต้อำนาจของอังกฤษ และข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษปล่อยตัวซาดและคณะกลับคืนสู่มาตุภูมิ การเดินขบวนเริ่มต้นขึ้น ฟะฮ์มี อับดุลญะวาด และบรรดาเด็กหนุ่มผู้ร่วม

อุดมการณ์เดียวกันต่างออกมาเรียกร้องและทวงถามสิทธิเสรีภาพที่ประชาชาติอียิปต์ถูกยึดครองไป ท้ายที่สุดอังกฤษก็ยอมปล่อยตัวซาดจากการคุมขังพร้อมด้วยการกราดกระสุนปืนใส่ผู้ชุมนุมในวันแห่งการเฉลิมฉลองและการต้อนรับผู้นำของเขากลับมา ฟะฮ์มีกลายเป็นผู้พลีกรรมในเหตุการณ์ที่เรียกกันว่า "การปฏิวัติในปี1919" นวนิยายปิดฉากลงพร้อมกับบรรดาเด็กหนุ่มผู้ถูกพลีกรรมเหตุการณ์ครั้งนั้น แม้ว่าครอบครัวของซัยยิด อะหมัดจะประสบกับความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ แต่กระนั้นก็เป็นบทเรียนให้กับครอบครัวของเขาในรุ่นต่อมา

นวนิยายเรื่อง *Palace Desire* เริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.1923 ผู้ประพันธ์นำเสนอเรื่องราวภายหลังที่ประเทศอียิปต์ได้รับอิสรภาพมาแล้ว 4 ปี อังกฤษยังคงเสนอตัวเป็นผู้สนุบสนุนให้ประเทศอียิปต์ประกาศรัฐธรรมนูญแห่งชาติซึ่งเริ่มต้นขึ้นในปี ค.ศ.1923 นวนิยายเริ่มต้นขึ้นด้วยฉากที่ซัยยิด อะหมัดเฝ้ามองบุตรชายที่เป็นเพียงความหวังเดียวของเขา คะม้าล อับดุลญะวาดเติบโตขึ้นมาพร้อมกับภาพแห่งความทรงจำของพี่ชาย ฟะฮ์มี วีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของเด็กหนุ่มคะม้าลปรารถนาที่จะเป็นเยี่ยงพี่ชายของตนเองและศรัทธาในพรรคชาตินิยมวาฟด์อย่างมาก ผู้ประพันธ์นำเสนอช่วงเวลาที่พรรควาฟด์และซาด ซัฆลูล ปาชารุ่งเรืองที่สุด ซาดกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งอิสรภาพ เสรีภาพ อีกทั้งยังได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อมา ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นภาพของความเสื่อมของระบบเจ้าขุนมูลนาย เนื่องด้วยเจ้าชายอับบาส ฮิลมีที่สองถูกเนรเทศออกนอกประเทศไป ขุนนางชาวตุรกีก็หมดความสำคัญลงไปด้วย การบริหารประเทศของรัฐบาลอียิปต์จึงเริ่มมีการแบ่งแยกขั้วอำนาจเกิดขึ้น พรรคการเมืองกลุ่มน้อยพยายามเรียกร้องให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมเพื่อให้การเมืองของอียิปต์มีความสมดุลย์และถ่วงดุลอำนาจกับอังกฤษได้มากกว่า จะเห็นได้ว่ามะห์ฟูซกล่าวถึงสถานการณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นเรื่องภายในประเทศ แต่ในขณะเดียวกันเขาก็วิจารณ์การบริหารประเทศของคณะรัฐบาลชุดนี้ที่สร้างกระแสชาตินิยมที่ค่อนข้างรุนแรง อีกทั้งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศอียิปต์เผชิญกับภาวะวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในคณะรัฐบาล ผู้ประพันธ์นำเสนอประเด็นด้านอุดมคติทางการเมืองของคะม้าล ตัวละครเอกของนวนิยายภาคที่สองที่เชื่อมั่นและศรัทธาในความเป็นชาตินิยมที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อเขาเติบโตและได้เรียนรู้ชีวิตด้วยประสบการณ์ของตนเอง คะม้าลเริ่มเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทัศนคติที่มีต่อการเมืองและหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคมอีกด้วย

ผู้ประพันธ์นำผู้อ่านมาสู่ครอบครัวอับดุลญะวาดในรุ่นที่ 3 บทบาทของตัวละครหลักจึงอยู่ที่อะหมัด อิบรอฮีม เชากัตและอับดุลมุนอิม เชากัตในนวนิยายเรื่อง *Sugar Street* นวนิยาย

เริ่มต้นขึ้นในช่วงเวลาที่แนวคิดของโลกตะวันตกแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาสู่คนรุ่นใหม่ที่มีมุมมองและทัศนคติทางการเมืองที่เด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย แนวคิดสังคมนิยม และลัทธิคอมมิวนิสต์ เป็นต้น ในขณะเดียวกันคนรุ่นใหม่บางกลุ่มได้ทบทวนบทบาทของความเป็นชนชาติอียิปต์ที่มีอิสลามเป็นพื้นฐานหลักของประเทศ จึงมีการจัดตั้งขบวนการที่เรียกว่า อัควานุนมุสลิมีน ขึ้นเพื่อสร้างความแข่งแกร่งให้กับชนชาติอียิปต์ด้วยหลักการของอิสลาม ขบวนการนี้จึงถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าขบวนการมุสลิมอนุรักษ์นิยม ที่นำเอาหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ท่ามกลางกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ได้รับการถ่ายทอดในนวนิยายเล่มนี้แล้ว ปรากฏการณ์ที่มะห์ฟูซและชนร่วมชาติมิปรารถนาให้เกิดขึ้น คือสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ปะทุขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งของโลกเสรีนิยมประชาธิปไตยและโลกคอมมิวนิสต์ ครอบครัวอับดุลญะวาดต้องสูญเสียผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวไปในเหตุการณ์ครั้งนั้น ซัยยิด อะหมัด อับดุลญะวาดเสียชีวิตลงระหว่างการหนีภัยสงคราม ในเวลาต่อมาอับดุลมุนอิมและอะหมัด เชากัตก็ถูกจับกุมด้วยข้อกล่าวหาว่าแนวคิดของเด็กหนุ่มทั้งสองเป็นแนวคิดที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐบาลอียิปต์

นวนิยายเรื่อง *The Day the Leader Was Killed* ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นบทสรุปปิดท้ายนวนิยายชุด *The Cairo Trilogy* เนื่องจากโครงเรื่องที่มีความต่อเนื่องจากนวนิยายทั้ง 3 เล่มและมะห์ฟูซได้ร้อยเรียงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้นจริง มะห์ฟูซแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกและมุมมองของตัวละครที่มีต่อการเมืองและสังคมอียิปต์ในยุคสาธารณรัฐ ซึ่งนำโดยประธานาธิบดีอันวารฺ ซาดัต อัลวานและรันดะฮ์ ตัวแทนของคนรุ่นหนุ่มสาวที่เผชิญกับการไหลบ่าเข้ามาของกระแสบริโภคนิยม มะห์ฟูซวิพากษ์การใช้ชีวิตที่ยึดติดกับวัตถุของคนรุ่นหนุ่มสาวโดยเปรียบเทียบกับทัศนคติของคนรุ่นเก่าเช่น มุห์ตะซิมี ผู้ผ่านช่วงชีวิตอันแสนลำเค็ญมาตราบกระทั่งทุกวันนี้ ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นภาพของเศรษฐกิจของประเทศอียิปต์ตั้งแต่ยุคอาณานิคมจนมาถึงยุคของซาดัต นโยบายอิฟิตาห์ทำให้ประชาชนต้องประสบกับภาวะหนี้สินที่เพิ่มมากขึ้น และท้ายที่สุดปัญหาความล้มเหลวในการบริหารประเทศที่ผิดพลาดของซาดัตทำให้เขาถูกลอบสังหารและจบชีวิตการเป็นผู้นำประเทศอียิปต์ด้วยความเวทนาของผู้ประพันธ์

นะญีบ มะห์ฟูซเป็นนักเขียนนวนิยายผู้หนึ่งที่เปี่ยมไปด้วยความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์หลายยุคสมัย ทำให้ผู้อ่านได้รับทราบวิถีชีวิตและการต่อสู้ทางการเมืองของประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคม ตลอดจนทราบถึงผลกระทบของจักรวรรดินิยมที่มีต่อการเมืองและเศรษฐกิจของอียิปต์มากยิ่งขึ้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

3.1 อิทธิพลและการแทรกแซงทางการเมืองของจักรวรรดินิยม

นะญีบ มะห์ฟูซนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นในนวนิยายโดยเรียบเรียงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาที่ประเทศอียิปต์ตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษ ยุคหลังได้รับอิสรภาพ และยุคสาธารณรัฐเพื่อชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลและการแทรกแซงทางการเมืองของจักรวรรดินิยม นวนิยายชุด *The Cairo Trilogy* ทั้ง 3 เล่มรวมทั้งนวนิยายขนาดสั้นเรื่อง *The Day the Leader Was Killed* สะท้อนปรากฏการณ์ของการแทรกแซงทางการเมืองและการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของชาติมหาอำนาจตะวันตกที่มีต่อการเมืองอียิปต์อย่างมากมาย อาทิ ผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งมีผลทำให้ทหารอังกฤษเข้ามาประจำการ ณ กรุงไคโรและเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การเมืองการปกครองของอียิปต์ จนทำให้อำนาจของกษัตริย์ผู้สืบเชื้อสายจากราชวงศ์ของอาณาจักรออตโตมันสิ้นสุดลงด้วย ในเวลาต่อมากระแสความนิยมของพรรควาฟด์เริ่มเสื่อมลง เนื่องจากอังกฤษก็เข้ามาเจรจาสันติภาพกับซาด ซัฆลูล ปาชา กดดันให้รัฐบาลอียิปต์จัดตั้งรัฐบาลผสมเพื่อประโยชน์ในการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ของอังกฤษภายหลังประกาศอิสรภาพให้แก่ประเทศอียิปต์แล้ว นอกจากนี้ผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่สองยังทำให้ประเทศอียิปต์เผชิญกับขั้วอำนาจทางการเมือง 2 ฝ่าย ได้แก่ โลกเสรีนิยมประชาธิปไตยและโลกสังคมนิยม (ฟาสซิสต์ และคอมมิวนิสต์) ผู้ประพันธ์ดำเนินเรื่องมาจนถึงช่วงเวลาทางการเมืองในยุคสุดท้ายของประเทศอียิปต์ กล่าวคือ การเมืองยุคสาธารณรัฐ ช่วงเวลาที่ชาติมหาอำนาจตะวันตกเช่น รัสเซีย และสหรัฐอเมริกาพยายามเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง มะห์ฟูซพยายามชี้ให้เห็นว่าจักรวรรดินิยมได้เปลี่ยนรูปโฉมอยู่ตลอดเวลา ดังที่ปรากฏในการศึกษาวิเคราะห์ของผู้วิจัยในครั้งนี้

3.1.1 การเมืองยุคอาณานิคม (ค.ศ. 1914 – 1919)

นวนิยายเรื่อง *The Cairo Trilogy* เปิดเรื่องในช่วงเวลาที่อียิปต์ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ในช่วงปีค.ศ. 1914 เป็นผลให้เจ้าชายอับบาสที่ 2 ถูกเนรเทศออกนอกประเทศ และลี้ภัยไปกรุงปารีส เนื่องจากไม่อาจยอมรับตำแหน่งกษัตริย์ของอียิปต์ภายใต้การบังคับบัญชาของอังกฤษได้ การเมืองของประเทศอียิปต์จึงตกอยู่ในสภาวะสูญญากาศทางการเมือง เจ้าชายฟุอาดที่ 1 จึงขึ้นครองราชย์โดยการเห็นพ้องของอังกฤษก็ไม่ทำให้สภาพการเมืองดีขึ้น ประชาชนยังคงไม่ยอมรับการเถลิงราชย์ของกษัตริย์ที่เป็นเครื่องมือให้กับอังกฤษได้ ประชาชนเรียกร้องให้อังกฤษคืนเอกราชให้แก่อียิปต์โดยเร็ว มะห์ฟูซได้บรรยายสภาวะทางการเมืองท่ามกลางความเกลียดชังและการต่อสู้

เรียกร้องอิสรภาพของประชาชนชาวอียิปต์ที่มิอาจทนอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษได้อีกต่อไป

3.1.1.1 ผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ 1

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของประเทศอียิปต์ในปี ค.ศ. 1882 เป็นต้นมา ประเทศอียิปต์เผชิญกับการรุกรานของชาติมหาอำนาจตะวันตกอย่างรวดเร็ว อังกฤษอ้างสิทธิ์เป็นเจ้าอาณานิคมของอียิปต์โดยไม่ฟังคำทัดทานของประชาชนหรือสังคมโลกภายนอก เมื่อปีค.ศ. 1914 อังกฤษส่งข้าหลวงใหญ่เข้าไปบัญชาการและควบคุมดูแลกิจการภายในของอียิปต์ทั้งหมด อังกฤษยังชักนำประเทศอียิปต์เข้าสู่ภาวะสงคราม อีกทั้งยังขับไล่และกำจัดศัตรูทางการเมืองซึ่งเป็นบุคคลอันเป็นที่รักของประชาชนหลายต่อหลายท่าน นักการเมืองหรือข้าราชการชาวอียิปต์ผู้ใดต้องการความก้าวหน้าในชีวิตก็ต้องยอมจำนนและยอมเป็นหุ่นเชิดให้กับรัฐบาลอังกฤษ สิ่งที่ประชาชนกำลังเผชิญในยุคนั้นกำลังเผชิญอยู่คือภัยคุกคามจากต่างชาติและการพลัดพรากจากผู้ปกครอง ญาติมิตร เพื่อนและคนรักในสงครามและการเข้ามาครอบครองดินแดนของจักรวรรดินิยม นอกจากนี้อังกฤษยังเข้ามาแทรกแซงความสัมพันธ์ระหว่างตุรกีและอียิปต์ซึ่งเป็นมิตรประเทศที่มีการติดต่อแลกเปลี่ยนกันทั้งด้านการเมืองและสังคมมายาวนาน นอกเหนือจากการมีพรมแดนติดกับประเทศตุรกีแล้วทั้งสองประเทศยังมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมาก เพราะในอดีตในยุคของการปกครองของระบอบอิสลามของทวีปอาหรับ อียิปต์เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรออตโตมาน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรอิสลาม ประชาชนชาวอียิปต์จึงมีความผูกพันและเคารพกษัตริย์ผู้สืบเชื้อสายมาจากประเทศตุรกีด้วยเช่นกัน

ผู้ประพันธ์ได้ทำหน้าที่สะท้อนภาพเหตุการณ์ในช่วงสงครามให้ผู้อ่านได้รับทราบอย่างชัดเจนว่า ณ เวลานั้นประเทศอียิปต์และประชาชนต้องเผชิญกับสิ่งใดบ้าง แม้ว่าเด็กชายมะห์ฟูซจะยังเยาว์วัย แต่เรื่องเล่าเกี่ยวกับอังกฤษยังชัดเจนและฝังแน่นในความทรงจำของเด็กชายตราบกระทั่งทุกวันนี้ มะห์ฟูซปฏิเสธสงครามและการก่อการร้าย เขาแสดงออกอย่างชัดเจนว่าสงครามคือความโหดร้ายต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์แต่กลับกลายเป็นเครื่องมือของผู้กระหายอำนาจ

มะห์ฟูซปล่อยให้ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่าความรู้สึกที่มีต่อสงครามและอังกฤษเพราะตัวละครของเขาคือตัวแทนและเป็นปากเสียงให้กับประชาชนได้ดีกว่าตัวเขาเอง ตัวละครที่เขาสมมุติขึ้นมีชีวิตอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและจบชีวิตลงด้วยภัยสงครามในสงครามโลกครั้งที่ 2

ครอบครัวของซัยยิด อะหมัด อับดุลญะวาดได้นำผู้อ่านสู่จิตสำนึกของความรักชาติ การสละชีพเพื่อให้ชาติดำรงอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์ใช้เป็นสัญลักษณ์ของการปลดปล่อยอิสรภาพของประชาชน เพื่อเรียกร้องให้ผู้นำตระหนักถึงคุณค่าของอธิปไตยที่ต้องแลกมาด้วยชีวิต

ซัยยิด อะหมัด อับดุลญะวาดเป็นพ่อค้าผู้มั่งคั่งในย่านญะมาลียะฮ์ เขาเป็นผู้หนึ่งที่ต่อต้านอังกฤษ และสงครามที่คนอังกฤษหยิบยื่นให้แผ่นดินเกิดของเขา ซัยยิด อะหมัดและครอบครัวมีชีวิตแสนสุขสบายและมีความสุขมาตลอดจนกระทั่งอียิปต์เข้าสู่ภาวะสงคราม สภาพของเขตญะมาลียะฮ์เปลี่ยนแปลงไป ทหารของอังกฤษและกองกำลังพันธมิตรเข้ามาตั้งค่าย และกองบัญชาการตามสถานที่สำคัญๆ เช่น บริเวณมัสญิด สถานที่ราชการ หรือแม้กระทั่งจัตุรัสเอซเบกียะฮ์ สถานที่ที่ชาวเมืองมาชุมนุมจับจ่ายซื้อสินค้ามากที่สุดก็ตาม

> [Sayyid Ahmad] The man shook his head and murmured, "When? ... When? Only lord knows. All we read about in the papers are British victories. Will they really win or will the German and Turk be victorious in the end? Answer our Prayer, O God."[1]

ซัยยิด อะหมัดมีความหวังว่าประเทศอียิปต์จะกลับคืนสู่สภาวะปกติโดยเร็ว ทุกวันนี้อังกฤษเข้ามาอ้างสิทธิ์ในการปกครองประเทศในช่วงสงคราม ประชาชนต่างหวังให้อังกฤษพ่ายแพ้ในสงครามครั้งนี้และอะหมัดภาวนาต่อพระผู้เป็นเจ้าให้อังกฤษเป็นผู้ปราชัยในสงคราม สงครามที่ทวีความรุนแรงประหนึ่งว่าไม่มีทีท่าจะจบสิ้น อีกทั้งการแทรกแซงของของอังกฤษก็มีทีท่าว่าจะรุนแรงมากขึ้นด้วย ตัวละครรู้สึกสิ้นหวังกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ประเทศอียิปต์กำลังถูกภัยจากภายนอกคุกคามอยู่ ณ ขณะนี้

ผู้ประพันธ์เน้นย้ำอยู่เสมอว่าความโหดร้ายของสงครามได้ก่อให้เกิดผลเสียอย่างไร โดยเฉพาะการทำลายชีวิตผู้บริสุทธิ์และการรุกล้ำอธิปไตยของชาตินั้นๆ สำหรับประเทศอียิปต์แล้ว การรุกรานของอังกฤษครั้งนี้ทำให้พวกเขาต้องสูญเสียผู้นำอันเป็นที่รัก เจ้าชายอับบาสที่สอง (Abbas II) หรือที่รู้จักกันในนามเจ้าชายคะมาลุดดีน หุซัยน์ได้ปฏิเสธการขึ้นครองราชย์ภายใต้การ

---

[1] Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p.13.

ชี้นำของอังกฤษ ซึ่งเป็นเหตุให้เขาต้องลี้ภัยไปอยู่ในตุรกี ข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษจึงแต่งตั้งกษัตริย์ฟุอาดที่หนึ่งขึ้นครองบัลลังก์แทน[2]

> [Sayyid Ahmad] "What a fine man Prince Kamal al Din Hussayn is! Do you know what he did? He refused to ascend the throne of his late father so long as the British are in charge" [...] "Prince Ahmad Fuad, or Sultan Fuad as he will be known from now on, accepted the throne. The celebration came to climax today with his investiture. Then he went in a procession from Bustan Castle to Abdin Palace.[3]

ซัยยิด อะหมัดรำพึงกับภรรยาอย่างสิ้นหวังหลังจากที่ทราบข่าวการสละราชย์บัลลังก์ของเคดีฟ อับบาสที่สอง เจ้าชายอับบาสเป็นที่รักใคร่ของประชาชนชาวอียิปต์ เพราะท่านต่อต้านอังกฤษทุกรูปแบบ เพื่อให้อียิปต์หลุดพ้นจากการตกเป็นดินแดนอาณานิคม ซัยยิด อะหมัดวิตกกังวลว่ากษัตริย์พระองค์ใหม่ซึ่งเข้ามาแทนที่ผู้นำที่เขารักและเชิดชู สุลต่านฟุอาดที่หนึ่งจะมีความจงรักภักดีต่อชาติอย่างแท้จริงหรือไม่ การที่กษัตริย์ฟุอาดประกาศเข้ารับตำแหน่งจึงเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าอียิปต์กำลังตกอยู่ในภาวะสั่นคลอนอีกครั้ง ความหวังที่จะเป็นอิสระจากอังกฤษก็รางเลือนเข้าไปทุกทีๆ

มะห์ฟูซตระหนักถึงเรื่องราวเหล่านี้เป็นอย่างดี จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ในยุคกษัตริย์ฟุอาดเป็นช่วงเวลาที่มีการคอรัปชั่นเกิดขึ้นบ่อยครั้ง รัฐบาลก็กลายเป็นหุ่นเชิดให้อังกฤษเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์และลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้สะดวกยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นยุคข้าวยากหมากแพง ประชาชนระดับล่างต้องอดมื้อกินมื้อ และประสบกับภาวะหนี้สิน

เมื่อเจ้าชายปฏิเสธการขึ้นครองราชย์ต่อจากบิดาแล้ว ประชาชนรู้สึกว่าตนได้สูญเสียบุคคลสำคัญที่จะช่วยกอบกู้เอกราชของชาติอียิปต์ แม้ว่าจะมีการแต่งตั้งกษัตริย์พระองค์ใหม่

---

[2] Ritchie Ovendale, *The Middle East since 1914*, 2nd ed. (London and New York : Longman, 1998), p.4.

[3] Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p.12.

ปกครองบ้านเมืองแล้วก็ตาม ประชาชนทุกคนรู้ดีว่ากษัตริย์องค์ใหม่นั้นเป็นหนึ่งในรัฐบาลหุ่นของอังกฤษ และพวกตนจะไม่ได้รับความเป็นธรรมในการปกครองบ้านเมืองของสุลต่านฟุอาดที่หนึ่ง

มะห์ฟูซได้บรรยายความรู้สึกรักชาติของตัวละคร ซัยยิด อะหมัดตระหนักถึงสถาบันชาติและกษัตริย์เท่าๆกับที่นักชาตินิยมคนอื่นๆพึงมี ความรักชาติได้แทรกซึมเข้าสู่กระแสเลือดของเขาไปเสียแล้ว ตั้งแต่ที่เขาได้ยินการกล่าวขานถึงท่านอุระบี นักปฏิวัติผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของอียิปต์ ข่าวที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ชาตินิยม *al-Liwa* ได้ทำให้ความรักชาติโชติช่วงขึ้นมาจนหลอมรวมเขาให้เป็นหนึ่งเดียวกับคนในชาติ และได้ปลุกเร้าให้เขาดีใจและเสียใจได้ในเวลาเดียวกัน ซัยยิด อะหมัดจำได้ว่าครั้งหนึ่งเขาเคยร่ำไห้เหมือนเด็กๆเมื่อทราบข่าวมรณกรรมของ ฯพณฯ มุศฏอฟา คามิล เช่นเดียวกันเมื่อเขาทราบข่าวการลี้ภัยของเคดีฟอับบาสที่สอง ซัยยิด อะหมัดก็เหมือนได้สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักไปเฉกเช่นอดีตที่ผ่านมา ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอประเด็นของการสร้างชาติของผู้นำอียิปต์ในยุคที่ผ่านมา พวกเขาต้องสูญสิ้นอิสรภาพ ถูกจองจำ ถูกเนรเทศออกนอกประเทศหรือแม้แต่การสละชีพเพื่อชาติ บุคคลเหล่านั้นก็ยอมเสียสละตนเองให้กับประเทศชาติเยี่ยงชายชาติทหาร อุระบี ปาชา มุศฏอฟา คามิล มุฮัมหมัด ฟะรีดและเคดีฟ อับบาสที่สองจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการต่อสู้เพื่อชาติและยังคงอยู่ในหัวใจของประชาชนชาวอียิปต์ตลอดมา

> His patriotism had not come to him accidentally. It had matured with him since childhood, when he had heard the previous generation recount tales of the heroism of Egyptian revolutionary Urabi. It had been enflamed by articles and speeches printed in the nationalist newspapers '*al-Liwa*'. And what a unique sight it had been, arousing both laughter and concern, the day he was seen crying like a baby over the death of Mustafa Kamil.[4]

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นระหว่างประชาชนอียิปต์และสถาบันพระมหากษัตริย์ในยุคดังกล่าวว่าเป็นผู้ปกครองสูงสุดของประเทศ เคดีฟหรือสุลต่านในยุคนั้นเปรียบได้กับประธานาธิบดี หรือนายกรัฐมนตรี อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ภาพลักษณ์ของกษัตริย์จึงสืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์ของอาณาจักรอิสลาม และต้องมีความเป็นชนชาติอียิปต์ที่จะไม่สยบให้กับอังกฤษโดยเด็ดขาด

---

[4] Ibid., p. 331.

ประเทศอียิปต์เริ่มเข้าสู่ภาวะสงครามทันทีที่อังกฤษประกาศว่าประเทศอียิปต์เป็นดินแดนใต้อาณัติของตน รัฐบาลอังกฤษแต่งตั้งเซอร์เรจินาลด์ วินเกท (Sir Reginald Wingate) เป็นข้าหลวงใหญ่ หลังจากนั้นอังกฤษและประเทศฝ่ายพันธมิตรตัดสินใจส่งกองกำลังทหารเข้ามาตั้งค่ายทหารในประเทศอียิปต์ อาทิ บริเวณคาบสมุทรไซไนน์ คลองสุเอซ และใจกลางกรุงไคโร จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในประเทศอียิปต์ โดยเฉพาะกรุงไคโร มีทหารชาวตะวันตกหลายชนชาติเข้ามารักษาการณ์ตามเมืองสำคัญๆในไคโร เป็นเหตุให้ประเทศเยอรมนีได้เปิดฉากการโจมตีโดยใช้ zeppelin เรือเหาะที่ทันสมัยและก้าวหน้าที่สุดในยุคนั้นทิ้งระเบิดตามเมืองสำคัญๆของอียิปต์ ประชาชนจึงอยู่ในภาวะหวาดระแวง ไม่รู้ว่าวันใดภัยอันตรายเหล่านี้จะเกิดขึ้นกับตน

มะห์ฟูซได้กล่าวเสียดสีว่าสงครามการสู้รบครั้งนี้ไม่มีใครเป็นมิตรหรือศัตรูที่แท้จริง ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นถึงความคิดของประชาชน พวกเขาปฏิเสธสงครามและกล่าวหาอังกฤษว่าเป็นผู้บีบบังคับให้อียิปต์ต้องเข้าร่วมในสงคราม

> Khadija interrupted in their conversation to ask," Why do you love the German when they're the ones who sent a zeppelin to drop bombs on us?
>
> Fahmy proceeded to affirm, as he always did, that the German had intended their bombs for the English, not the Egyptians.[5]

ผู้ประพันธ์เปิดโอกาสให้ตัวละครเป็นกระบอกเสียงแทนประชาชนในชาติ พวกเขาต้องเผชิญกับภัยสงครามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ฟะฮ์มีจะยืนยันอย่างหนักแน่นว่าเยอรมนีไม่มีทางทำร้ายคนอียิปต์แต่ต้องการโจมตีทหารอังกฤษเท่านั้น หากในใจฟะฮ์มีตระหนักดีว่าการจู่โจมทางอากาศทุกครั้งประชาชนจะต้องรับเคราะห์แทนทหาร และไม่มีผู้ใดออกมารับผิดชอบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

นอกจากภัยคุกคามจากสงครามแล้ว ประชาชนชาวอียิปต์ต้องเผชิญกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบรรดาเหล่าทหาร บ่อยครั้งที่พลเมืองจะถูกทหารรังแก บ้างก็ยิงปืนข่มขู่หากมีการ

---

[5] Ibid., p. 56.

ประท้วงหรือต่อต้าน บ้างก็ทำร้ายร่างกายของประชาชนด้วยกิริยาอันหยาบคาย เช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเชคมุตะวัลลี อับดุศศอมัด ผู้รู้ทางศาสนาที่ชาวเมืองให้ความเคารพ

> The Shaykh shook his head sorrowfully. He said with anguish, "Yesterday I was walking in the Muski when two Australian soldiers blocked my way. They told me to hand over evening I had. So I emptied my pockets for them and brought out the one thing I had, and ear of corn. One of them took it and kicked it like a ball. The other snatched my turban. He unwound the cloth from it, ripped it, and flung it in my face." [6]

เชคมุตะวัลลี อับดุศศอมัด ได้บอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองให้ซัยยิด อะหมัดฟัง ครั้งหนึ่งขณะที่ตนเองเดินผ่านไปยังถนนมุซกี บริเวณที่ตั้งค่ายทหารพันธมิตร ชายชราก็เดินผ่านไปตามปกติ แต่ทหารนายหนึ่งได้ขอตรวจค้นร่างกาย และให้ชายชรายกมือขึ้นเหนือศีรษะ ทหารนายหนึ่งพบถุงใส่ข้าวโพดในกระเป๋าเสื้อก็นำออกมาเตะเล่นอย่างสนุกสนาน ส่วนทหารอีกนายหนึ่งก็กระชากผ้าโพกศีรษะและเสื้อของเชคจนฉีกขาดและขว้างใส่หน้าชายชราอย่างไม่ใยดี

พฤติกรรมของทหารกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมของผู้มีอำนาจ ถึงแม้จะเป็นการกระทำที่ดูประหนึ่งเป็นเรื่องหยอกเย้ากันระหว่างทหารกับประชาชน แต่ผู้ประพันธ์ก็แสดงออกถึงความรู้สึกดูแคลนพฤติกรรมอันหยาบคายเหล่านี้อย่างเด่นชัดในน้ำเสียงของชายชราซึ่งเป็นปุถุชนธรรมดาๆคนหนึ่ง สงครามมิใช่การใช้กำลังหรืออำนาจข่มเหงผู้ใดโดยปราศจากเหตุผล

3.1.2 การเมืองยุคหลังได้รับอิสรภาพ (ค.ศ. 1922 – 1952)

แม้ว่าอังกฤษจะประกาศอิสรภาพแก่ประเทศอียิปต์เมื่อปีค.ศ.1922 แล้วนั้น ก็มิได้หมายความว่าอังกฤษจะยินยอมให้ประเทศอียิปต์ปกครองตนเองได้อย่างเสรี ทว่ารัฐบาลอังกฤษอ้างเหตุผลในการรักษาการของทหารว่าเป็นไปเพื่อความสงบเรียบร้อยก่อนที่อียิปต์จะประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี 1923 อย่างเป็นทางการ ดังนั้นรัฐบาลอังกฤษจึงส่งข้าราชการและผู้แทนรัฐบาล

---

[6] Ibid., p. 39.

I 22657915

เข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง โดยมีกษัตริย์ฟุอาดที่ 1 หนุนหลังอยู่ ดังนั้นมะห์ฟูซจึงวิพากษ์วิจารณ์การปกครองในยุคของกษัตริย์ฟุอาดว่าเป็นยุคแห่งทรราชย์ บรรดาข้าราชการและนักการเมืองมีการคอรัปชั่นเกิดขึ้นสูงมาก อีกทั้งยังยอมจำนนและเห็นชอบต่อคำสั่งของผู้แทนอังกฤษเพื่อหวังผลตอบแทนทางการเมือง

3.1.2.1 กระแสความนิยมของพรรควาฟด์

การสละชีพเพื่อแผ่นดินเกิดของบรรดาเด็กหนุ่มครั้งนั้นเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้บรรดานักการเมืองเช่น ซาด ซัฆลูล ปาชาและบุคคลอื่นๆ ในคณะรัฐบาลได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์สำคัญทางการเมืองนั่นคือ การเรียกร้องให้อังกฤษยอมประกาศเอกราชให้แก่ประชาชนชาวอียิปต์โดยเร็ว และทำให้ซาด ซัฆลูล ปาชากลายเป็นวีรบุรุษของคนอียิปต์ในยุคนั้น ซึ่งมีผลให้พรรควาฟด์ได้รับเลือกจากประชาชนและสามารถจัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างมากของอียิปต์ได้สำเร็จ บทเรียนแห่งการปฏิวัติในปีค.ศ. 1919 จึงทำให้สังคมอียิปต์ตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น

ผู้ประพันธ์วิพากษ์วิจารณ์การเมืองผ่านตัวละครเช่น ซัยยิด อะหมัดผู้ที่ยังคงให้ความสนใจเกี่ยวกับการเมืองแม้ว่าตนเองจะสูญเสียบุตรชายจากวิกฤตทางการเมืองเมื่อปี ค.ศ. 1919 ซัยยิดอะหมัดและเพื่อนข้าราชการได้วิพากษ์ถึงการดำเนินการเรียกร้องอิสรภาพของซาดด้วยน้ำเสียงยกย่อง ผู้ประพันธ์สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้นำและบทบาททางการเมืองของซาดที่มีอิทธิพลต่อความคิดและความศรัทธาของประชาชนชาวอียิปต์ ซาดเปรียบเสมือนศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชน ซัยยิด อะหมัดเชื่อว่าผู้นำท่านนี้เป็นแกนนำในการผลักดันการเจรจาสันติภาพกับอังกฤษ ด้วยจุดมุ่งหมายให้ประเทศอียิปต์ได้รับอิสรภาพในการปกครองตนเองอย่างเป็นทางการ การกระทำดังกล่าวส่งผลให้ซาดได้รับความนิยมจากประชาชนในเวลาอันรวดเร็ว

> Mr. Ibrahim al-Far said, "Alexandria set sail from Sa'd Zaghlul Pasha today heading for Paris," [...]
>
> They had been quick to add, "He will continue negotiating until he regains his health, when he will set sail for the invitation in response to the

London he received from" or "He will receive Ramsay MacDonald from the independence of agreement."[7]

จะเห็นได้ว่าการเมืองของประเทศอียิปต์ในยุคต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 รัฐบาลอียิปต์ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี ซาด ซัฆลูล ปาชาพยายามจะสร้างแนวทางการต่อรองและถ่วงดุลย์อำนาจทั้งทางตรงและทางอ้อมเพื่อกดดันให้อังกฤษยุติบทบาทในการแทรกแซงทางการเมืองอียิปต์ ซาดได้แสดงจุดยืนของการปกครองประเทศอย่างชัดเจนว่าอียิปต์ควรประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งชาติเพื่อปกครองตนเองมากกว่าที่จะต้องดำเนินตามแนวทางที่อังกฤษกำหนดให้ถือปฏิบัติภายหลังได้รับอิสรภาพ

จากบทสนทนาข้างต้นสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ทางการเมืองของอียิปต์ซึ่งยังคงอยู่ในสภาวะคลุมเครือ อังกฤษได้ส่งรัมเซย์ แมคโดนัลด์ ผู้แทนของตนในการเจรจาถึงข้อตกลงการประกาศอิสรภาพร่วมกับคณะรัฐบาลอียิปต์ ณ กรุงปารีส ประชาชนคาดหวังว่าการเจรจาครั้งนี้จะประสบความสำเร็จ ชัยยิด อะหมัดก็เป็นหนึ่งในบรรดาผู้คาดหวังในสิ่งเดียวกันนี้ เขาปรารถนาที่จะเห็นเอกราชของประเทศอียิปต์เหมือนดังเจตนารมณ์ของฟะฮ์มีและวีรชนผู้ล่วงลับไปแล้ว

อย่างไรก็ตามยังมีประชาชนบางส่วนที่ไม่นิยมพรรควาฟด์ เพราะพวกเขาเห็นว่าพรรควาฟด์เป็นพรรคชาตินิยมสุดโต่งมากเกินไป ซาดเป็นนายกรัฐมนตรีที่แสดงตนอย่างชัดเจนว่าเขายืนอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับอังกฤษ เขาจึงเป็นผู้ปลุกกระแสต่อต้านอังกฤษและนักการเมืองบางกลุ่มที่สนับสนุนอังกฤษ ประชาชนส่วนหนึ่งจึงมองว่าซาดกุมอำนาจทางการเมืองเพียงผู้เดียวเช่นเดียวกับ ฮาซัน ซะลีมเพื่อนสนิทของคะม้าลที่ไม่เชื่อว่าซาดจะเป็นวีรบุรุษของชาติได้ หากแต่ซาดหยิบยืมการพลีชีพของประชาชนเพื่ออ้างสิทธิ์ความชอบธรรมให้ตัวเองและจะได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษเท่านั้น ดังนั้นประชาชนจำนวนหนึ่งจึงหันไปสนับสนุนพรรคการเมืองกลุ่มน้อยที่พยายามก่อตั้งพรรคและแสดงเจตนารมณ์ในการบริหารประเทศในรูปแบบใหม่และมีความพยายามจะลดกระแสการต่อต้านอังกฤษและปรารถนาจะให้ประเทศชาติเกิดสันติภาพที่แท้จริง

---

[7] Naguib Mahfouz, *Palace Desire*, trans. William Maynard Hutchins, Lorn M. Kenny and Olive E.Kenny (London: Black Swan, 1994), p.3.

Hasan repeated this characterization with provocating disdain and scorn, which were at odds with his normal gentle courtesy. He made fun of Sa'd Zaghlul's policies and rhetorical flourishes. He extolled the majesty of Adli Tharwat, Muhammad Mahmud, and other members of the Liberal Constitutionalist group, who, in Kamal's eyes, were traitors or Englishmen in fezzes.[8]

ในช่วงเวลาต่อมา เมื่อการบริหารงานของซาดไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน พรรคการเมือง Liberal Constitutionalist หรือพรรค 'เสรีนิยมประชาธิปไตย'จึงพยายามเสนอตัวเข้ามาเป็นทางเลือกให้กับคนรุ่นใหม่ที่ไม่เชื่อถือพรรควาฟด์อีกต่อไป สำหรับคะม้าลแล้วพรรคการเมืองที่ก่อตั้งขึ้นมาใหม่นี้เป็นพวกที่สนับสนุนอังกฤษ และเป็นกบฏต่อประเทศชาติ คะม้าลรู้สึกว่าตนเองมีทัศนคติทางการเมืองที่แตกต่างจากเพื่อนๆของเขา แม้กระทั่งฮาซัน ซะลีมก็ยังดูถูกนโยบายของซาด และกลับสรรเสริญผู้นำพรรค Liberal Constitutionalist มากกว่า คะม้าลยกสุนทรพจน์ของซาดซึ่งกล่าวปลุกใจให้ประชาชนรักชาติ ด้วยประโยคที่ว่า "We were invited here to commit suicide, but we refuse. This all that happened." คะม้าลเชื่อว่าซาดเป็นผู้หนึ่งที่ทำหน้าที่เพื่อชาติและการปลุกกระแสต่อต้านอังกฤษเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้วซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความคิดของฮาซัน ซะลีมที่มองว่าประโยคดังกล่าวเป็นการโฆษณาชวนเชื่อและเป็นการกระตุ้นให้เกิดการนองเลือดอีกครั้งหนึ่ง

Hasan Salim said, "The man and his era have become part of history. The present situation can be put in these few words: Sa'd Zaghlul refused to allow anyone else, no matter how fine or wise, to speak in the name of Egypt."

Immediately after receiving this blow, Kamal restored, "The present situlation can be summed up in even fewer words: No one in Egypt is able to speak for her except Sa'd. The people's support for him is great enough to achieve our goal in the end."[9]

---

[8] Ibid., p. 151-152.

[9] Ibid., p. 155.

สุนทรพจน์ดังกล่าว ก่อให้เกิดความเกลียดชังอังกฤษอย่างรุนแรงเป็นเหตุให้เซอร์ ลี แสต็ก ปาชา (Sir Lee Stack Pasha) ผู้แทนของรัฐบาลอังกฤษถูกลอบสังหารโดยกลุ่มชาตินิยมสุดโต่ง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นทำให้ซาดถูกประนาม โดยมีประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับเขาจำนวนมากออกมาเรียกร้องให้รับผิดชอบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มะห์ฟูซแสดงให้เห็นว่าเมื่อเวลาผ่านไปทัศนคติของผู้คนย่อมเปลี่ยนแปลงแม้จะมีเป้าหมายในสิ่งเดียวกัน แต่การได้มาซึ่งเอกราชไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการรุนแรงซึ่งจะนำไปสู่การสูญเสียเลือดเนื้อและชีวิตของประชาชนผู้บริสุทธิ์

มะห์ฟูซชี้ให้เห็นพิษภัยของแนวคิดชาตินิยมซึ่งเปรียบเสมือนดาบสองคม ชาตินิยมทำให้ประชาชนร่วมกันปฏิรูปการเมือง ทำให้เกิดพลังสามัคคีกันในชาติโดยไม่แบ่งแยกชนชั้น เพศและอายุ ทว่าหากชาตินิยมนำไปสู่ความรุนแรง มุ่งอาฆาตมาดร้าย สร้างกระแสความเกลียดชังย่อมมีผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศชาติในทางลบอีกด้วย

> Kamal answered, "The assassination of Sir Lee stack pasha was blow directed at Sa'd 's government. ..."
>
> "Let me repeat for you what Hasan Salim said: "This attack is a manifestation of the hatred that some people, including the killers, habor for the English. Sa'd Zaghlul is more responsible than anyone else for inciting this hatred."[...] "This is the English view. Haven't you read the telegrams printed in the newspaper, in Al-Ahram? No wonder the Liberal Constitutionalists are repeating it. One of Sa'd's proudest achievements is that he aroused hostility against the English." [10]

คะม้าลกลับเห็นตรงข้ามกลับคำกล่าวหาของเพื่อน เขาเชื่อว่าข้อกล่าวหาที่เกิดขึ้นนั้นมาจากทัศนคติของคนอังกฤษซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ *Al-Ahram* เพื่อกล่าวหาซาดโดยตรง และยังเป็นการโจมตีของพรรคฝ่ายค้าน คะม้าลภูมิใจที่ซาดสามารถการปลุกกระแสต่อต้านคนอังกฤษได้สำเร็จ ผู้ประพันธ์หยิบยกเหตุการณ์ความรุนแรงในการลอบสังหารคณะรัฐบาลอังกฤษเพื่อชี้ให้เห็นกระแสชาตินิยมของประชาชนที่เพิ่มความรุนแรงนั้น ก่อให้เกิดความเกลียดชังและข้อพิพาทระหว่างอังกฤษและอียิปต์มากขึ้น

---

[10] Ibid., p. 180.

ผู้ประพันธ์แสดงทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างทางการเมือง โดยเฉพาะคะม้าลที่เชื่อมั่นในพรรควาฟด์และผู้นำอย่างไม่เสื่อมคลายเพราะเขาได้รับอิทธิพลทางความคิดที่สืบเนื่องมาจากฟะฮ์มีและซัยยิด อะหมัดได้ถ่ายทอดให้เขามาตั้งแต่วัยเยาว์ผ่านการสนทนาในครอบครัวทั้งๆที่ ณ เวลานั้นคะม้าลยังเด็กเกินกว่าที่จะเข้าใจเรื่องราวทางการเมือง

> The personal distress of the great nationalist leader also resembled the vanquished state of the nation.Kamal felt the same emotion and passion about the political situation as he did about his personal condition. He might just as well have been referring to himself when he asked of Sa'd Zaghlul, "Is this unjust treatment appropriate for such a sincere man?" He might easily have meant Hasan Salim when he said of Ahamd Ziwar Pasha, who replaced Sa'd Zaghlul as a Prime Minister, "He betrayed our trust and restored to unfair tactics to gain control.[11]

คะม้าลรู้สึกว่าความเป็นผู้รักชาติและทัศนคติทางการเมืองของเขาพัฒนามากขึ้น เมื่อเขาได้ศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองด้วยตัวเอง ซาด ซัฆลูล ปาชาเคยถูกจองจำและเป็นเหยื่อในเหตุการณ์ความรุนแรง ถูกกล่าวหาอย่างไม่ยุติธรรม ซาดถูกกล้ยาณมิตรทรยศต่ออุดมการณ์ทางการเมือง พวกเขากลายเป็นผู้สนับสนุนอังกฤษ อะหมัด ซิวาร์ ปาชา ผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนซาด ซัฆลูล ปาชาเป็นผู้ที่ทรยศต่อความเชื่อมั่นของประชนและใช้กลอุบายที่แยบยลในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง การบริหารงานของผู้นำท่านนี้จึงได้รับกระแสต่อต้านจากประชาชนชาวอียิปต์ด้วย

> Isma'il asked, "Was this a unilateral engagement, like Great Britain's unilateral declaration of Egyptian independence on February 28, 1922?"
>
> The conquered Egyptian nation as a whole had proudly rejected that declaration, but nominal sovereignty had been thrust upon it, with the inevitable consequences. Kamal laughed out loud.[12]

---

[11] Ibid., p. 227.

[12] Ibid., p. 257.

ในขณะที่เพื่อนๆคนอื่นของคะม้าลไม่เห็นด้วยกับนโยบายของพรรควาฟด์ คะม้าลกลับกล่าวด้วยความภาคภูมิใจว่าชัยชนะของประชาชาติอียิปต์คือการปฏิเสธคำประกาศเอกราชของอังกฤษเมื่อปีค.ศ. 1922 ซึ่งประชาชนชาวอียิปต์มองว่าเป็นคำประกาศที่อังกฤษกล่าวอ้างขึ้นมาฝ่ายเดียวในขณะที่รัฐบาลอียิปต์ปฏิเสธไม่ยอมรับคำประกาศนั้นอย่างเด่นชัด เพราะพวกเขาตระหนักว่าชาติอียิปต์ไม่เคยตกอยู่ใต้อำนาจของใคร ประเทศอียิปต์จะต้องเป็นผู้ที่เลือกแนวทางที่เหมาะสม เปี่ยมด้วยศักดิ์ศรีและไม่อยู่ภายใต้การชี้นำของผู้ใด คำประกาศเอกราชของอังกฤษเพียงฝ่ายเดียวโดยที่อียิปต์ไม่มีส่วนรู้เห็นต่อคำประกาศนั้น ทำให้อียิปต์ตกอยู่ในสภาวะถูกลบหลู่เกียรติภูมิอันชอบธรรมของประเทศ

หลังจากที่พรรควาฟด์เป็นรัฐบาลเสียงข้างมากบริหารประเทศมาอย่างยาวนานจนถึงจุดเสื่อมถอย เนื่องจากความขัดแย้งภายในและแรงกดดันที่มาจากสถาบันกษัตริย์ภายใต้การชี้นำของอังกฤษ ทำให้เสถียรภาพของพรรคอ่อนแอลง กอรปกับการเกิดขึ้นของพรรคการเมืองทางเลือกใหม่ที่เป็นตัวเลือกให้กับประชาชนมากขึ้น เป็นผลให้พรรควาฟด์ได้รับคะแนนเสียงลดลงท้ายที่สุดซาด ซัฆลูล ปาชาในวัย 70ปี ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ของพรรควาฟด์จำเป็นต้องตัดสินใจยุติความขัดแย้งทั้งมวลโดยตัดสินใจยอมรับการจัดตั้งรัฐบาลผสมภายใต้แรงกดดันของรัฐบาลอังกฤษซึ่งสนับสนุนให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมโดยเร็ว นับเป็นการสิ้นสุดการดำรงสถานะพรรคการเมืองที่ครองใจประชาชนอียิปต์มาอย่างยาวนาน

> Addressing Husayn but pointing at Kamal, Isma'il exclaimed, "Your friend's not too happy about the coalition. It rubs him the wrong way for Sa'd Zaghlul to hold hands with traitors. It's even harder on him that Sa'd agreed to avoid conflict with the British by leaving the post of Prime Minister to his longtime foe Adli. So you'll find that his view are even more immoderate than those of his revered leader."
>
> "The truce with former enemies and traitors is one more disappointment you have to swallow," Kamal told himself. "Is there anything in this world that has lived up your hopes?" [13]

---

[13] Ibid., p. 347.

ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นปฏิกิริยาของประชาชนต่อการประกาศจัดตั้งรัฐบาลผสม มีผลให้ผู้คนจำนวนมากรู้สึกผิดหวังและคิดว่าในที่สุดซาดก็เหมือนกับนักการเมืองคนอื่นๆ ดังคำพังเพยที่ว่าไม่มีมิตรแท้และศัตรูที่ถาวรในวิถีแห่งการเมือง สถานะของผู้นำที่แข็งกร้าวและกล้าหาญในการยืนหยัดต่อต้านอังกฤษมาโดยตลอดระยะเวลาอันยาวนานกลับต้องเสื่อมถอยลงพร้อมกับวัยที่ชราภาพของเขา ณ เวลานั้นซาดเลือกที่จะจับมือกับศัตรูเก่า[อัดุลี] และส่งเขาขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างบุคคลที่หมดทางเลือก คะม้าลรู้สึกผิดหวังในตัวซาดเช่นเดียวกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอียิปต์ที่เคยให้การสนับสนุนพรรควาฟด์มาตลอด อุดมการณ์ของพรรควาฟด์พังทลายลงจากการจัดตั้งรัฐบาลผสมครั้งนั้น คะม้าลแทบจะสิ้นศรัทธาในผู้นำท่านนี้ เขารู้สึกอับอายกับคำกล่าวเสียดสีผู้นำของ อิสมาอีล ละฎีฟ หุซัยน์ ชัดดาดและฮาซัน ชะลีม แต่ก็ต้องกลั้นกลืนความเจ็บปวดในสภาพสิ้นหวัง

ภายหลังการจัดตั้งรัฐบาลผสมได้ไม่นาน ซาด ซัฆลูล ปาชาก็ถึงแก่อสัญกรรม แม้ว่าคะม้าลจะผิดหวังในตัวผู้นำเพียงใด แต่ทันทีที่เขาทราบข่าวมรณกรรมของซาดวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของประเทศอียิปต์เขาก็รู้สึกสะเทือนใจและหดหู่ใจเป็นอย่างยิ่ง เขาหวนระลึกถึงความยิ่งใหญ่ของวีรบุรุษท่านนี้ ซาดคือวีรบุรุษผู้ถูกเนรเทศ นักปฏิวัติเพื่ออิสรภาพ และผู้ก่อร่างรัฐธรรมนูญให้แก่ประเทศอียิปต์ เหตุใดเขาจึงจะไม่โศกเศร้ากับการจากไปของท่านผู้นำในเมื่อตัวตนของเขาส่วนหนึ่งมาจากแนวทางของผู้นำท่านนี้ ประเทศอียิปต์ต้องสูญเสียรัฐบุรุษผู้ซึ่งเป็นแบบอย่างในการต่อสู้ทางการเมืองของประเทศอียิปต์อย่างยากที่จะหาผู้ใดมาเปรียบได้

> In a sad voice, Yasin said, "Oh! I know what it's about. When I was on my way here, I heard people spreading the news. Sa'd Zaghlul has died."
>
> Still stunned, Kamal followed him silently. [...] Sa'd was dead. The hero of the exile, the revolution, the liberation, and the constitution had died. Why should he not mourn for Sa'd Zaghlul, when the best qualities of his personality came from Sa'd guidance and leadership?[14]

---

[14] Ibid., pp.421-422.

อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์ของอียิปต์บันทึกเกียรติประวัติของซาดในฐานะนักการเมืองและวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของประชาชาติอียิปต์ เขาคือสัญลักษณ์แห่งชาตินิยมอียิปต์ที่ประกาศตัวเป็นปฏิปักษ์ต่ออังกฤษ วีรบุรุษแห่งชาติอียิปต์ได้จากไปพร้อมคุณูปการแก่ชาติบ้านเมือง ซาด ซัฆลูล ปาชาคือภาพสะท้อนจิตวิญญาณแห่งการเป็นนักสู้เพื่อชาติอียิปต์ ผู้ประพันธ์กล่าวสรุปปิดท้ายนวนิยายเรื่อง *Palace Desire* ด้วยคำสรรเสริญนักต่อสู้เพื่อชาติท่านนี้ไว้ด้วยความอาลัย มะห์ฟูซหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการต่อสู้ทางการเมืองเพื่อเสรีภาพของประเทศอียิปต์จะดำเนินต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น และภารกิจของวีรชนผู้กล้าจะไม่เลือนหายไปในจิตวิญญาณของประชาชาติ บทบาทหน้าที่ของซาดจึงส่องสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการต่อสู้เพื่อนำพาชาติอียิปต์ไปสู่ความเป็นเอกราช ด้วยการปลุกกระแสให้ประชาชนเกิดความรักชาติ มีจุดยืนที่หนักแน่นที่จะไม่ยอมสยบให้กับผู้รุกราน เมื่อประชาชนรวมพลังกันเรียกร้องความชอบธรรมและอำนาจอธิปไตยกลับคืนสู่ประเทศชาติในการปฏิวัติเมื่อปีค.ศ.1919 ซาดก็ได้รับผลจากคุณความดีที่เสียสละตนเพื่อชาติ เขาได้รับเลือกตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศอียิปต์ และได้รับการยกย่องให้เป็นวีรบุรุษของชาติเมื่อเขาจากไป และเป็นเครื่องเตือนใจประชาชนรุ่นหลังให้ตระหนักถึงคุณค่าของอำนาจอธิปไตยของชาติบ้านเมืองที่ทุกคนต้องรักษาไว้ตราบจนชั่วลูกหลาน

3.1.2.2 วิกฤตเศรษฐกิจ

ซัยยิด อะหมัดเปรียบกับฮัมซะวีย์ลูกจ้างของเขาถึงวิกฤตเศรษฐกิจในปีค.ศ.1930 ช่วงเวลาที่ภาวะเงินเฟ้อและเศรษฐกิจตกต่ำที่สุด อิสมาอีล ซิดกี(Isma'il Sidqy) ได้รับแต่งตั้งจากกษัตริย์ฟุอาด บริหารประเทศและทำให้เศรษฐกิจของชาติประสบกับภาวะวิกฤต นับตั้งแต่เขาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประชาชนกล่าวขานว่าเป็นยุคแห่งทรราชย์และการกดขี่ ข่าวการล้มละลายทางธุรกิจมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ พ่อค้านักลงทุนต่างวิตกกังวลว่าพรุ่งนี้จะเกิดอะไรขึ้นกับธุรกิจของตน ร้านขายของชำของอะหมัดยังโชคดีกว่าร้านอื่นๆที่ยังคงอยู่ได้ท่ามกลางภาวะผันผวนทางเศรษฐกิจเช่นนี้

> [Sayyid Ahmad] Merchants called the period commencing with 1930 the days of terror. Isma'il Sidqy had dominated the country's politics, and scarcity had governed its economy. From morning to night there had been news of

bankruptcies and liquidations. Throwing up their hands in dismay, businessmen had wondered what the morrow had in store for them.[15]

การบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลอียิปต์ตั้งแต่ปีค.ศ. 1925 - 1935 มีข่าวการฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นในสถาบันกษัตริย์แพร่สะพัดไปในหมู่ประชาชนทุกระดับชั้น จึงสะท้อนถึงมิติทางการเมืองของประชาชนในยุคนั้นได้เป็นอย่างดีว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการเมือง พวกเขาเชื่อว่ากษัตริย์ฟุอาดที่หนึ่งเป็นหุ่นเชิดให้กับอังกฤษ และปกครองแผ่นดินอย่างไม่เป็นธรรม มีการจับกุมคุมขังนักโทษทางการเมืองที่พยายามคัดค้านและต่อต้านอังกฤษ พระมหากษัตริย์จึงไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนอีกต่อไป เมื่ออำนาจตกอยู่ในเงื้อมมือของกษัตริย์แต่เพียงฝ่ายเดียว นักการเมืองไม่มีอำนาจในการต่อรองใดๆทั้งสิ้น แม้แต่พรรควาฟด์ซึ่งเคยมีอำนาจทางการเมืองมากที่สุดในยุคหนึ่งของอียิปต์ก็ถูกลดบทบาททางการเมืองด้วย

ชัยยิด อะหมัด อับดุลญะวาด กับเพื่อนๆ ได้สนทนากันถึงภาวะถดถอยของผู้นำพรรคการเมืองและ เสถียรภาพของกษัตริย์และรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นภายใต้บังคับบัญชาของอังกฤษ ประชาชนยังคงกังขาสถานภาพของอังกฤษที่ยังคงมีอำนาจปกครองประเทศอียิปต์อยู่จนถึงทุกวันนี้ ทั้งๆที่อังกฤษได้ประกาศเอกราชให้อียิปต์และประกาศตนว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของอียิปต์ แต่อังกฤษก็ยังคงมีอำนาจในการสั่งการนักการเมืองและกษัตริย์ของอียิปต์ได้ ประชาชนจึงมีความเกลียดชังและเคืองแค้นอังกฤษอย่างมาก อิบรอฮีม อัลฟารวิจารณ์สถานภาพกษัตริย์ฟุอาดที่หนึ่งว่าเป็นการทำงานที่ล้มเหลวและไม่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างยิ่ง

Today it was Tawfiq Nasim, yesterday Isma'il Sidqy, and before that Muhammad Mahmud. This illomened chain of despots stretched back into prehistory. "Every bastard has been deluded by his own power and has claimed to be the chosen guardian for us children. ...The sound he heard shook his heart. As he listened intently, the noise of shots rang out once more. He could see demonstrators in

---

[15] Naguib Mahfouz, *Sugar Street*, William Maynard Hutchins and Angele Botros Samaan (London: Black Swan, 1997), p. 12.

the distance, milling around chaotically. English constable on horsebacks were galloping in the direction of the demonstrators.[16]

มะห์ฟูซจึงสะท้อนให้เห็นอิทธิพลการแทรกแซงทางการเมืองของจักรวรรดินิยมอังกฤษ ซึ่งพยายามมีบทบาทอยู่เหนืออำนาจของสถาบันกษัตริย์ อังกฤษกลายเป็นผู้ละเมิดข้อตกลงในการประกาศอิสรภาพเสียเอง ผู้ประพันธ์วิพากษ์การแทรกแซงของอังกฤษที่ใช้นักการเมืองผู้ทรยศเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเอง ประชาชนหวังว่าอำนาจของอังกฤษจะหมดไปพร้อมกับอำนาจของสถาบันปกครองที่มีแต่การฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยเร็ววัน

3.1.2.3 สถานภาพของรัฐบาลกับอำนาจเผด็จการ

แม้ว่าประเทศอียิปต์ได้รับอิสรภาพมานานแล้ว แต่ประชาชนชาวอียิปต์ต้องการให้อังกฤษรับผิดชอบต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นในอดีต และประกาศตนว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการปกครองของอียิปต์อีกต่อไป อิสมาอีล ซิดกี และมุฮัมหมัด มะห์มูด คนเหล่านี้คือผู้บริหารประเทศที่ทำให้ประเทศชาติล่มจมและประสบกับหายนภัยทางเศรษฐกิจ พวกเขาจะถูกประนามจากประชาชนในชาติตลอดไป ณ เวลานั้นประชาชนเริ่มไม่ไว้วางใจต่อสถาบันกษัตริย์จึงมีประชาชนบางกลุ่มออกมาเรียกร้องให้กษัตริย์ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองและเคารพในรัฐธรรมนูญ ประเทศอียิปต์จะเจริญก้าวหน้าและปราศจากผู้ทรยศต่อแผ่นดิน การเมืองอียิปต์ในช่วงเวลานั้นส่อเค้ายุ่งยากมากขึ้นเมื่ออังกฤษพยายามที่จะเข้ามาแทรกแซงอยู่เบื้องหลัง การบริหารงานของรัฐบาลก็ถูกจับผิดว่าจะเข้าข้างอังกฤษหรือไม่ ความหวังที่ประเทศอียิปต์จะมีเอกราชอย่างแท้จริงดูรางเลือนเมื่อจักรวรรดินิยมไม่ซื่อสัตย์ต่อคำสัญญาที่ให้ไว้กับประเทศอียิปต์ มะห์ฟูซได้สะท้อนให้เห็นถึงความย่อหย่อนของบรรดานักการเมืองและกษัตริย์ซึ่งทำให้ประเทศอียิปต์ตกอยู่ในวังวนแห่งการถูกครอบงำเรื่อยไป

If the English leave, none of these other men will matter and the constant change of governments will cease."

---

[16] Ibid., p. 32.

"Yes. If the King wants to make trouble behind the scenes then, he want find anyone to help him." [...] The king will be left with two choices. Either he respects the constitution or he says goodbye."

"If the English agree to evacuate Egypt, why would they continue to protect the King?"[17]

ผู้ประพันธ์ต้องการบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของผู้ปกครองประเทศและผู้อยู่เหนือผู้ปกครอง ที่มีต่อประชาชนนั้นค่อนข้างกดขี่และไม่เป็นธรรม รัฐธรรมนูญปีค.ศ. 1923 ไม่ได้เป็นเครื่องหมายของอิสรภาพอย่างแท้จริง ผู้ปกครองยังคงอาศัยกฎหมายในการลิดรอนสิทธิของประชาชน ตัวละครของเรื่องวิจารณ์สถานภาพของสถาบันกษัตริย์ที่นับวันจะอ่อนแอลงเรื่อยๆ อิบรอฮีม อัลฟารกล่าวขึ้นว่ากษัตริย์ฟุอาดนั้นทรงชราภาพและประชวรบ่อยครั้ง ด้วยความวิตกกังวลของพระองค์ จึงทรงเรียกให้นายกรัฐมตรีมุศฏอฟา อันนะหาสเข้าพบเพื่อให้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสมโดยเร็ว ทว่า ฯพณฯ มุศฏอฟากลับมีท่าทีเรียบเฉย ในทัศนะของเขานั้นยึดหลักการของรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัดจึงกล่าวตอบไปว่า รัฐธรรมนูญปี 1923 คือสิ่งสำคัญอันดับต้นๆ ของประเทศชาติ ปฏิบัติการอันหาญกล้าของมุศฏอฟา อันนะหาสครั้งนี้เป็นที่พึงพอใจของประชาชน เพราะท่านคือผู้นำที่มาจากพรรควาฟด์และไม่ยอมก้มหัวให้กับอังกฤษเหมือนเช่นกษัตริย์ฟุอาด

Ibrahim al – Far nodded his head admiringly and said, "Picture this scene: King Fuad, broken by age and ill health, places his hand affectionately on the shoulder of Mustafa al- Nashhas and call for the formation of a coalition government. Al-Nahhas is unmoved. He does not forget his duty as a trusted leader or abandon for one moment the constitution, which royal tears had almost drowned. Unimpressed by any of this, he says resolutely and courageously, 'The 1923 constitution first, Your Majesty".[18]

เดือนเมษายน ปี 1935 กษัตริย์ฟุอาดที่หนึ่งสิ้นพระชนม์ ประชาชนต่างตกอยู่ในอารมณ์โศกเศร้า ทว่าอับดุลมุนอิมกลับไม่ได้คิดเช่นนั้น เขาดีใจที่ยุคแห่งทรราชย์จะจบสิ้นลง แต่ก็ยังลังเลใจว่าสถานการณ์ทางการเมืองจะเป็นไปตามที่เขาคาดหวังหรือไม่ ยุคของกษัตริย์ฟุอาดเป็นที่กล่าว

---

[17] Ibid., p.36.

[18] Ibid., p. 36.

ขานกันว่ามีการฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นมากที่สุดตั้งแต่กษัตริย์ ข้าราชการ และนักการเมืองล้วนแต่มีการโกงกินและสนับสนุนอังกฤษอีกด้วย

> This year is 1935. Eight years have passed since Sa'd death and fifteen since the revolution. Yet the English are everywhere, in the barracks, the police, the army, and various ministries. The foreign capitulations that make every son of a bitch a respected gentleman are still operative. This sorry state of affairs must end."[19]

อับดุลมุนอิมกล่าวเสริมว่าสถานการณ์ทางการเมืองน่าวิตกกว่าเดิม กล่าวคือเจ้าชายฟารูกซึ่งยังทรงพระเยาว์ขึ้นครองราชย์แทนบิดา ประชาชนเชื่อว่ากษัตริย์พระองค์ใหม่ไม่เหมาะสมขึ้นครองราชย์ได้ เพราะบุคลิกที่ดูอ่อนแอและไม่เข้มแข็ง กษัตริย์พระองค์นี้จะถูกอังกฤษบงการอยู่เบื้องหลังได้

อับดุลมุนอิมเชื่อว่าเมื่อใดก็ตามที่การเจรจาสันติภาพประสบความสำเร็จ พรรควาฟด์จะมีอำนาจขึ้นอีกครั้ง อนาคตของประเทศอียิปต์จะสงบสุขอีกครั้ง ยุคของการคบคิดหรือการฉ้อฉลก็จะจบสิ้นลง อับดุลมุนอิมย้ำอีกครั้งว่าถ้าหากว่าการเจรจาครั้งนี้ประสบความสำเร็จ อังกฤษจะกลายเป็นมิตรกับอียิปต์ สัมพันธภาพระหว่างสถาบันกษัตริย์และอังกฤษจะยุติลงในทันที ผู้ประพันธ์อธิบายให้เห็นว่าในช่วงเวลาดังกล่าวสถาบันกษัตริย์คือศูนย์รวมอำนาจทางการเมือง กษัตริย์ฟุอาดที่ 1 สามารถถอดถอนนายกรัฐมนตรีเมื่อใดก็ได้ที่ต้องการ เช่นการดำรงตำแหน่งทางการเมืองของมุศฏอฟา คามิล เขาถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งบ่อยครั้ง เพราะพยายามทำตนเป็นศัตรูกับอังกฤษ มะห์ฟูซรู้สึกว่าการกระทำเช่นนี้เป็นการบีบบังคับประชาชนมากเกินไป ความหวังของประชาชนในขณะนี้คือต้องการให้สถาบันกษัตริย์เคารพกติกาของรัฐธรรมนูญ และให้อำนาจทางการเมืองอยู่ที่สถาบันการปกครองและพรรคการเมืองที่มาจากประชาชน

> Abd al-Muni'm answered, "Faruq is just a boy. He's not as crafty or as vindictive as his father. It all goes well, with successful negotiations and a return of the

---

[19] Ibid., p. 36.

Wafd to power, things will calm down and the era of conspiracies will vanish. It seems that the future will be good."

"And the English ?"

"If the negotiations are successful, they will become our friends and, consequently, the alliance between the palace and the English against the Egyptian people will be terminated. Then the king will be forced to respect the constitution."[20]

มะห์ฟูซชี้ให้เห็นว่าประชาชนชาวอียิปต์เริ่มเล็งเห็นความย่อหย่อนของกษัตริย์ฟารูก ซึ่งสืบต่อราชบัลลังค์ต่อจากกษัตริย์ฟุอาดผู้เป็นบิดา กษัตริย์พระองค์นี้มีพฤติกรรมฟุ้งเฟ้อ และไม่มีความรับผิดชอบต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ปล่อยให้ขุนนางและนักการเมืองที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงกุมอำนาจทางการเมืองเอาไว้ อาทิ อลี มาฮิร ปาชา มุฮัมหมัด มะห์มูดและอัลนุกกะระชี คณะรัฐบาลอียิปต์ที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นกบฏของชาติ อาศัยอำนาจทางการเมืองเอื้อประโยชน์ให้กับตนเอง และเป็นหุ่นเชิดให้อังกฤษ ประชาชนจึงเชื่อว่ากษัตริย์ฟารูกและคณะรัฐบาลชุดนี้กำลังขายประเทศชาติอีกครั้ง ดังที่ริยาฎ กอลดาสได้กล่าวว่า *ถ้าประเทศชาติของเขาปราศจากทรราชย์แล้วนั้น กษัตริย์ก็จะไม่มีผู้สนับสนุนให้พระองค์กดขี่สิทธิของประชาชนได้อีก*(...) *อิสรภาพไม่ใช่ทุกสิ่งในชีวิต ประชาชนต้องการอยู่อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีไม่ใช่ตกเป็นทาสเช่นทุกวันนี้*

[Riyad Qaldas] Faruq's not the only one responsible. [...] If the nation were cleansed of traitors, the king would not find anyone to help him suppress the rights of the people.[...] The English aren't playing an active role now, but the people and the king are at loggerheads. Independence isn't everything. There is also the people's sacred prerogative to enjoy their rights and their sovereignty—to love as free men, not slaves."[21]

---

[20] Ibid., pp. 71 – 72.

[21] Ibid., p. 134-135.

ริยาดมีความเห็นต่อภาวะความเป็นผู้นำของกษัตริย์ฟารูกว่าประชาชนไม่ต้องการตกอยู่ภายใต้การปกครองที่กดขี่ พวกเขาไม่ปรารถนาผู้นำที่ขายชาติและเหยียบย่ำศักดิ์ศรีของประชาชน พวกเขาปฏิเสธผู้นำที่สนับสนุนให้อังกฤษเข้ามามีอำนาจอีกครั้ง ประเทศอียิปต์ได้รับเอกราชมานานแล้วแต่การเมืองการปกครองของอียิปต์ดูประหนึ่งว่ายังตกเป็นทาสของอังกฤษอยู่ร่ำไป บทบาททางการเมืองของสถาบันกษัตริย์อ่อนแอลง และไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนในชาติได้ ประเทศอียิปต์กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติอีกครั้ง

ความสับสนทางการเมืองและการไม่ไว้วางใจในเสถียรภาพของรัฐบาลมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนที่ต้องอยู่อย่างหวาดผวาและประสบกับความยากจน ผู้ประพันธ์วิจารณ์ว่าการบริหารงานของนายกรัฐมนตรีมุศฏอฟา อันนะหาสเริ่มไม่ได้รับความไว้วางใจอีกต่อไป เมื่อนักวิชาการกล่าวหาว่าอันนะหาสมีทีท่าสนับสนุนรัฐบาลทหารอังกฤษ ดังที่คะม้าลและเพื่อนๆนักวิชาการมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนประเด็นการเมืองด้วยกัน ทุกคนมีความเห็นว่ามุศฏอฟาอันนะหาสกำลังทรยศประเทศชาติ แต่คะม้าลมีความเห็นว่าอันนะหาสได้พยายามรักษาสถานการณ์อันตึงเครียดนี้เอาไว้ได้ ฯพณฯ ไม่มีทางที่จะเป็นกบฏเพื่อที่จะรับใช้อังกฤษเป็นอันขาด แต่เพื่อนๆของคะม้าลยืนยันว่าต้องมีเรื่องไม่ชอบมาพากลเกิดขึ้นในสถานการณ์สงคราม อันนะหาสห็นด้วยที่จะมีการขับไล่กษัตริย์ออกไปและให้มีการปกครองแบบรัฐบาลทหารอังกฤษ นักวิชาการส่วนใหญ่เชื่อว่านายกรัฐมนตรีอันนะหาสเลื่อมใสในแนวคิดฟาสซิสต์ อันนะหาสจึงมีความพยายามที่จะก่อรัฐประหารโดยมีอังกฤษชักใยอยู่เบื้องหลัง ไม่มีผู้ใดเชื่อว่าการปกครองโดยรัฐบาลทหารจะทำให้ประเทศอียิปต์ได้รับอิสรภาพอย่างแท้จริง ท้ายที่สุดแล้วประเทศอียิปต์ก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษเหมือนเดิม ซึ่งในตอนท้ายของบทสนทนาริยาฎ กอลดาสกล่าวด้วยน้ำเสียงประชดประชันว่า***ความจริงแล้วอิสรภาพก็กลายเป็นเพียงนิยายเรื่องหนึ่งซึ่งไม่มีวันเป็นจริงได้***

> In these delicate wartime conditions, how could al-Nahhas have agree to let the king be deposed and the country be ruled by an English soldier? [...]
>
> I still believe in al-Nahhas, but perhaps he's made a mistake. I don't say he's a conspirator or a traitor. ..."
>
> The responsibility rests with those troublemakers who supported the Fascist cause behind the backs of the English—as if the Fascists would respect our independence. Don't we have a treaty with the English? [...] The fact is that

> our independence is nothing but a fiction. What purpose would be served by having king deposed and our country governed by an English military ruler?"[22]

ถึงแม้ว่าจะมีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากมาย อาทิพรรคมิศรุลฟัตตาห์ เป็นพรรคการเมืองที่ผู้คนให้ความสนใจเนื่องจากเป็นพรรคที่ดำเนินการโดยคนรุ่นหนุ่มสาวซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ของสังคม อย่างไรก็ตามความสนใจของประชาชนส่วนใหญ่ที่มีต่อพรรคการเมืองนี้ก็ยังไม่ถึงขั้นที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่ที่ยังคงนิยมพรรควาฟด์ เพราะเป็นพรรคการเมืองที่ยังไม่มีผลงานในระดับประเทศเพียงพอที่ประชาชนให้ความไว้วางใจ

จะเห็นได้ว่าบรรยากาศทางการเมืองของอียิปต์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากพรรคการเมืองชาตินิยมมาสู่พรรคการเมืองนักปฏิรูปมากขึ้น จากเดิมที่พรรควาฟด์ได้รับเสียงข้างมากในสภา แต่เมื่อประชาชนประจักษ์ในการทำงานที่ล้มเหลวของพรรควาฟด์ จึงให้ความสนใจกับพรรคการเมืองที่ชื่อว่า Young Egypt หรือ Misr al-Fatat ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มีแนวคิดสังคมนิยมและพยายามที่จะปฏิรูปการปกครองแบบใหม่

> "Young Egypt—Misr al-Fatat? It's insignificant. You could count its supporters on your fingers. The other parties have no followers except for relatives of the leaders. Then there is a minority that's not interested in any of the parties. Some, and I'm among them, prefer the Wafd to the others but hope for a more perfect one."[23]

พรรควาฟด์เป็นพรรคของประชาชนและเป็นตัวแทนของย่างก้าวแห่งการพัฒนาการทางการเมืองอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่วนพรรค National Party เป็นของชาวเติร์กเสียเป็นส่วนใหญ่มิใช่ตัวแทนของคนอียิปต์ เป็นพรรคของพวกศาสนนิยม เป็นพวกปฏิกิริยาต่อต้าน พรรควาฟด์เป็นพรรคที่แข็งแกร่ง มีอำนาจ และเป็นชาตินิยมอียิปต์โดยแท้จริง และพรรควาฟด์ก็เป็นประหนึ่งโรงเรียนของพวกชาตินิยม และผู้ใฝ่หาประชาธิปไตย อิสรภาพมิใช่เป้าหมายสุดท้ายอย่างแน่นอนแต่เป็นเพียงหนทางที่จะไปถึงยังรัฐธรรมนูญ เศรษฐกิจ และสิทธิมนุษยชนของประชาชน

---

[22] Ibid., p. 221.

[23] Ibid., p. 80.

อย่างแท้จริง ผู้ประพันธ์ต้องการชี้ให้เห็นว่าประชาชนชาวอียิปต์เริ่มพิจารณาทางเลือกใหม่ทางการเมืองเพื่อนำมาต่อต้านอังกฤษ และระบบการเมืองที่ล้มเหลวที่มิอาจขับไล่อังกฤษออกจากประเทศได้ แม้ว่าพรรคชาตินิยมวาฟด์จะมีความเข้มแข็งและมีอำนาจในการต่อรองกับอังกฤษ แต่คนรุ่นใหม่ปรารถนารูปแบบการปกครองแบบใหม่เพื่อการเมืองอียิปต์สามารถที่จะพัฒนาให้เจริญทัดเทียมกับชาติอื่นๆได้

> This is what I wanted to know. The Wafd is the people's party and represents an important and natural step in our development. The National Party is Turkish, religious, and reactionary. The Wafd Party has crystallized and purified Egyptian nationalism. It has also been a school for nationalism and democracy. But the point is that the nation is not and must not be content with this school. We want a further stage of development. We desire a school for socialism. Independence is not the ultimate goal. It's a way to obtain the people's constitutional, economic, and human rights."[24]

มะห์ฟูซหวังว่าเมื่อเวลาแห่งความเลวร้ายผ่านพ้นไป ประเทศอียิปต์จะกลับมาสู่สภาพปกติอีกครั้ง นวนิยายปิดฉากลงอย่างมีความหวังว่าประชาชนในชาติของเขาจะมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน มะห์ฟูซกล่าวว่าประเทศอียิปต์เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม ด้วยเวลาที่ผ่านไปนับพันปี นับตั้งแต่ยุคฟาโร ยุคที่อาณาจักรกรีกเข้ามามีอิทธิพล ยุคของอาณาจักรโรมัน คริสเตียน จนกระทั่งการมาถึงของอาณาจักรออตโตมันอิสลามในท้ายที่สุด ความเป็นชาตินิยมอียิปต์ที่ได้รับการผสมผสานและหล่อหลอมเป็นเวลายาวนาน ทำให้อียิปต์มีเอกลักษณ์โดยไม่อาจแบ่งแยกในความเป็นชาติพันธุ์ได้ ความพยายามที่จะแยกชาติพันธุ์ออกจากความหนึ่งเดียวของอียิปต์ โดยใช้ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ความศรัทธาเพื่อสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในสังคม ตราบนั้นความเป็นเอกภาพก็ไม่จะเกิดขึ้นในผืนแผ่นดินอียิปต์อีกเลย มะห์ฟูซได้เปรียบเทียบเหตุการณ์นี้ด้วยคำคมที่ทิ้งท้ายให้ผู้อ่านได้ขบคิดว่า *"การแยกองค์ประกอบของน้ำที่ประกอบขึ้นจากการรวมตัวกันของออกซิเจนและไฮโดรเจน หากแยกธาตุใดธาตุหนึ่งออกจากกัน น้ำก็จะกลายเป็นอากาศธาตุ*ที่ไม่เหลืออะไรเลย"

---

[24] Ibid., p.80.

It is the homeland that bestow the feeling of identity. Our culture is of this land. We must not try to deconstruct this national character and reduce it to its original components, because that would cause it to lose all its cohesion. It would be like reducing water to oxygen and hydrogen—gases drifting away and disappearing in the air.[25]

มะห์ฟูซแสดงออกถึงทัศนคติทางการเมืองในฐานะผู้เขียนที่วางตัวเป็นกลาง เขาต้องการสร้างความตระหนักให้กับผู้คนในสังคมให้มีความปรองดองต่อกันเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสร้างความเป็นเอกภาพให้แก่ประเทศชาติต่อไป

3.1.2.4 ผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในกรุงไคโร

ประเทศอียิปต์คือจุดยุทธศาสตร์สำคัญของแนวรบ อังกฤษและเยอรมนีพยายามที่จะยึดครองคลองสุเอซอันเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการเดินเรือผ่านทวีปยุโรปและคาบสมุทรอาหรับ มะห์ฟูซกล่าวเสียดสีว่าคลองสุเอซสร้างขึ้นเพื่อเป็นช่องทางสำคัญในการขนส่งสินค้าระหว่างตะวันออกกลางและยุโรป ทว่าในยามสงครามคลองสุเอซกลายเป็นทางผ่านของเรือรบของผู้กระหายสงครามไปแล้ว ผู้ประพันธ์ไม่เห็นด้วยที่รัฐบาลอียิปต์ตัดสินใจสร้างคลองสุเอซจนส่งผลให้ประเทศอียิปต์ประสบกับภาวะหนี้สินและตกอยู่ภายใต้อำนาจของอังกฤษมาจนทุกวันนี้ ซ้ำร้ายไปกว่านั้นประเทศอียิปต์ต้องเผชิญกับภัยทางสงครามและเป็นเหยื่อให้ชาติมหาอำนาจสู้รบ

Ridwan said in an aside to Ahmad, "With the entry of Italy into the war, Egypt's situation has become extremely grave."

"Perhaps these mock air raids will turn into real ones."

"But she's allied with Hitler."

"Communism is the enemy of the Nazis, and the evil threatening the world from a German victory is greater than that from a victory by the democracies."

---

[25] Mohamed Salmawy, "Egyptian Identity",*Naguib Mahfouz at Sidi Gaber: Reflections Nobel Laureate 1994 – 2001*. (Cairo: The American University, 2001), p.101.

"They have darkened the world," Khadija complained." May God darken their lives. What are all these things we never knew before? Air-raid sirens! Antiaircraft guns! Searchlights! These calamities could turn a man's hair white before his time."[26]

ริฎวานเล่าให้อะหมัดฟังถึงเรื่องราวของสงครามที่กำลังเกิดขึ้นกับประเทศและภัยที่กำลังคุกคามเข้ามาใกล้ตัว ริฎวานเปรียบภัยสงครามเปรียบเสมือนหลุมฝังศพขนาดใหญ่ มีผู้คนบาดเจ็บล้มตายจากระเบิด กระสุนปืน การเข่นฆ่าผู้บริสุทธิ์เป็นสิ่งที่ไม่ควรจะเกิดขึ้น หมอกควันของภัยสงครามกำลังปรากฏในประเทศอียิปต์อีกครั้งหนึ่ง ผู้ประพันธ์กล่าวเสียดสีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างขมขื่น คะดีญะฮ์กล่าวกับลูกชายว่าเวลาสงครามคือช่วงเวลาอันมืดมนของชีวิต สิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนก็กำลังจะเกิดขึ้น สัญญาณเตือนภัย ปืนป้องกันภัยทางอากาศยาน ไฟส่องฝ่ายตรงข้าม ความหายนะที่เกิดขึ้นนี้คงจะทำให้ผมของเธอขาวก่อนวัยอันควร สิ่งหนึ่งที่สะท้อนจากคำพูดของคะดีญะฮ์ คือความหวาดกลัว ความโศกเศร้า และความโกรธแค้นต่อผู้ที่เข้ามารุกรานประเทศ พลอยทำให้จิตใจของประชาชนเศร้าหมอง และสิ้นหวัง

เมื่อเยอรมนีประกาศสงครามกับฝ่ายชาติพันธมิตรกับอังกฤษอย่างชัดเจน โลกจึงถูกแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่ปกครองประเทศระบอบประชาธิปไตย และฝ่ายที่ปกครองประเทศด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ เยอรมนีพยายามเผยแพร่ความคิดและหาพันธมิตรเพื่อเป็นแนวร่วม ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นถึงภัยที่แอบแฝงมากับสงครามอีกประการหนึ่งคือ ลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งแผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศอียิปต์อย่างรวดเร็ว ปัญญาชนของอียิปต์กลุ่มหนึ่งเชื่อว่าคอมมิวนิสต์คือแนวทางหนึ่งที่สามารถกำจัดอังกฤษออกจากอียิปต์ได้ และบางกลุ่มก็สนับสนุนเยอรมนีให้ชนะอังกฤษ จนผู้ประพันธ์อดที่จะกล่าวไม่ได้ว่า การที่ประชาชนชาวอียิปต์สนับสนุนเยอรมนีนั้นเป็นเพราะไม่ชอบอังกฤษเท่านั้น พวกเขาไม่ได้ต้องการที่จะให้ประเทศอียิปต์ปกครองด้วยระบอบเผด็จการเหมือนเยอรมนีเลย

"A polite statement," Ahmad told himself, "is excusable at a party ornamented by my friend, but we only listen to the German broadcast. Our

---

[26] Naguib Mahfouz, *Sugar Street*, trans.William Maynard Hutchins and Angele Botros Samaan (London: Black Swan, 1997), p. 161.

people love the German, if only because they hate the English. Colonialism is the final stage of capitalism.[...]Hopefully the war will polish both the Nazis movement and colonialism."[27]

เหตุผลที่อะหมัด เซากัตกล่าวกับศาสตราจารย์ชาวอังกฤษถึงกรณีความเกลียดชังของชาวอียิปต์ที่มีต่ออังกฤษเป็นบาดแผลลึกในจิตใจของประชาชน การที่ประชาชนส่วนหนึ่งสนับสนุนเยอรมนีให้ชนะสงครามก็เพราะเขาเกลียดชังอังกฤษมากนั่นเอง อะหมัดคือตัวแทนของคนหนุ่มสาวที่ปรารถนาให้สงครามจบสิ้นไปพร้อมๆ กับขบวนการเคลื่อนไหวของนาซีและจักรวรรดินิยม เพราะสิ่งเหล่านี้คือมหันตภัยของชาติ ผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อสงคราม การรุกล้ำของลัทธินาซีและจักรวรรดินิยมซึ่งเป็นภัยต่อสังคม อะหมัดเป็นเด็กหนุ่มที่มีความจงรักภักดีต่อชาติ แม้ว่าเขาจะนิยมในความทันสมัยของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ก็ตาม กระนั้นเขาก็ไม่ยอมศิโรราบให้กับแนวคิดที่กดขี่และเผด็จการเป็นอันขาด อะหมัดปรารถนาให้โลกเกิดสันติภาพและความสงบสุข

ประเทศอียิปต์ต้องเผชิญกับภาวะสงครามอีกครั้ง ถนนฟุอาดที่หนึ่งจึงเต็มไปด้วยทหารฝ่ายพันธมิตรและทหารอังกฤษเดินขวักไขว่ปะปนกับประชาชนคนละฟากฝั่งถนน ริยาฎ กอลดาสมองเห็นทหารอินเดียกลุ่มหนึ่งและตั้งข้อสังเกตว่า *"น่าเศร้าใจเหลือเกินที่คนพวกนี้ต้องเดินทางไกลมาเพื่อจุดประสงค์ที่จะฆ่าผู้อื่นเท่านั้น"*[28]

ท่ามกลางภัยสงคราม ทหารฝ่ายพันธมิตรเดินลาดตระเวนไปทั่วกรุงไคโร ประชาชนในย่านอันนะหาซินต้องคอยระแวดระวังภัยการโจมตีทางอากาศ และต้องทนเดินผ่านกลุ่มทหารอังกฤษด้วยความรู้สึกชิงชังทหารเหล่านั้นที่เข้ามาคุกคามอธิปไตยของประเทศ ผู้ประพันธ์หยิบยกบทสนทนาของคะม้าลและริยาฎ กอลดาสซึ่งกำลังเดินผ่านไปยังถนนอิมมาด อัดดีน (Imad al-Din) พวกเขาต้องเดินผ่านชาวอังกฤษกลุ่มใหญ่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อิสมาอีล ละฎีฟ เพื่อนคนหนึ่งของคะม้าลโพล่งขึ้นด้วยอารมณ์โกรธจัด และกล่าวว่าเหตุใดประชาชนชาวอังกฤษถึงเป็นชนชาติที่มองโลกในแง่ดีและเชื่อในโฆษณาชวนเชื่อว่าสงครามเป็นสิ่งที่ชอบธรรม ผู้ประพันธ์กล่าววิพากษ์สถานการณ์สงครามโลกครั้งที่สองซึ่งเกิดขึ้น ณ กรุงไคโร โดยเล่าผ่านริยาฎ กอลดาสผู้ไม่

---

[27] Ibid., p. 168.

[28] Ibid., p. 173.

เห็นด้วยที่ผู้คนส่วนหนึ่งเชื่อว่าการทำสงครามคือความถูกต้อง ทั้งๆ ที่ความเป็นจริงแล้วสงครามคือความปรารถนาของผู้กระหายอำนาจ เมื่อสงครามสิ้นสุดลงผู้ที่ได้รับชัยชนะคือชนชั้นผู้ปกครอง ส่วนผู้แพ้คือประชาชนผู้บริสุทธิ์ คะม้าลกล่าวเสริมว่าสงครามได้ถูกกำหนดไว้แล้ว และคงจะยุติในฤดูใบไม้ผลินี้แน่นอน ในขณะที่ริยาฎ กอลดาสกล่าวอย่างโมโหว่า พวกนาซีก็เป็นกลุ่มปฏิกิริยาต่อต้านและไม่มีมนุษยธรรมเช่นกัน ความทุกข์ยากของโลกคงจะเพิ่มมากขึ้นภายใต้การปกครองด้วยกฎเหล็กในแบบนาซี ริยาดไม่ต้องการให้อังกฤษและเยอรมนีเป็นฝ่ายชนะสงครามด้วยกันทั้งสองฝ่าย เพราะเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะสงครามแล้วก็จะถือสิทธิ์ในการปกครองโดยอำนาจเผด็จการและไม่เป็นธรรม อีกทั้งยังอ้างสิทธิในการยึดครองประเทศที่ปราชัยในสงครามด้วย คะม้าลมีความเห็นว่าประชาชนชาวอียิปต์ต้องการให้อังกฤษพ่ายแพ้สงครามเพราะไม่ต้องการตกอยู่ภายใต้อำนาจของอังกฤษอีกแล้ว

คะม้าลพิจารณาคำพูดของเพื่อนทั้งสองคนแล้วก็กล่าวกลับไปว่า เยอรมนีก็ไม่ได้มีอะไรดีไปกว่าอังกฤษมากนัก ทั้งสองประเทศต่างก็ต้องการเป็นผู้มีชัยในสงครามด้วยกันทั้งสิ้น ริยาฎ กอลดาสกล่าวว่าอย่างไรก็ดีเราก็ได้เรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตร่วมกับคนอังกฤษอยู่แล้ว อีกทั้งจักรวรรดินิยมก็กำลังจะเสื่อมสลายลงไป การใช้ชีวิตร่วมกับคนอังกฤษก็ยังดีกว่าเพราะพวกเขายังคงยืนอยู่บนพื้นฐานของความเป็นมนุษยธรรมต่อกัน ในขณะเดียวกันถ้าหากเยอรมนีเป็นฝ่ายชนะสงครามประเทศอียิปต์อาจจะต้องเผชิญกับพวกที่แข็งกร้าว ละโมบ หลอกลวง และเผด็จการมากกว่าที่เป็นอยู่นี้ มะห์ฟูซนำเสนอเสียงสะท้อนของประชาชนที่พยายามต่อต้านสงคราม เขาเชื่อว่าสงครามไม่ได้ทำให้ประชาชนได้รับสิทธิอันชอบธรรมใดๆนอกเสียจากการสูญเสียและการตกอยู่ใต้อำนาจของผู้ปกครองที่ชนะสงครามซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้กดขี่ด้วยกันทั้งสิ้น พร้อมกันนี้มะห์ฟูซพยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกันของผู้คนต่างวัฒนธรรมมิใช่ปัญหาของชาวอียิปต์อีกต่อไป การสลายอคติทางชาติพันธุ์ควรจะยุติลงด้วยลันติ และการยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่น ด้วยการมองโลกในแง่ดีจะทำให้เกิดความสงบสุข

ผู้ประพันธ์ยังกล่าวถึงอำนาจของจักรวรรดินิยมที่กำลังเสื่อมลง ประเทศที่อ้างสิทธิเป็นเจ้าอาณานิคมก็ประสบกับภาวะเสื่อมถอย ประเทศที่ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมต่างประกาศและเรียกร้องให้มีการปกครองตนเองโดยไม่ขึ้นอยู่กับประเทศใดๆ หลายประเทศพยายามปลดแอกตนเองจากการเป็นประเทศราชของอังกฤษแทบทั้งสิ้น รวมทั้งอียิปต์ซึ่งพยายามเรียกร้องให้อังกฤษถอนกำลังออกจากประเทศไปโดยเร็ว แม้ว่าอังกฤษจะประกาศให้ประเทศอียิปต์เป็นเอกราชเมื่อปี ค.ศ. 1922 แล้ว ทว่าในปีต่อมาอังกฤษก็ยังคงตรึงกำลังอยู่ ณ เมืองสำคัญๆของอียิปต์และเข้ามามี

อิทธิพลทางการปกครอง รัฐบาลอังกฤษส่งผู้แทนเข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองอียิปต์ โดยมีกษัตริย์อียิปต์หนุนหลัง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ มะห์ฟูซตระหนักดีว่าอังกฤษยังคงมีอำนาจและปฏิบัติตรงกันข้ามกับที่เคยให้สัญญาว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการการเมืองของอียิปต์อีกต่อไป ในฐานะที่ตนเองเป็นประชาชนคนหนึ่ง เขาจึงแสดงออกว่าไม่เห็นด้วยกับการกระทำที่หลอกลวงเช่นนี้ได้

> Kamal commented," The German are no better than English"
>
> Riyad Qaldas said, "We haved learned to live with the English, and some humane principles. With the German tomorrow, we'll have to deal with a youthful, greedy, conceited, wealthy, and bellicose imperialism. What will we do then?[29]

มะห์ฟูซประพันธ์นวนิยายชุด *The Cairo Trilogy* ขึ้นมาเพื่อให้ประชาชนชาวอียิปต์ตระหนักถึงการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของกระแสการเมืองโลกที่ถูกครอบงำทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยชาติมหาอำนาจตะวันตก มะห์ฟูซตระหนักดีว่าประชาชนจะต้องรู้จักสิทธิของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและรู้เท่าทันสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนไป โดยใช้พลังประชาชนเป็นกลไกในการควบคุมสถาบันการเมืองไม่ให้ถูกครอบงำจากชาติมหาอำนาจอีกต่อไป มะห์ฟูซยังเชื่อว่าหากประชาชนทุกระดับชั้นตระหนักถึงความพยายามในการกู้เอกราชของชนรุ่นก่อนและผนึกพลังสามัคคีให้เกิดขึ้น ประเทศชาติจะเป็นปึกแผ่นและจะไม่มีประเทศมหาอำนาจใดที่สามารถเข้ามารุกรานประเทศอียิปต์ได้ แม้ว่ามะห์ฟูซจะไม่เห็นด้วยกับแนวคิดชาตินิยมสุดโต่ง แต่เขาก็ยังเชื่อว่าหากทุกคนรักชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลในระดับผู้บริหารประเทศต้องยอมเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อรับใช้ชาติอย่างซื่อสัตย์ ไม่ลุ่มหลงในอำนาจและมุ่งรับใช้ประชาชนด้วยความจริงใจ ชาติอียิปต์จึงจะสงบสุขและเจริญก้าวหน้า

มะห์ฟูซชี้ให้เห็นว่าการเมืองของประเทศอียิปต์ในช่วงเวลาที่ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและยุคหลังได้รับอิสรภาพยังคงที่และไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง กล่าวคืออังกฤษยังคงมีอิทธิพลและแทรกแซงการเมืองอียิปต์มาโดยตลอด ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวอียิปต์คาดหวังให้ผู้นำประเทศ โดยเฉพาะสถาบันกษัตริย์ยุติบทบาทและให้การสนับสนุนอังกฤษ อิสรภาพเป็นสิ่งที่สังคมอียิปต์ปรารถนามากกว่าที่จะดำรงชีวิตอย่างไร้เกียรติ ประเทศอียิปต์ต้องเผชิญกับภัย

---

[29] Ibid., pp. 174-175.

สงครามที่เกิดขึ้นจากการแย่งชิงอำนาจระหว่างชาติมหาอำนาจตะวันตกด้วยกันเอง มะห์ฟูซ ชี้ให้เห็นถึงความเลวร้ายของสงครามที่คร่าชีวิตผู้บริสุทธิ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นทัศนคติและมุมมองของตัวละครซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในชาติ ทุกคนไม่ปรารถนาที่จะเห็นสงคราม และผู้บาดเจ็บล้มตายในประเทศ เพราะสิ่งเหล่านี้จะนำมาซึ่งความสูญเสียที่มิอาจเรียกคืนได้

3.1.3 การเมืองการปกครองในยุคสาธารณรัฐ (ค.ศ. 1952 – 1981)

เมื่อสถาบันกษัตริย์ย่อหย่อนและมีทีท่าสนับสนุนอังกฤษอย่างชัดเจน ประชาชนกลุ่มหนึ่งจึงปลุกกระแสต่อต้านระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นายพลญะมาล อับดุนนาศิร หรือที่รู้จักกันในนามนายพลนัสเซอร์ พร้อมด้วยนายพลอันวารฺ ซาดัต ผู้ร่วมในคณะก่อการปฏิวัติรัฐประหารจึงทำการปฏิวัติในปีค.ศ. 1952 หรือที่เรียกว่า การปฏิวัติในปี 1952 นับเป็นการปฏิวัติการเมืองของอียิปต์ครั้งที่สอง ฯพณฯอับดุนนาศิรได้รับเลือกขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐอิสลามอียิปต์ในขณะนั้น

การบริหารประเทศของประธานาธิบดีอับดุนนาศิรดำเนินไปท่ามกลางการแทรกแซงของชาติมหาอำนาจตะวันตกมากมาย อาทิ รัสเซียซึ่งถือเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศสถือเป็นฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย ช่วงเวลานี้เองก็เกิดข้อพิพาทอย่างรุนแรงระหว่างอียิปต์กับอิสราเอล เป็นเหตุทำให้เกิดสงครามในดินแดนตะวันออกกลางครั้งใหญ่ที่เรียกกันว่า "Six Day Wars หรือ สงครามหกวัน"[30] ในที่สุดอียิปต์เป็นฝ่ายแพ้สงคราม ไม่นานหลังจากนั้นประธานาธิบดีอับดุนนาศิรถึงแก่อสัญกรรม ประธานาธิบดีอันวารฺ ซาดัตจึงเข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศอียิปต์สืบต่อมา ในยุคซาดัตนี้เองการกระทบกระทั่งระหว่างอิสราเอลและโลกอาหรับยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ตราบกระทั่งเป็นเหตุให้เกิดสงครามในภูมิภาคตะวันออกกลางอีกครั้งในสงคราม 6 ตุลา[31] ประเทศอียิปต์เป็นฝ่ายชนะสงคราม ประธานาธิบดี

---

[30] สงครามหกวัน หรือ Six Days War เกิดขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน 1967 ในสงครามครั้งนี้อิสราเอลเป็นฝ่ายชนะเนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากมหาอำนาจทั้งสาม (สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศส)

[31] สงคราม 6 ตุลา หรือ October 6th เกิดขึ้นเมื่อเดือนตุลาคม 1973 สงครามที่สืบเนื่องมาจากสงครามหกวัน และเป็นผลให้มีการเจรจาสันติภาพในเชิงบังคับจากชาติมหาอำนาจในสนธิสัญญาที่เรียกว่า "Camp David Treaty" หรือ สัญญาแคมป์เดวิด

ซาดัตถูกซาติมหาอำนาจทั้งสามบีบบังคับผ่านทางองค์กรสหประชาชาติให้ทำสัญญาสันติภาพที่เรียกกันว่าสัญญาแคมป์เดวิด[32]

นวนิยายเรื่อง *The Day the Leader Was Killed* เป็นนวนิยายที่กระชับและถือเป็นบทสรุปของนวนิยายชุด *The Cairo Trilogy* เนื่องจากมะห์ฟูซได้ร้อยเรียงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อียิปต์ตามลำดับเวลาตั้งแต่ยุคอาณานิคมจนมาถึงสมัยสาธารณรัฐซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่อียิปต์ใช้เป็นระบอบในการปกครองประเทศมาจนถึงปัจจุบัน นวนิยายเริ่มต้นในช่วงปีค.ศ. 1981 ฯพณฯอันวารฺ ซาดัตได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรี และดำเนินนโยบายอินฟีตาห์ นโยบายเศรษฐกิจเสรีผ่านการเตรียมการเชิงบังคับของประเทศมหาอำนาจจนบังเกิดหายนะอย่างใหญ่หลวงต่อวิถีชีวิตของประชาชนชาวอียิปต์

การเปิดเรื่องของนวนิยายเรื่อง *The Day the Leader Was Killed* มีความสัมพันธ์กับเรื่องราวของชนชั้นกลางของครอบครัวชาวไคโรมุห์ตะชิมี ซาอิด เรื่องราวที่เกิดขึ้นในเรื่องเต็มไปด้วยการเยาะเย้ย การเสียดสีและเต็มไปด้วยบรรยากาศทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศอียิปต์ที่ถูกซาติมหาอำนาจตะวันตกเข้ามาแทรกแซง

จุดสูงสุดของนวนิยายอยู่ที่การลอบสังหารประธานาธิบดีอันวารฺ ซาดัตในวันที่ 6 ตุลาคม 1981 มะห์ฟูซได้ร้อยเรียงเหตุการณ์ของนวนิยายขึ้นอย่างผู้ชำนาญ นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ประชาชนทุกคนต้องเผชิญหน้ากับความเจ็บปวดนานัปการของการพัฒนาประเทศ ในขณะที่ต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อยึดถือขนบเดิมไว้ นวนิยายเรื่องนี้ได้ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความเป็นอัจฉริยะของมะห์ฟูซ และสมควรที่เขาได้รับรางวัลโนเบลในรูปแบบของศิลปะการเล่าเรื่องแบบอาหรับ

3.1.3.1 นโยบายเศรษฐกิจอินฟีตาห์

มะห์ฟูซได้สะท้อนการเมืองและเศรษฐกิจของอียิปต์ที่ประสบกับปัญหาการแทรกแซงทางการเมืองของต่างชาตินับตั้งแต่ยุคที่ตกเป็นอาณานิคมจนถึงยุคอินฟีตาห์ ประธานาธิบดีอันวารฺ ซาดัตเล็งเห็นถึงการก้าวไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงได้ดำเนิน

---

[32] Richard F. Nyrop, *Egypt, a country study* (Washington, D.C. : Foreign Area Studies, American University,1983), p.25 – 48.

นโยบายทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า *Infitah* นโยบายที่เปิดเสรีการค้าและการลงทุนให้แก่นักลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาแสวงหาผลกำไรได้อย่างเสรี

ความหมายของ "อินฟิตาห์" ในภาษาอาหรับหมายถึงการเปิด (Opening) ซึ่งในที่นี้คือการเปิดเสรีด้านเศรษฐกิจการเงินและการลงทุนที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศอียิปต์ ในยุคการปกครองของประธานาธิบดีอันวารฺ ซาดัต หลังจากที่ซาดัตได้ประกาศชัยชนะเหนืออิสราเอลในสงคราม 6 ตุลา 1973 ขบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพก็เริ่มเป็นรูปร่างขึ้นโดยการผลักดันของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และยุโรปซึ่งมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจแนวใหม่ของประเทศอียิปต์ ตามมาด้วยการลดระดับความสัมพันธ์ระหว่างอียิปต์กับสหภาพโซเวียต ในฐานะพันธมิตรที่แนบแน่นมาสู่ระดับสามัญ ในช่วงเวลานั้นเอง อิฟิตาห์จึงถูกประกาศเป็นแผนเศรษฐกิจแนวใหม่ในเดือนเมษายน 1974

นับตั้งแต่นั้นการลงทุนจากต่างประเทศก็เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและยุโรป สินค้าต่างประเทศนานาชนิดเริ่มหลั่งไหลเข้ามาในตลาดอียิปต์ การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นไปอย่างเสรีมากขึ้น อิฟิตาห์นำมาซึ่งความเจริญทางเศรษฐกิจและการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคการท่องเที่ยวของประเทศอียิปต์ ในขณะเดียวกันการเปิดเสรีโดยปราศจากการตั้งรับและการจัดการที่เหมาะสมก็เป็นเหตุที่ทำให้ความยากจนแผ่ขยายไปอย่างรวดเร็วในหมู่ชนชั้นกลางและชนชั้นรากหญ้าของประเทศ เนื่องจากสภาวะเงินเฟ้อที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่นโยบายอินฟิตาห์ประกาศใช้เป็นต้นมา

> [Elwan] Imports with no transfer of funds. Different kinds of cheese. New bank. What do eggs cost today? The showering of banknote on singers and dancer in nightclubs on the Pyramid Road simply as a token of appreciation.[33]

ผลกระทบของการดำเนินนโยบายอิฟิทาทำให้เศรษฐกิจของอียิปต์เปลี่ยนแปลงไป การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศไม่จำเป็นต้องเสียภาษี ตัวอย่างเช่น เนยแข็งหลากหลายชนิดได้รับการนำเข้ามาขายในประเทศ เป็นต้น เมื่อมีการค้าขายและการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

---

[33] Naguib Mahfouz, *The Day the Leader Was Killed*, trans. Malak Mashem.[New York: Anchor Books, 2000], p. 54.

จึงมีการจัดตั้งธนาคารขึ้นมาหลายแห่งในเมืองหลวง กรุงไคโรเต็มไปด้วยสินค้าอุปโภคมากเกินจำเป็น และเมืองทั้งเมืองมีทั้งนักท่องเที่ยวแออัดยัดเยียดไปกับประชาชนที่ต้องทำงานหาเช้ากินค่ำไปวันๆหนึ่ง

อัลวานพบเห็นผู้คนที่อัดแน่นอยู่บนรถประจำทาง เขาอดสงสารผู้คนเหล่านั้นไม่ได้ หน้าตาของพวกเขาเหมือนกับคนที่ถูกจองจำอยู่ในคุก พวกเขาดูเหนื่อยล้าจากการทำงานมาตลอดทั้งวัน สังคมรากหญ้าต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขัน และต้องดิ้นรนต่อสู้กับภัยคุกคามจากต่างชาติมาโดยตลอด โดยเฉพาะเมื่ออำนาจทางการเงินอยู่ที่ชนชั้นนายทุน พวกเขาจึงชักจูงผู้ที่เป็นแรงงานสู่กลไกทางเศรษฐกิจอย่างง่ายดาย

> [Elwan] If this kind of talk disturbs you, then just take a look at the street. Watch the passerby closely: conceal? Men, women, children, and even pregnant women no longer stay at home: the tragic or the comic sums them all up. Furniture stores and boutiques are all crammed with goods. How many nations live side by side in this one nation?[34]

ผู้ประพันธ์สะท้อนสภาพการดิ้นรนแข่งขันของผู้คนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ หรือแม้กระทั่งสตรีมีครรภ์ พวกเขาต้องทำงานเพื่อความอยู่รอดในสังคมทุนนิยมนี้ เมื่อย้อนกลับมาดูสภาพของชุมชนเมือง กรุงไคโรเต็มไปด้วยร้านขายเฟอร์นิเจอร์ ร้านขายเสื้อผ้า แต่ไม่มีผู้ใดสามารถจับจ่ายสินค้าจำพวกนี้ได้ เพราะราคาสินค้าสูงมากเสียจนประชาชนระดับล่างไม่สามารถจับจ่ายซื้อหามาใช้ได้

3.1.3.2 ปัญหาความยากจน

ความยากจนกลายเป็นปัญหาหลักของประชาชนระดับรากหญ้า โดยเฉพาะครอบครัวของมุห์ตะชิมี ซาอิด ตัวแทนชนชั้นล่างที่อาศัยอยู่ในกรุงไคโรด้วยความขัดสน ฐานะทางครอบครัวของมุห์ตะชิมียากจนมาตั้งแต่เขายังหนุ่มจนกระทั่งย่างเข้าสู่วัยชรา เฟาวัซลูกชายของมุห์ตะชิมีอายุย่างเข้าสู่วัยหกสิบปีจึงเกษียณตัวเองออกจากงานที่กระทรวงแห่งหนึ่ง หลังเลิกงาน

---

[34] Ibid., p. 53.

เขาก็ทำงานที่บริษัทเอกชน เฟาวัซต้องทำงานสองแห่งเพื่อให้มีรายได้เพิ่มสำหรับค่าครองชีพในยุคสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาแพง ฮานะฮ์อายุ 50 ปีภรรยาของเฟาวัซก็ต้องออกไปทำงานนอกบ้านด้วยเพราะเธอต้องช่วยแบ่งเบาภาระของสามีและอัลวานลูกชายคนเดียวของพวกเขา ฮานะฮ์ทำงานที่เดียวกับสามี อัลวานเมื่อจบการศึกษาก็ได้ทำงานที่บริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ส่วนมุห์ตะซิมีมีเพียงเงินบำนาญหลังเกษียณจากอาชีพครู รายได้ของทั้ง 4 คนรวมกันยังไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครอบครัว เมื่อสามีของเธอตัดสินใจที่จะลาออกเธอจึงเสนอให้เฟาวัซรับงานจากบริษัทมาทำที่บ้านซึ่งจะทำให้ครอบครัวมีรายได้เสริมอีกทางหนึ่ง

> "On certain day now, we'll have to be working mornings and evenings at Ministry, so I'll have to give up my job at the firm," said Fawwaz in his loud voice.
>
> I grew up perturbed. Both he and his wife work in a private sector firm. Their income, my pension, and Elwan salary combined are hardly sufficient to meet the bare necessities of life, so how would it be if he were to leave the firm? [...] I'll do some of your work for you and bring the rest home. [...] said Hanaa. That means I'd have to work from crack of dawn to midnight," Fawwaz retorted angrily.[35]

ทันทีที่เฟาวัซบอกแก่บิดาว่าตนเองจะลาออกจากงานที่บริษัทเพราะรู้สึกว่าการทำงานของตนนั้นหนักเกินไป จึงคิดที่จะเกษียณตนเองออกก่อนกำหนด มุห์ตะซิมีจึงเป็นห่วงว่าถ้าเฟาวัซออกจากงานจริงๆ ครอบครัวก็จะลำบาก อัลวานก็คงต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ต่อจากพ่อของเขาแต่เพียงผู้เดียว ทุกวันนี้อัลวานก็แบกรับภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัวมากพออยู่แล้ว

เศรษฐกิจในยุคซาดัตเป็นยุคที่ประชาชนระดับล่างมีความเป็นอยู่ที่อัตคัตขัดสน ประชาชนต่างก็ออกมาหางานทำนอกบ้าน ไม่เว้นแม่แต่สตรีก็ต้องหันเหชีวิตจากหน้าที่แม่บ้านเดินเคียงบ่าเคียงไหล่กับบุรุษเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าครองชีพที่อำนวยความสะดวกให้กับตนเองและครอบครัวได้อย่างเพียงพอ ฮานะฮ์คือสตรีชาวอียิปต์ยุคใหม่ที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านแทนที่การเป็นแม่บ้านเหมือนในอดีต

---

[35] Ibid, p. 5.

เมื่อฮานะฮ์ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เธอจึงจ้างแม่บ้านมาทำความสะอาดบ้านของเธอสัปดาห์ละครั้ง อุมม์ อลีซึ่งเป็นแม่บ้านรับจ้างในย่านนี้จึงตกลงมาทำความสะอาดให้เธอด้วยเงินเพียงชั่วโมงละ 1 ปอนด์[36] หน้าที่ของเธอเพียงแค่ปัด กวาด เช็ด ถูตามห้องต่างๆจนเสร็จเรียบร้อยแล้วก็รับเงินจากนายจ้างทันที อุมม์ อลีเป็นหญิงที่ขยันทำงาน เวลาในวันหนึ่งๆเป็นเงินเป็นทองสำหรับเธอ หล่อนจึงรับจ้างทำความสะอาดบ้านในย่านนี้วันละหลายๆหลังเพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

> Typical of one for whom time is money, she takes off her coat, hangs it on the hanger near the door, and marches into Fawwaz and Hanaa's room. I follow her as I have been told to do. I sit on a chair and watch her as she sweeps, dusts, cleans, polishes, and puts things in order. Energetic and light in spite of her corpulence. They're afraid she might steal something. Unjustified suspicious, a vestige of the past. Umm Ali's hour is worth one pound. She buzzes around from house to house like a bee. Her income exceeds our combined salaries.[37]

อุมม์ อลีเป็นตัวแทนของชนชั้นล่างในสังคมผู้ไม่ยอมแพ้ต่อชะตากรรมและอำนาจของนายทุน เธอรู้จักแสวงหาช่องทางทำมาหากินโดยไม่เลือกงานที่ทำ เธอทำงานอย่างขยันขันแข็งและซื่อสัตย์ต่อนายจ้าง อุมม์ อลีจึงได้รับความไว้วางใจจากเจ้าของบ้านจ้างเธอมาทำความสะอาด ผลลัพธ์ที่เธอได้คือรายได้จำนวนมาก และมากกว่าครอบครัวมุห์ตะชิมีทั้ง 4 คนรวมกันเสียอีก มุห์ตะชิมีพิจารณาการทำงานของแม่บ้านคนนี้อย่างมีความสุข เขารู้สึกประทับใจที่เห็นแม่บ้านผู้นี้ขยันและซื่อสัตย์ต่องานที่ทำ นอกจากนี้เธอยังเป็นเพื่อนกับชายชราที่อยู่เฝ้าบ้านตามลำพังอีกด้วย

สิ่งที่ผู้ประพันธ์นำเสนอแก่ผู้อ่านนั้นน่าสนใจ เพราะพบว่าการทำงานอาชีพแม่บ้านรับจ้างนั้นมีรายได้ที่ค่อนข้างสูงมาก เนื่องจากมีแม่บ้านชาวไคโรจำนวนมากต้องออกไปหางานทำนอก

---

[36] อียิปต์ใช้สกุลเงินแบบเดียวกับอังกฤษซึ่งเคยเป็นเจ้าอาณานิคมคือ ปอนด์ แต่ค่าเงินของอียิปต์ต่ำกว่าของอังกฤษเพราะเศรษฐกิจที่ตกต่ำมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

[37] Naguib Mahfouz, *The Day the Leader Was Killed*, trans. Malak Mashem.[New York: Anchor Books, 2000] p.21-22.

บ้านกันหมด กลุ่มแม่บ้านรับจ้างมีจำนวนมากในกรุงไคโรและเมืองที่ผู้คนมักออกไปทำงานนอกบ้านจนไม่มีเวลาให้กับบ้านของตนเอง

ครอบครัวของมุห์ตะชิมีประสบกับความยากจนมาตั้งแต่รุ่นทวดอัซฮารี ซึ่งประกอบอาชีพเป็นครูสอนศาสนาผู้ยากจน มุห์ตะชิมีไม่ได้โทษว่าความยากจนเกิดมาจากบรรพบุรุษของตนเอง แต่เกิดมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจที่ย่ำแย่มาตั้งแต่อดีต แม้จนทุกวันนี้ครอบครัวของตนก็ยังคงประสบกับความยากจนตลอดเวลา เนื่องจากประเทศอียิปต์ประสบกับการถูกแทรกแซงและตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจ อีกทั้งการเผชิญกับภัยสงครามแทบทุกครั้ง นอกจากนี้การบริหารประเทศของผู้นำแต่ละยุคสมัยก็เต็มไปด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง

> [Muhtashimi] There are also memories of my Azharite grandfather, a teacher of grammar, who used to address my illiterate grandmother in classical Arabic. He begot a progeny of sane and insane offspring who, to this day, perpetrate reason and madness. You scum of the earth, why my grandson? You have bequeathed your children money and security, and the rest of us ruin, poverty, and debts. It is as though the revolution had taken place only to bring you joy and us sorrow.[38]

ปู่ได้หวนรำลึกถึงเรื่องที่เล่าต่อกันมาเมื่อท่านนักปราชญ์ที่ชื่ออบุลอับบาส อัลมุรซี เดินผ่านมายังกลุ่มคนที่ยืนอออยู่หน้าร้านขายขนมปังในไคโรปีที่ราคาสินค้าสูงมาก ซึ่งเป็นปีที่มีภาวะเงินเฟ้อมากที่สุดยุคหนึ่ง ท่านผู้รู้เวทนาผู้คนซึ่งประสบความยกจนและปรารถนาที่จะช่วยพวกเขาเหล่านั้น ท่านผู้รู้จึงหยิบเหรียญในกระเป๋าให้กับบรรดาผู้ยากไร้และเดินจากไป แต่เจ้าของร้านขายขนมปังพบว่าเป็นเหรียญที่นักบุญให้มานั้นเป็นเหรียญปลอม เจ้าของร้านก็ตะโกนให้ช่วยจับชายผู้นั้นมา ท่านผู้รู้เสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างยิ่งและขอพรให้พระผู้เป็นเจ้าอภัยให้แก่ตนเองด้วย

> One day, Abu al-Abbas al-Mursi, the pious sage, came across a group of people crowding around a bakery in Cairo in a year when prices has risen

---

[38] Ibid, p. 63-64.

tremendously. His heart went out to them. It occurred to him that if he had some small change, he could have helped these people, whereupon he felt some weight in his pocket. When he put his hand in it, he found a few coins, which he went on to dole out to the people. After he had left, the baker discovered that the coins were false. So he cried out for help until he caught the man, who then realized that the feelings of pity he had felt for the people had been a sort of objection on his part to God's ways to men. Repentant, he begged the Lord's forgiveness and, no sooner had he done that, than the baker realized that the coins had in fact been genuine! [39]

ฉากที่ผู้ยากไร้ได้รับบริจาคทานจากนักบุญผู้หนึ่งสะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ของเงินเฟ้อ ซึ่งทำให้สกุลเงินที่ใช้มาแต่เดิมด้อยค่าลงไป และไม่สามารถนำมาแลกซื้อสินค้าได้อีกต่อไป มะห์ฟูซชี้ให้เห็นว่าในขณะที่ประเทศอียิปต์กำลังพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจให้ทัดเทียมกับอารยะประเทศด้วยนโยบายอินฟิตาห์มากเพียงใด ประชาชนก็ยังคงมีความเป็นอยู่ที่ขัดสนและไม่สามารถยกระดับชีวิตให้ทัดเทียมกับประเทศที่กำลังพัฒนาได้เลย

มุห์ตะชิมีเล่าว่าวันๆหนึ่งตนเองและสมาชิกในครอบครัวรับประทานอาหารจำพวกถั่ว เช่น ซุปถั่ว หรือ Falafel เป็นมื้อหลัก อาหารจำพวกนี้จัดว่าเป็นอาหารที่มีคุณภาพต่ำสำหรับประชาชน ทั้งที่เศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องก็ตาม ทว่าถั่วก็เป็นอาหารมื้อหลักที่นำมาประกอบเป็นอาหารหลากหลายประเภท เช่นฟาลาเฟล ถั่วทอด กระนั้นเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับอดีต ประชาชนระดับชนชั้นรากหญ้ายังสามารถสรรหาอาหารที่ดีเช่น เนย แยม ชีส พาสต้ามาประกอบอาหารได้มากกว่าที่เป็นอยู่เช่นยุคอินฟิตาห์นี้

Now it is beans or falafel for breakfast. Both of these are more important than Suez Canal. Gone are the days of eggs, cheese, pastrami, and jam. Those were the days of ancient regime or B.I. –that is, Before *Infitah*, Sadat's open door

[39] Ibid, p.6-7.

economic policy. Prices have long since rocketed; everything has gone berserk.[40]

มุห์ตะชิมีมีความเห็นว่าปัญหาเรื่องปากท้องของประชาชนนั้นมีความสำคัญมากกว่าคลองสุเอซ เพราะเป็นเรื่องของรัฐบาลที่ต้องจัดการแก้ไข รัฐบาลอียิปต์เป็นหนี้ในการขุดคลองสุเอซมาตั้งแต่ยุคกษัตริย์จนถึงยุคของซาดัต ประชาชนต้องจ่ายภาษีให้กับรัฐบาลเพื่อการณ์นี้มาตลอด เท่ากับว่าภาษีที่ต้องจ่ายให้รัฐคือการใช้หนี้แทนรัฐบาล ซึ่งไม่เป็นธรรมกับประชาชนที่ต้องแบกรับภาระที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้ก่อ ผู้นำประเทศกำลังกดขี่ประชาชนของตนเอง

มะห์ฟูซนำเสนอประเด็นเรื่องอาหารการกินของประชาชนซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวผู้คนมากที่สุด เนื่องจากการรับประทานอาหารถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถพัฒนาศักยภาพและสติปัญญาของบุคลากรในประเทศ ทว่า ณ เวลานั้นสังคมกลับให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านวัตถุเป็นหลัก มุ่งเน้นการแข่งขันเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจจนไม่สนใจที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งมีความสำคัญมากกว่า นับเป็นปัญหาที่ควรจะต้องแก้ไข มะห์ฟูซจึงกระตุ้นเตือนให้สังคมอียิปต์เริ่มตระหนักในปัญหาเหล่านี้ให้มากขึ้น

3.1.3.3 ปัญหาการคอรัปชั่น

มะห์ฟูซสะท้อนให้เห็นการคอรัปชั่นอันเนื่องมาจากนโยบายอินฟิตาห์ของบรรดานักการเมืองและข้าราชการที่ใช้ช่องว่างและข้อเสียของนโยบายฉ้อโกงประเทศและภาษีของประชาชน อัลวานกล่าวเสียดสีสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศอียิปต์ในขณะนี้ว่ารัฐบาลของซาดัตกำลังคอรัปชั่นประเทศชาติ ใครก็ตามที่กล้าวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือมีความเห็นในทางตรงกันข้ามก็จะถูกจับกุมทั้งสิ้น

"Today I bought a priceless book entitled *How to Repair Your Household Appliances*. Let's hope it will liberate us from the plumber and electrician." Whereupon Elwan added:

---

[40] Ibid, p. 4.

"Is there no book that can liberate us from the rulers?"

"People are speaking of nothing but the imprisonment of those who have been thrown into jail," continued Fawwaz.

"Professor Alyaa is in prison and so is my friend Mahmud al-Mahruqi!" rejoined Elwan nervously.[41]

ฮานะฮ์เล่าว่าเธอซื้อหนังสือราคาถูกๆมาเล่มหนึ่งชื่อว่า *How to Repair Your Household Appliances* (วิธีการซ่อมเครื่องใช้ในบ้าน) แต่อัลวานยังอยู่ในอารมณ์โกรธแค้นเอ่ยกับบิดามารดาของเขาว่า หนังสือเล่มนี้มิได้ทำให้เราเป็นอิสระจากผู้ปกครองหรอก สมาชิกในครอบครัวทราบดีว่าอัลวานไม่พอใจที่เจ้าหน้าที่รัฐจับกุมศาสตราจารย์อัลยา ซามิและมะห์มูด อัลมะห์รูกี้ เพียงเพราะว่านักวิชาการและประชาชนเหล่านั้นวิพากษ์วิจารณ์การเมือง

[Elwan] Your glossary consists of only one hero: a martyr. You spend days totally infatuated and spellbound; you are now wasting more time feeling confused and sorry for yourself. The least I can say about myself is that I have lived to see three of my pupils become minister! [42]

ประเทศอียิปต์มีแต่การคอรัปชั่นเกิดขึ้น ตั้งแต่ยุคนาซีรและมีมากขึ้นในยุคซาดัต อัลวานพบว่าสิ่งเหล่านี้กำลังเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศและประชาชน การคอรัปชั่นทำให้ประเทศชาติด้อยการพัฒนา เนื่องจากเม็ดเงินจำนวนมากได้หลั่งไหลเข้ากระเป๋าของนักการเมืองซึ่งเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยของสังคม ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องแบกรับภาระหนี้สินที่พอกพูนขึ้นมาจากนโยบายที่เปิดช่องให้กับผู้มีอำนาจ เหมือนกับที่ศาสตราจารย์อัลยา และเพื่อนของเขาได้กล่าวไว้

[Elwan] The miracle of science and production! But what of what is being said about corruption and crooks? What Alyaa Samih and Mahmud al-Mahruqi are saying is just awful. What is right? Why have I become suspicious of everything

---

[41] Ibid., p. 78.

[42] Ibid., pp.49-50.

since the fall of my idol in June 1967? How do people fine a magic formula for amassing colossal wealth in record time? Could this happen without corruption?[43]

ทุกวันนี้มีการอภิปรายและถกเถียงกันถึงเรื่องการทุจริตและการฉ้อโกง สิ่งที่ศาสตราจารย์อัลยา ซามิและ ศาสตราจารย์มะห์มูดอัลมะรูกีได้พูดถึงสิ่งเหล่านี้ช่างน่ากลัวยิ่งนัก ความชอบธรรมอยู่ใด เหตุใดอัลวานต้องสงสัยทุกสิ่งทุกอย่างตั้งแต่เขาคลั่งไคล้วีรบุรุษในเดือนมิถุนายน 1967 เป็นไปได้อย่างไรที่ประชาชนจะหาเงินได้มากมายที่สุดในประวัติศาสตร์โดยปราศจากการคอรัปชั่น อัลวานสงสัยมาตลอดเวลาว่าทำไมยุคของนาศิรจึงมีคนรวยมากที่สุด หรือเป็นเพราะเกิดการทุจริต หรือมีการติดสินบนรัฐบาลทำให้พวกเขามั่งมีจนทุกวันนี้ บุคคลที่อัลวานสงสัยที่สุดน่าจะเป็นนักการเมือง เพราะกลุ่มนี้เป็นพวกที่ทำให้เศรษฐกิจประเทศต้องพินาศย่อยยับ การติดสินบนเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการเปิดเสรีในการลงทุน และการแข่งขันทางการค้า ผู้ที่ได้เปรียบคือบุคคลที่มีเงินพอที่จะติดสินบนข้าราชการหรือนักการเมืองได้ ข้อเสียหนึ่งของระบบเศรษฐกิจอินฟิตาห์ที่ผู้ประพันธ์นำเสนอนั่นคือ อินฟิตาห์เป็นนโยบายที่เปิดช่องให้มีการทุจริตอย่างเปิดเผย สังคมที่มีจริยธรรมก็ถูกครอบงำด้วยการแก่งแย่งชิงดีกัน

3.2 จิตวิญญาณและการต่อสู้ทางการเมือง

เมื่อประเทศอียิปต์ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษในปีค.ศ. 1882 เป็นต้นมา อังกฤษเข้ามามีบทบาทและแทรกแซงอำนาจการบริหารงานของผู้นำประเทศอียิปต์มาโดยตลอด ประชาชนที่เฝ้ามองภาวการณ์เหล่านี้ต้องอยู่ในสภาพผู้สูญเสียอิสรภาพในการปกครองตนเอง และพยายามเรียกร้องให้อังกฤษประกาศเอกราชคืนแก่ประชาชนและประเทศชาติโดยเร็ว แม้ว่าในเวลาต่อมาอังกฤษจะประกาศอิสรภาพแก่ประเทศอียิปต์แล้วก็ตาม การแทรกแซงทางการเมืองก็ยังคงมีอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากจักรวรรดินิยมได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการแทรกแซงไปตามสถานะทางการเมืองที่เปลี่ยนไป ดังจะเห็นได้จากการปกครองในยุคสาธารณรัฐ ชาติมหาอำนาจตะวันตกแสดงให้เห็นว่าจักรวรรดินิยมมิใช่การล่าดินแดนอันไกลโพ้นมาเป็นดินแดนใต้อาณัติของตนอีกต่อไปแล้ว หากแต่การเข้ามาลิดรอนและแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศอื่นๆ ที่ด้อยพัฒนาต่างหากที่แสดงออกให้เห็นว่าจักรวรรดินิยมยังคงมีอิทธิพลตราบกระทั่งทุกวันนี้

---

[43] Ibid., p. 13.

นวนิยายของนะญีบ มะห์ฟูซจึงชี้ให้เห็นถึงปรากฏการณ์ในการต่อต้านอำนาจของจักรวรรดินิยมที่แผ่ขยายอำนาจและเปลี่ยนแปลงรูปแบบอยู่ตลอดเวลา การวิพากษ์วิจารณ์อำนาจของจักรวรรดินิยมภายใต้จิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ของตัวละคร ผู้เป็นตัวแทนของชนร่วมชาติของผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นการแสดงออกให้เห็นจุดยืนทางการเมืองที่เด่นชัด มะห์ฟูซนำเสนอเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้จารึกไว้ถ่ายทอดเป็นเรื่องราวการต่อสู้เรียกร้องอิสรภาพของประชาชนชาวอียิปต์ ไม่ว่าจะเป็น ขบวนการผู้รักชาติ การปฏิวัติในปี 1919 การต่อสู้เรียกร้องอิสรภาพ การจับกุมผู้ต่อต้านรัฐบาล อุดมคติทางการเมืองและวันลอบสังหารประธานาธิบดี ล้วนเป็นกรณีศึกษาที่ชี้ให้เห็นจุดยืนของสังคมอียิปต์ในการต่อต้านอำนาจของจักรวรรดินิยมที่แท้จริง

3.2.1 ขบวนการผู้รักชาติ

ผู้ประพันธ์กล่าวถึงความทุกข์ของประชาชนชาวอียิปต์ที่ต้องตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษผู้อ้างสิทธิ์ในการปกครองอียิปต์อย่างชอบธรรม และอังกฤษยังนำหายนภัยมาสู่แผ่นดินเกิดของพวกเขา นั่นคือสงครามและภัยที่เกิดขึ้นจากสงคราม ความรู้สึกของประชาชน ณเวลานั้นต่างก็ไม่เข้าใจว่าเหตุใดพวกเขาจะต้องประสบกับสิ่งที่ตนเองไม่ได้ก่อ อียิปต์ไม่เคยรุกรานชาติใดเหมือนเช่นอังกฤษ แต่ในที่สุดพวกเขาก็ต้องมีส่วนรับผิดชอบกับสงครามที่กำลังเกิดขึ้นด้วย อีกทั้งสถาบันการปกครองก็มีทีท่าสนับสนุนให้จักรวรรดินิยมเข้ามามีอำนาจในการปกครองบ้านเมือง ดังนั้นกระแสต่อต้านอังกฤษจึงเกิดขึ้นท่ามกลางความตึงเครียดของภาวะสงคราม และการเผชิญกับการแทรกแซงทางการเมืองของอังกฤษที่พยายามกดดันให้กษัตริย์และนักการเมืองเข้าข้างตน ประชาชนจำนวนหนึ่งประกาศเจตนารมณ์อย่างชัดแจ้งว่าพวกเขาคือกลุ่มผู้ต่อต้านและไม่ยอมสยบให้กับอำนาจอันอยุติธรรมนี้ พรรคชาตินิยมวาฟด์จึงก่อตั้งขึ้นเพื่อคานอำนาจของรัฐบาลและเจ้าอาณานิคม พรรควาฟด์จึงได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างมาก นโยบายของพรรคคือการเรียกร้องให้ประชาชนร่วมกันต่อต้านอังกฤษทุกรูปแบบ ในฐานะที่ทุกคนเป็นชนผู้ร่วมชะตากรรมเดียวกัน สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นกับอียิปต์ขณะนี้คือ การถูกต่างชาติกดขี่ เอารัดเอาเปรียบ และการนำประเทศอียิปต์สู่หายนะ อังกฤษกำลังครอบครองทุกสิ่งทุกอย่างที่เคยเป็นของประชาชน อีกทั้งยังขับไล่กษัตริย์อับบาสที่สอง ซึ่งเป็นขวัญกำลังใจสุดท้ายของประชาชนออกนอกประเทศ อังกฤษอ้างความชอบธรรมใดกระทำกับประเทศอียิปต์เยี่ยงนี้ ด้วยเหตุนี้เองซาด ซัฆลูล ปาชาจึงเสนอตัวเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนในการเรียกร้องสิทธิ์ของประเทศชาติกลับคืนมา อียิปต์ต้องได้รับการปกครองจากชาวอียิปต์จริงๆ เท่านั้น

มะห์ฟูซเล่าย้อนถึงสาเหตุและจุดเริ่มต้นก่อนเกิดการปฏิวัติของขบวนการผู้รักชาติว่า นับตั้งแต่อังกฤษอ้างสิทธิ์เข้ามาปกครองอียิปต์ สภาพทางการเมืองของอียิปต์ก็ตกอยู่ในภาวะกดดันมาตลอด ผู้ปกครองอียิปต์ยุคก่อนๆตกอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของอังกฤษ หากผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งหรือต่อต้านก็จะถูกลงโทษ เป็นต้นว่าถูกจับกุม คุมขัง และเนรเทศ กระทั่งประหารชีวิต ผู้ปกครองบางท่านทนไม่ได้ถึงกับลี้ภัยออกนอกประเทศ เพราะมิอาจทนอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของทรราชย์ได้ เจ้าชายอับบาส ฮิลมีที่สอง รัชทายาทองค์เดียวของกษัตริย์ฮิลมีที่หนึ่งกับพวกจึงลี้ภัยไปยังประเทศตุรกี และเป็นแกนนำคนสำคัญในการปลุกระดมทางการเมืองให้ประชาชนต่อต้านอังกฤษทุกรูปแบบ ชาวอียิปต์ผู้ซึ่งแสดงตนว่าเป็นนักต่อสู้เพื่อชาติก็แสดงเจตนาในการณ์นี้อย่างลับๆ และรอคอยว่าสักวันหนึ่งจะมีผู้มาปลดปล่อยพวกเขาให้เป็นอิสระจากอังกฤษ

ฟะฮ์มี และยาซีนสองพี่น้องสกุลอับดุลญะวาดปรารถนาในสิ่งเดียวกันกับประชาชนในชาติ พวกเขาหวังให้สงครามสิ้นสุดลง พวกเขาแอบหวังอยู่ลึกว่าถ้าหากเยอรมนีเป็นผู้มีชัยในสงครามเมื่อนั้นอียิปต์ก็จักได้รับอิสรภาพ ผู้ปกครองที่แท้จริงจะกลับมา ณ วันนี้ประชาชนในชาติต่างรอคอยความสงบสุข พวกเขาไม่ปรารถนาให้ชนชาติอื่นที่แตกต่างจากพวกตนเข้ามาปกครองบ้านเมือง

> Fahmy was telling Yasin, "Hidenburg's last offensive was extremely important. It's quite possible it will be the turning point of war."
>
> Yasin was sympathetic to his borther's hopes, [...] He wanted the caliphate claimed by the Ottoman sultans to regain its previous might and for khedive Abbas II and Muhammad Farid to return to Egypt. [...] "Four years have passed and we keep saying this same thing."[44]

สงครามดำเนินผ่านมา 4 ปี แล้วท่ามกลางความทุกข์ของประชาชนชาวอียิปต์ที่ต้องคอยระวังภัยสงคราม และการรอคอยการกลับคืนบัลลังก์ของรัชทายาทที่แท้จริง ฟะฮ์มีหนุ่มน้อยผู้มีอุดมการณ์ชาตินิยมปรารถนาให้อังกฤษพ่ายแพ้สงครามเพื่อที่เจ้าชายอับบาสที่สองและข้าราชการ

---

[44] Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p. 56.

ผู้ซื่อสัตย์ มุฮัมหมัด ฟะรีดจะได้กลับคืนสู่มาตุภูมิอีกครั้ง ในขณะที่สงครามยังคงดำเนินต่อไป การเรียกร้องอิสรภาพของชาติอียิปต์ก็ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าผู้นำหลายท่านจะปราชัยให้แก่อังกฤษ แต่ซาด ซัฆลูล ปาชา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรมกลับกลายเป็นวีรบุรุษของประชาชนเมื่อเขาประกาศกับประชาชนในชาติว่าเขาและคณะจะเป็นผู้ปลดปล่อยประเทศอียิปต์จากอังกฤษให้จงได้

มะห์ฟูซถ่ายทอดเรื่องราวของการต่อต้านอังกฤษของประชาชนในประเทศ โดยเฉพาะบทบาทของนักการเมืองผู้รักชาติ เช่นซาด ซัฆลูล ปาชาซึ่งดำรงตำแหน่งทางการเมืองในนามพรรควาฟด์ ผู้นำท่านนี้คือหน่อเนื้อของขุนนางผู้จงรักภักดีต่อชาติผู้หนึ่ง เมื่อเขาได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าพรรควาฟด์ซึ่งเป็นพรรคการเมืองชาตินิยมที่แสดงเจตนารมย์ว่าจะปลดปล่อยอียิปต์ให้เป็นอิสระจากอังกฤษ ผู้นำคนสำคัญๆของพรรคนี้ในอดีตได้แก่ มุศฏอฟา คามิล มุฮัมหมัด ฟะรีด เป็นต้น[45] ซาดเป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้นจากประชาชนทั่วประเทศ นั่นเพราะเขาคือความหวังใหม่ของทุกๆคนในชาติ เขาได้พลิกฟื้นความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน ซาดเป็นผู้จุดกระแสชาตินิยมให้เกิดขึ้นเพื่อระดมพี่น้องผู้รักชาติทั้งหลายให้ตื่นขึ้นมาต่อสู้กับอังกฤษ สุนทรพจน์ของซาดในวันที่เรียกร้องให้ประชาชนรวมใจกันลงนามในสนธิสัญญาเพื่อให้เขาเป็นตัวแทนเดินทางไปอังกฤษในการเจรจากับอังกฤษให้คืนอิสรภาพแก่อียิปต์โดยเร็ว ในเดือนพฤศจิกายน 1918 ฯพณฯซาด ซัฆลูล ปาชาและคณะประกอบด้วย อลี ชะอ์ราวี ปาชา (Ali Sha'rawi Pasha) นายอับดุล อะซีซ ฟะฮ์มี (Abd al-Aziz Fahmy Bey)นายมุฮัมหมัด อลี อัลลูบา (Muhammad Ali Alluba Bey) อับดุลละฏีฟ อัลมะคับบะตี (Abd al-Latif al-Makabbati) มุฮัมหมัด มะห์มูด ปาชา (Muhammad Mahmud Pasha) และนายอะหมัด ลุฏฟี อัซซัยยิด (Ahmad Lutfi al Sayyid Bey) เดินทางไปสถานทูตอังกฤษ ณ กรุงไคโรเพื่อเข้าพบเซอร์ เรจินาลด์ วิงเกท (Sir Reginald Wingate) ข้าหลวงใหญ่อังกฤษให้อนุมัติการเดินทางไปยังนครลอนดอน

> Al-Sayyid Ahmad took it and read aloud: "We the signatories of this document, authorize Messrs. Sa'd Zaghlul Pasha, Ali Sharawi Pasha, Abd al-Aziz Fahmy Bey, Muhammad Ali Alluba Bey, Abd al-Latif al Makabbati, Muhammad Mazhmud Pasha, and Ahmad Lutfi al-Sayyid Bey, and those

---

[45] Encyclopædia Britanica.2006. *Sa'd Zaghlul* [online]. Available from: http://www.britanica/eb/article-9078193 [2006, Febuary 24]

persons they choose to include in their number, to strike by all legal and peaceful means available to them to achieve the total independence of Egypt."[46]

ซัยยิด อะหมัดรู้สึกประหลาดใจมากเมื่อสังเกตถึงความผิดปกติของบรรยากาศรอบๆข้าง ประชาชนที่เดินผ่านไปมาหน้าร้านต่างกระซิบกระซาบกันมากขึ้นเรื่อย เพื่อนๆและบรรดาลูกค้าต่างก็ทยอยเข้ามาในร้านเพื่อบอกข่าวดีแก่ซัยยิด อะหมัดว่า ซาดและคณะกำลังเดินทางไปอังกฤษเพื่อเรียกร้องให้อังกฤษประกาศคืนเอกราชแก่อียิปต์ ซัยยิด อะหมัดและเพื่อนๆต่างแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อข่าวในหนังสือพิมพ์ ซัยยิด อะหมัดวิพากษ์ข่าวนี้ด้วยอารมณ์ปีติ เขาสงสัยว่าอะไรคือแรงบันดาลใจของการตีพิมพ์ข่าวนี้ หนังสือพิมพ์กล่าวถึงแถลงการณ์ของ ฯพณฯซาดว่าข้าหลวงใหญ่ของอังกฤษได้ถามคณะผู้เจรจาสันติภาพว่าท่านมีอะไรยืนยันว่าท่านได้ทำเพื่อประชาชน ซาดก็กล่าวตอบว่า ประชาชนในชาติที่ร่วมกันลงนามในสนธิสัญญาฉบับนี้คือข้อพิสูจน์ว่าเขาได้อยู่เคียงข้างประชาชนอย่างแท้จริง เมื่อซัยยิด อะหมัดอ่านข่าวถึงตรงนี้เขาก็เชิญชวนให้ทุกๆคนที่อยู่ในร้านร่วมกันลงนามเพื่อสนับสนุนซาดและคณะ วันนี้เป็นวันที่ซัยยิด อะหมัดมีความสุขมาก เขาไม่เคยเห็นสายตาที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักชาติของผองเพื่อนเช่นยามนี้ นานมาแล้วที่ประชาชนในชาติต้องต้องอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์ ความหวาดกลัว ความสิ้นหวัง ปฏิบัติการของซาดเป็นสิ่งที่จะมาช่วยเยียวยาอาการป่วยไข้ของประชาชนทุกคนให้หายดีและกลายเป็นบุคคลผู้มีความหวัง

ผู้ประพันธ์ได้บรรยายความรู้สึกของตัวละครด้วยน้ำเสียงแช่มชื่นที่จะได้เห็นพลังมวลชนฟื้นคืนมาอีกครั้ง ซาดเปรียบได้กับวิธีการรักษาอาการป่วยไข้ที่ได้ผลที่สุดสำหรับชนชาติอียิปต์ ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นว่าไม่มีผู้นำอียิปต์ท่านใดสามารถปลุกระดมกระแสชาตินิยมและพลังสามัคคีได้มากเท่าซาด ซัฆลูล อาจเป็นเพราะบุคคลิกที่น่าเชื่อถือและการเป็นผู้มีวาทศิลป์ทำให้ผู้นำท่านนี้ได้รับการตอบรับจากประชาชนอย่างท้วมท้น

He smiled in a sensitive way that revealed his happiness and pride at having Sa'd and his colleagues represent him. Although those men had not been famous long, they had been welcomed into everyone's hearts, arousing

---

[46] Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p. 328.

deep, suppressed desires. Their encouraging impact was like that of a new cure on a patient with an old malady that has resisted treatment, even though he is trying the medicine for the first time.[47]

รอยยิ้มปรากฏชัดบนใบหน้าของซัยยิด อะหมัด รอยยิ้มอันอ่อนโยนเผยให้เห็นถึงความสุขและความภาคภูมิใจที่รู้ว่าซาดและคณะคือตัวแทนของเขา ซัยยิด อะหมัดไม่สนใจว่าชายหนุ่มผู้นี้จะมีชื่อเสียงมากน้อยเพียงใด ทว่าประชาชนทุกคนยินดีต้อนรับพวกเขาเข้ามาอยู่ในหัวใจด้วยความยินดี พวกเขาคือผู้ปลุกความปรารถนาเบื้องลึกให้ตื่นขึ้น และโบยบินไปหาเสรีภาพ ซาดและคณะเกื้อหนุนให้พวกเขาได้พบกับวิถีเยียวยาจิตใจของผู้ตกอยู่ภายใต้จักรวรรดินิยมให้ลุกขึ้นต่อสู้ แม้เป็นเพียงครั้งแรกของเขาก็ตาม ซาดจึงประสบความสำเร็จยิ่งกว่าผู้นำในอดีตของประเทศอียิปต์

3.2.2 การปฏิวัติในปีค.ศ. 1919

มะห์ฟูซนำผู้อ่านมาสู่วิกฤตของนวนิยายเรื่อง *Palace Walk* กล่าวคือการปฏิวัติในปีค.ศ. 1919 วิกฤตการณ์อันตึงเครียดเมื่ออังกฤษประกาศจับกุมและเนรเทศซาดออกจากอียิปต์ ปฏิกิริยาของประชาชนก็ตอบสนองต่อข่าวนี้ทันที ทุกคนอยู่ในความโศกสลดและโกรธแค้น แกนนำนักศึกษาซึ่งอยู่ในขบวนการชาตินิยมก็ออกมาเรียกร้องให้ปล่อยซาดและให้กลับคืนประเทศอียิปต์ อังกฤษเข้ามาปกครองดินแดนอียิปต์เป็นการเหยียบย่ำศักดิ์ศรีของชาวอียิปต์ ยิ่งไปกว่านั้นการขับไล่ผู้นำของเขาเท่ากับเป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนอย่างรุนแรงที่สุด อาจกล่าวได้ว่าการจับกุมและเนรเทศผู้นำที่อยู่ในหัวใจของประชาชนเช่นซาดในครั้งนี้ ทำให้ความอดทนของประชาชนถึงขีดสุด เพราะซาดได้ทำหน้าที่ของพลเมืองที่ดีคนหนึ่งของชาติ ประชาชนผู้รักชาติจึงรวมพลังกันต่อต้านอังกฤษ และเรียกร้องให้ปล่อยตัวซาดกลับมา มะห์ฟูซได้บรรยายภาพความโกรธแค้นของประชาชนในกรุงไคโรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กลุ่มคนทำงาน ข้าราชการ ผู้พิพากษา โดยเฉพาะพลังของนักศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการก่อการประท้วง

ประสบการณ์ของผู้ประพันธ์เกี่ยวกับการปฏิวัติเป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์ได้รับการถ่ายทอดมาจากบิดามารดาตั้งแต่ยังเยาว์วัย ในขณะที่มะห์ฟูซยังเป็นเด็กชายวัยสี่ขวบเศษ เขาอาจจะไม่รู้ว่า

---

[47] Ibid., p. 329.

ชนรุ่นบิดามารดาได้รับผลกระทบจากการรุกรานของอังกฤษอย่างไร ทว่าเขากลับได้เป็นประจักษ์พยานในโศกนาฏกรรมของประชาชนชาวอียิปต์ในเหตุการณ์การปฏิวัติในปีค.ศ. 1919 และได้ร้อยเรียงเหตุการณ์อันน่าเศร้าสลดใจที่เกิดขึ้นกับชนร่วมแผ่นดินของเขาใน "1919 Revolution"

ฟะฮ์มีจึงเป็นตัวละครที่สะท้อนความรู้สึกในวัยเยาว์ของผู้ประพันธ์และชนร่วมชาติเมื่อได้ประจักษ์กับความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในประเทศ เด็กหนุ่มเศร้าโศกเสียใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เขาจมอยู่กับสุนทรพจน์เกี่ยวกับการปฏิวัติด้วยน้ำตานองหน้า ยาซีนเองรับฟังข่าวการจับกุมซาดด้วยความเสียใจ อะมีนะฮ์เห็นอาการโศกเศร้าของลูกๆแล้วก็ทุกข์ใจตามไปด้วย เธออยากแบ่งเบาภาระของชายหนุ่มทั้งสอง แต่ก็กลัวว่าจะพูดหรือทำอะไรให้ฟะฮ์มีโกรธดังที่เคยทำมาแล้ว ส่วนตัวเธอเองแล้วเธอก็รู้สึกเสียใจที่วีรบุรุษเช่นซาดต้องจากบ้านและภรรยาของเขาไปไกลยังดินแดนที่เขาถูกเนรเทศ

> Yasin commented, "it's a sad affair. All our men: the khedive Abbas II, the nationalists Muhammad Farid and Sa'd Zaghlul...all have been driven far from the nation."
>
> Fahmy exclaimed passionately, "what rouges the English are! ...we address them in the same terms they used to gain sympathy during their ordeal and they answer with military threats, exile, and banishment."[48]

บทสนทนาของยาซีนและฟะฮ์มีสะท้อนให้เห็นถึงการตกเป็นอาณานิคมโดยไม่เต็มใจของชนชาติอียิปต์ พวกเขากล่าวถึงอังกฤษว่าเป็นพวกอันธพาล คำตอบที่อังกฤษมอบให้ในวันที่ซาดและประชาชนร่วมชาติถามถึงอิสรภาพคือการที่อังกฤษส่งกองกำลังทหารเข้ามาที่ไคโร และลงโทษผู้แทนของเขาด้วยการเนรเทศ ซาดประสบชะตากรรมเช่นเดียวกับ เคดีฟ อับบาส มุฮัมหมัด ฟะรีด และแกนนำผู้รักชาติอีกหลายคน ความจงรักภักดีต่อประเทศชาติส่งผลให้พวกเขาเผชิญกับโศกนาฏกรรมและพบจุดจบทางการเมืองที่เลวร้ายที่สุด

ฉากที่บรรยายการปฏิวัติใน *Palace Walk* นั้นทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการปฏิวัติคือพลังอันยิ่งใหญ่ ทำให้เราสลายภาพความขัดแย้งในอุปนิสัยของตัวละครเช่นซัยยิด อะหมัดบุรุษผู้แข็งกร้าว

---

[48] Ibid., p. 353.

กับครอบครัว และเป็นบุรุษเจ้าสำราญ กลายเป็นผู้รักชาติและพร้อมที่จะเสียสละเพื่อชาติได้ทุกเวลา ซัยยิด อะหมัดได้หลั่งน้ำตาของลูกผู้ชายเพื่อไว้อาลัยให้กับผู้นำที่เสียสละชีพเพื่อชาติอยู่เสมอ ทุกครั้งที่เขาได้ทราบข่าววิกฤตทางการเมืองเขาก็จะวิพากษ์วิจารณ์ประหนึ่งเขาอยู่ร่วมในเหตุการณ์นั้นด้วย การแสดงความจงเกลียดจงชังอังกฤษก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเกลียดชังของฟะฮ์มีลูกชายสุดที่รักด้วย ซัยยิด อะหมัดจึงคอยฟังข่าวคราวทางการเมืองที่ร้อนระอุนี้ด้วยจิตใจที่กลุ้มกังวล เขาเฝ้าภาวนาให้ทุกอย่างคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีโดยเร็วที่สุด

เมื่อประชาชนออกมาเรียกร้องให้มีการปล่อยตัวผู้นำของพวกเขา แต่อังกฤษกลับมีท่าทีเมินเฉยต่อข้อเรียกร้องดังกล่าว ประชาชนจำนวนหนึ่งจึงประท้วงการกระทำของอังกฤษด้วยการเดินขบวนเรียกร้องให้ปล่อยซาดและยกเลิกการเนรเทศคณะผู้แทนของอียิปต์ ช่วงเวลาที่มีการปฏิวัติเกิดขึ้นในกรุงไคโร ประชาชนเรือนแสนรวมพลังกันต่อต้านคำพิพากษาของอังกฤษ พวกเขาร่วมกันเดินขบวนประท้วงไปตามถนนและจัตุรัสทั่วไคโร มะห์ฟูซบอกเล่าผ่านตัวละครของเขาว่าไม่เคยเห็นการปฏิวัติครั้งใดจะยิ่งใหญ่ไปกว่าครั้งนี้เลย ประเทศอียิปต์ดูมีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้งเหมือนกับประเทศที่เกิดขึ้นใหม่ ประชาชนต่างมุ่งตรงไปยังถนนพร้อมที่จะต่อสู้ด้วยความรู้สึกโกรธแค้นซึ่งบ่มเพาะมายาวนาน ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของฟะฮ์มี เด็กหนุ่มปล่อยให้ตนเองดื่มด่ำกับความสุขและความแช่มชื่นในการเข้าร่วมชุมนุม สภาพจิตใจของฟะฮ์มีประหนึ่งการพลัดพรากจากครอบครัวและได้กลับมาพบกันอีกครั้ง การรวมพลังของประชาชนในวันนี้กลายเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ในจิตใจของฟะฮ์มี พลังสามัคคีไม่แบ่งแยกชนชั้น ทุกคนคือชนร่วมแผ่นดิน คือพี่น้องที่เสียสละทุกอย่างได้เพื่อชาติ

> That day had been relatively peaceful compared with the next. Monday morning began with a general strike and a demonstration in which all the schools participated, carrying their banners, together with untold throngs of citizens. Egypt had come back to life. It was a new country. Its citizens rushed to crowd into the streets to prepare for a battle with an anger that had been concealed for a long time. Fahmy threw himself into the swarms of people with intoxicating happiness and enthusiasm, like a displaced person rediscovering his family after a long separation.[49]

---

[49] Ibid., p. 359.

ขบวนการชาตินิยมจึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทางการเมืองอียิปต์ นับตั้งแต่ที่อียิปต์ตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ ผู้ประพันธ์เล็งเห็นว่าประชาชนต้องการให้อียิปต์ปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขึ้นต่อประเทศใด ถึงแม้ว่าฝรั่งเศสและอังกฤษได้พัฒนาประเทศอียิปต์ให้มีความทันสมัยเฉกเช่นประเทศทางแถบทวีปยุโรปมากเพียงใดก็ตาม แต่ความเป็นชนชาติอียิปต์ที่มีวัฒนธรรมอันรุ่งเรืองมานับพันๆปี มีศาสนาและภาษาเป็นของตนเองเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจมากกว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดประเทศอียิปต์จะต้องมีผู้ปกครองเชื้อชาติเดียวกัน มีวัฒนธรรมเดียวกันจึงจะสามารถปกครองประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ ผู้ประพันธ์กล่าวถึงผู้แทนของอังกฤษที่เข้ามาในประเทศเปรียบได้กับผู้รุกราน ผู้ละเมิดสิทธิ์และผู้อธรรม **อังกฤษคือชนชาติยุโรปส่วนอียิปต์คือชนชาติอาหรับ แม้ว่าอังกฤษจะแสดงท่าทีเป็นมิตรเพียงใด แต่ชาวอียิปต์มิอาจยินดีต้อนรับผู้ที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม ค่านิยมและความคิด อีกทั้งยังเป็นผู้รุกรานและผู้แสวงหาผลประโยชน์บนความทุกข์ของผู้อื่นได้** (การเน้นข้อความเป็นของผู้วิจัย)

เหตุการณ์การชุมนุมประท้วงอังกฤษนับวันจะรุนแรงมากขึ้น ผู้ประพันธ์เล่าว่าทหารอังกฤษหวั่นเกรงว่าเหตุการณ์จะรุนแรงและบานปลายไปทั่วประเทศ ผู้แทนอังกฤษจึงส่งกองกำลังส่วนหนึ่งเข้ามาตั้งค่ายเพื่อรักษาการณ์มิให้เหตุการณ์ปฏิวัติในครั้งนี้ลุมลามใหญ่โต ในเช้าวันหนึ่งฟะฮ์มีและคะม้าลก็พบว่ามีทหารอังกฤษจำนวนมากมาตั้งค่ายใกล้ๆกับบ้านของพวกเขา ทุกคนต่างตกอยู่ในภาวะหวาดกลัว ไม่มีใครรู้ว่าทหารอังกฤษต้องการอะไร และจะทำอันตรายพวกตนหรือไม่ ภาพที่ฟะฮ์มีและน้องชายเห็นคือภายในค่ายทหารประกอบไปด้วยเต้นท์จำนวนหลายหลัง มีรถบรรทุก 3 คัน และทหารจำนวนมาก ใกล้ๆกับเต้นท์ที่พักมีปืนไรเฟิลเรียงรายอยู่ทั้ง 4 ทิศ ฟะฮ์มีเล่าให้น้องชายฟัง นี่ละอังกฤษพวกเขามาอย่างรวดเร็วเพื่อมาสลายกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วง

> The young man jumped out of bed to run to the window looking down, he saw a small encampment on Palace Walk under the cistern building at vantage point for the streets that branched off there. It consisted a number of tents, three trucks, and several groups of soldiers. Adjacent to the tents, rifles had been stacked up in groups of four. [...]It's the English, just as you said.

They've come to intimidate people and to stop the demonstrations of their source.[50]

ผู้ประพันธ์ได้สร้างสถานการณ์บีบคั้นตัวละครและผู้อ่านมากยิ่งขึ้น หลังจากที่เกิดการประท้วงไปทั่วกรุงไคโรและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นแล้ว มะห์ฟูซยังบรรยายถึงภาพที่ทหารอังกฤษมาตั้งค่ายอยู่หน้าบ้านของครอบครัวอับดุลญะวาด สถานการณ์เริ่มตึงเครียดมากขึ้นเมื่อทุกคนไม่สามารถออกไปข้างนอกบ้านได้เลยเพราะไม่รู้ว่าทหารอังกฤษจะทำร้ายพวกเขาหรือไม่

ยาซีนและฟะฮ์มีต่างก็เฝ้ามองค่ายทหารที่ตั้งอยู่หน้าบ้านของพวกเขาด้วยความสนุกสนานโดยไม่คิดว่าจะมีภัยอันตรายใดๆเกิดขึ้น พวกเขาใช้เวลาว่างหลังจากที่ถูกกักบริเวณเฝ้ามองวิถีชีวิตของทหารว่าทำอะไรบ้าง พวกทหารมักจะซุ่มอยู่ตามถนนและเล็งปืนไรเฟิลไปมาเพื่อคอยระวังการประท้วงที่เกิดขึ้น

They stayed on the roof until shortly before noon. The two elder brothers entertained themselves by observing the small British encampment. They saw that some of the soldiers had set up a field kitchen and were preparing food. Soldiers were scattered between the intersections of Qirmiz Alley and al-Nahhasin with Palace Walk in an area otherwise deserted. From time to time many would fall into line at a signal from a bugle. Then they would get their rifles and climb into one of the vehicles, which would carry them off toward Bayt al-Qadi.[51]

ภัยที่คุกคามหน้าบ้านของครอบครัวอับดุลญะวาดนั้นกลายเป็นสิ่งที่ลูกๆทุกคนของซัยยิดอะหมัดต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ของบิดา ซัยยิด อะหมัดและอะมีนะฮ์สั่งห้ามไม่ให้ลูกชายของเขาไปเข้าร่วมการประท้วงเพราะเกรงว่าจะเกิดอันตรายหรือถูกลูกหลงจากกระสุนปืน ทว่าฟะฮ์มีก็แอบขัดขืนคำสั่งของบิดามารดา เขาได้เป็นหนึ่งในผู้ร่วมขบวนการผู้รักชาติ เหตุการณ์วันนั้นฟะฮ์มีได้เข้าร่วม

---

[50] Ibid., p. 370.

[51] Ibid., p. 375.

ฟังการกล่าวสุนทรพจน์ของแกนนำนักศึกษาด้วยความซาบซึ้งใจ ฟะฮ์มีรู้สึกเหมือนเป็นหนึ่งเดียวกับผองเพื่อนผู้ร่วมอุดมการณ์เดียวกัน

สิ่งที่นักศึกษาผู้ประท้วงกล่าวออกมานั้นแสดงให้เห็นถึงความรักที่มีต่อชาด ผู้นำที่กลายเป็นวีรบุรุษเพียงชั่วข้ามคืน และความรักที่มีต่อผืนแผ่นดินที่เขาอยู่อาศัย พวกเขาไม่ต้องการให้อังกฤษเข้ามาเหยียบย่ำน้ำใจประชาชน และไม่ยินยอมให้อังกฤษละเมิดกฎหมายของประเทศเพียงเพราะอังกฤษเข้ามาครอบครองดินแดนลุ่มแม่น้ำไนล์อันอุดมสมบูรณ์ผืนนี้ พวกเขาต้องการให้อังกฤษปล่อยตัวผู้นำของเขากลับคืนมา ฟะฮ์มีกล่าวว่าถึงแม้พวกเขาเป็นเพียงนักศึกษา เป็นเด็กหนุ่มที่ยังถือตำรากฎหมายอยู่ในมือ แต่พวกเขาก็ได้แสดงพลังแห่งความรักชาติและกล่าวคำขวัญว่า "อิสรภาพ" "ขอให้อังกฤษจงพินาศ" "พ่อ (ชาด)ของประชาชนถูกจองจำ พวกเขาจะไม่ศึกษากฎหมายบนแผ่นดินที่ซึ่งกฎหมายได้ถูกเหยียบย่ำอยู่ใต้ฝ่าเท้าของทรชนเด็ดขาด" จากนั้นไม่นานนักศึกษาจากคณะต่างๆก็เคลื่อนขบวนออกจากวิทยาลัยเพื่อมุ่งหน้าไปยังจัตุรัสซัยยิดะฮ์ซัยนับ (Sayyida Zaynab)

> Matters progressed rapidly. Someone called for them to leave the school. They went off in a demonstration, heading for the School of Engineering, where the students joined them at once, and then on to Agriculture, where the students rushed out chanting as though they had been excepting them. They went to Medicine and Commerce. As soon as reach al-Sayyida Zaynab Square they merged with a mass demonstration of citizens. Shouts were raised for Egypt, independence, and Sa'd.[52]

เมื่อก่อนนั้นฟะฮ์มีคิดว่าการประท้วงคือสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระ เขาเคยสงสัยว่าผู้คนมากมายมาชุมนุมกันเพื่อสิ่งใด ทำไมพวกเขาต้องเสี่ยงตายเพื่อชาดด้วย ทว่าวันนี้เขาได้รับรู้แล้วว่าการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องให้เกิดอิสรภาพนั้นยิ่งใหญ่เพียงใด ฟะฮ์มีเสียใจที่มีทัศนคติในแง่ลบต่อผู้ชุมนุมประท้วงเหล่านั้น

---

[52] Ibid., pp. 357, 358.

ณ จัตุรัส ซัยยิดะฮ์ ซัยนับ ฟะฮ์มีได้เป็นประจักษ์พยานในเหตุการณ์อันระทึกขวัญที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วง ฟะฮ์มีเห็นตำรวจม้าซึ่งได้รับบัญชาจากเจ้าหน้าที่ชาวอังกฤษให้มาสลายการชุมนุม เขารู้สึกว่ามีทหารม้าจำนวนมากอยู่บริเวณนั้นควบม้าจนฝุ่นฟุ้งกระจายตลบอบอวลไปทั่วจัตุรัส ฟะฮ์มีหวาดกลัวกับภาพตรงหน้า

> The demonstration, which was thronged by onlookers, passed by the homes of influential politicians, voicing its protests in various terms, until it reached Ministries Street. Then a violent disturbance passed through the swarms of people and someone shouted "The English!" Bullets immediately started flying and drowned out the sound of the protesters. The first fatalities occurred. Some people continued on with insane zeal, while others seemed nailed to the ground. Many separated off and sought shelter in homes and coffee houses. Fahmy was in this last category. [...] In his sorrowful solitude he wished that he had been one of the departed or at least one of those who held their ground.[53]

การเดินขบวนเริ่มขึ้น ผ่านบรรดาคนมุงดูอย่างแออัด และมุ่งไปยังย่านที่อยู่อาศัยของบรรดานักการเมืองผู้ทรงอิทธิพล สโลแกนในการต่อต้านมีอยู่หลายรูปแบบ ตราบกระทั่งขบวนได้มาถึงยังถนน Ministries ทันใดนั้นความปั่นป่วนอย่างรุนแรงก็ผ่านมาเข้ามาในขบวนเมื่อมีคนร้องตะโกนว่า "อังกฤษ" ฉับพลันกระสุนปืนก็ดังขึ้นกลบเสียงของบรรดาผู้คัดค้าน ความตายได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรก ประชาชนบางคนยังคงดำเนินการเดินขบวนต่อไปอย่างคนเสียสติ ขณะที่คนอื่นๆดูเหมือนว่าจะถูกตรึงให้หยุดนิ่ง บ้างกระจัดกระจายกันไปหาที่หลบภัยในบ้านของผู้คนและร้านกาแฟ ฟะฮ์มีคือผู้หนึ่งที่อยู่ในกลุ่มที่หลบภัย เขารู้สึกเสียใจที่ในการกระทำของตน เขาปรารถนาจะเป็นผู้หนึ่งที่ได้จากไป หรืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นผู้ที่ยังคงยืดมั่นอยู่กับขบวนตราบจนวินาทีสุดท้าย ผู้ประพันธ์ได้บรรยายถึงความอลหม่านในการเดินขบวนประท้วง ทหารอังกฤษได้สลายการชุมนุมด้วยการสาดกระสุนปืนเข้าใส่บรรดาผู้เดินขบวน เขาสะท้อนให้เห็นถึงความหวาดกลัวของประชาชนในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่มีใครปรารถนาที่จะพลีชีพด้วยวิธีนี้ ทุกคนร่วมประท้วงอย่างสันติ แต่ทหารกลับใช้ความรุนแรงตอบโต้ ฟะฮ์มีเห็นภาพของผู้คนที่ถูกกระสุนปืนล้มตายเป็น

---

[53] Ibid., p. 360.

จำนวนมาก นับวันการประท้วงก็ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น การประท้วงเริ่มต้นที่ไคโรและลามไปยังจังหวัดอื่นๆของอียิปต์

การปฏิวัติได้แผ่ขยายไปทั่วลุ่มแม่น้ำไนล์ประหนึ่งไฟลามทุ่งจากเหนือสุดจรดใต้สุดของประเทศ ฟะฮ์มีทราบข่าวว่าระบบโทรเลขสายสำคัญๆ ส่วนใหญ่ถูกตัดขาด การรถไฟหยุดเดินรถทั้งหมดล้วนเป็นปฏิบัติการของอังกฤษที่ต้องการยุติไม่ให้การประท้วงยืดเยื้อและแพร่ไปทั่วประเทศอียิปต์ ซึ่งดูเหมือนจะไม่เป็นผล การเดินขบวนประท้วงเกิดขึ้นตามจังหวัดต่างๆ มีการต่อสู้กันระหว่างทหารอังกฤษและประชาชนผู้ต้องการการเปลี่ยนแปลง มีผู้คนล้มตายและถูกพลีกรรม พิธีฝังศพแห่งชาติของบรรดาวีรชนผู้สละชีพถูกจัดขึ้น โลงศพหลายสิบโลงแห่แหนไปตามถนนพร้อมกับการเดินขบวนต่อต้านอังกฤษ ณ เวลานี้เมืองหลวงเต็มไปด้วยนักเรียน นักศึกษา ผู้ใช้แรงงาน และนักกฎหมายร่วมกันหยุดงานประท้วง การขนส่งในเมืองหลวงถูกจำกัดอยู่แค่การใช้รถเทียมม้าเท่านั้น ฟะฮ์มีกล่าวกับตนเองด้วยอารมณ์โกรธแค้น *"การปฏิวัติได้เกิดขึ้นจริงๆหรือ" "ปล่อยให้พวกอังกฤษคร่าชีวิตผู้บริสุทธิ์ให้มากที่สุดเท่ากับความโหดร้ายป่าเถื่อนที่พวกเขามี ความตายเป็นสิ่งเดียวที่ทำให้ชนชาติอียิปต์แข็งแกร่งขึ้นมาอีกครั้ง"*

> A revolution was raging in all areas of the Nile valley from the extreme north to the extreme south. Fahmy recounted what he knew about the railroads and telephone line being cut, the outbreak of demonstrations in different provinces, the battles between the English and the revolutionary the massacres, the martyrs, the national funerals with processions with tens of coffins at a time, and the capital city with its students, workers, and attorneys on strike, where transportation was limited to cart. He remarked heatedly "Is this really a revolution? Let them kill as many as their savagery dictates. Death only invigorates us. [54]

การเดินขบวนประท้วงยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ผู้ประพันธ์ยังชี้ให้เห็นถึงบทบาทอันสำคัญของสตรีชาวอียิปต์ในฐานะของมารดาและในฐานะของภรรยาที่โดยปกติแล้วจะถูกมองแยกออกจากการเคลื่อนไหวต่อต้านและมีขอบเขตหน้าที่เฉพาะภายในรั้วบ้านที่ดูเหมือนจะด้อย

---

[54] Ibid., p. 373.

ความสำคัญ แต่ในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ บรรดาสตรีชาวอียิปต์กลับมีบทบาทในการเดินขบวนต่อต้านเพื่อเอกราชของประเทศอียิปต์เคียงบ่าเคียงไหล่กับบรรดาบุรุษเพศ ดังที่ได้แสดงไว้ใน กวีนิพนธ์ของนักประพันธ์ฮาฟิซ อิบรอฮิมบรรดาสตรีซึ่งกล่าวชื่นชมความกล้าหาญของแม่บ้านชาวอียิปต์ บรรดาสตรีเหล่านี้แสดงพลังบริสุทธิ์ในการร่วมเดินขบวนประท้วงทั้งในฐานะของการสร้างขวัญกำลังใจ ทำให้เกิดความฮึกเหิมและหาญกล้าต่อบรรดาเหล่าบุรุษที่อาจเป็นทั้งสามี บุตรหรือพี่น้องก็ตาม ดังนั้นบทบาทของสตรีในการปฏิวัติครั้งนี้จึงเป็นสิ่งที่ถูกนำมากล่าวไว้ในบทกวีอย่างมีนัยยะสำคัญ

Beautiful women marched in protest.
I went to observe their rally.
I found them proudly
Brandishing the blackness of their garments.
They look like stars,
Gleaming in a pitch-black night.
They took to the streets;
Sa'd home was their target.[55]

ฉันเฝ้ามองมวลสตรีที่หาญกล้า *รวมพลังกันออกมาเดินต่อต้าน**
ผู้ปกครองทุรชนเหล่าคนพาล *ที่ร่วมกันย่ำยีชาติอนาถใจ*
ใต้อาภรณ์สีดำที่พลิ้วไหว *ดุจดารามากมายในเวหา*
ที่ส่องแสงเปล่งประกายแห่งศรัทธา *ใต้แผ่นฟ้ารัตติกาลแห่งมาตุภูมิ*
ล้วนมุ่งหน้าสู่ถิ่นพำนักของท่านซาด *ผู้องอาจต้านอำนาจที่ยิ่งใหญ่*
จักรวรรดินิยมอันเกรียงไกร ทุกนางล้วนมั่นใจร่วมต่อกร

กวีนิพนธ์ข้างต้นบรรยายให้เห็นภาพผู้หญิงชาวอียิปต์จำนวนมากร่วมกันเดินขบวนต่อต้านที่อังกฤษจับกุมและเนรเทศ ซาด ซัฆลูล ปาชาผู้นำพรรคชาตินิยม การเดินขบวนต่อต้านครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ให้อังกฤษปล่อยตัวซาดและคณะผู้แทน ในขณะที่ปฏิกิริยาบรรดาตัวละคร

---

[55] Ibid., p. 374.

*การถอดความเป็นของผู้วิจัย

หญิงหรือตัวแทนของสตรีชาวอียิปต์ นั้นดูเหมือนไม่สนใจและไม่รับรู้เรื่องการปฏิวัติมากนัก แต่เมื่อใดก็ตามที่ภัยภายนอกเข้ามาคุกคามสมาชิกในครอบครัวของพวกเธอ พวกเธอก็ต้องออกมาต่อสู้ เช่นอะมีนะฮ์ แรกๆเธอก็ไม่เข้าใจว่าซาดเดินทางไปอังกฤษทำไม เธอไม่รู้ด้วยซ้ำว่าโลกภายนอกได้เปลี่ยนแปลงไปมากแล้วขนาดไหน เธอไม่รู้ว่าราชินีอลิซาเบธของอังกฤษสิ้นพระชนม์ไปนานแล้ว อะมีนะฮ์เป็นตัวละครที่ผู้ประพันธ์สร้างให้อยู่ในขนบแบบเก่า เธอไม่มีโอกาสจะรับข่าวสารจากภายนอก เว้นเสียแต่ว่าสามีและลูกๆ จะเล่าให้ฟัง ดังนั้นคราใดที่สามีนำข่าวคราวความเคลื่อนไหวทางการเมืองเล่าให้เธอฟัง อะมีนะฮ์จะมีความสุขและนำมาถ่ายทอดให้บุตรสาวทั้งสองฟังด้วย การสื่อสารระหว่างอะมีนะฮ์และบุตรชายค่อนข้างที่จะมีปัญหา ฟะฮ์มีมักจะมองว่ามารดาล้าหลังและมีความคิดที่ล้าหลังเขาอยู่มาก เวลาที่ฟะฮ์มีสนทนาเรื่องการเมืองและมีอะมีนะฮ์อยู่ด้วย ฟะฮ์มีจะขอให้อะมีนะฮ์งดเว้นการวิพากษ์วิจารณ์เพราะความคิดเห็นของอะมีนะฮ์นั้นมักจะกลายเป็นอดีตแทบทุกครั้ง แต่อะมีนะฮ์ก็ไม่เคยโกรธที่ฟะฮ์มีแสดงปฏิกิริยาตอบกลับเธอเช่นนั้น เธอกลับกลัวว่าสิ่งที่เธอแสดงออกความเห็นไปนั้นจะทำให้ลูกชายไม่สบายใจ เมื่ออะมีนะฮ์ทราบข่าวจากลูกชายว่ามีการปฏิวัติเกิดขึ้นภายนอกบ้านของเธอ ด้วยความห่วงใยบุตรชายเธอจึงขอร้องมิให้บุตรชายคนใดเข้าร่วมเดินขบวนต่อต้านอังกฤษ อะมีนะฮ์รำพันกับฟะฮ์มีที่ดื้อดึงจะเข้าร่วมเดินขบวนให้ได้ว่า

> I grieve for those who have perished. How many mothers are weeping sorely now? How many a mother finds that today's joy only adds another sorrow to her regrets?" [...]
>
> She put her fingers in her ears and shouted, " May God be my witness to what the young master said. ..." "A mother trills with joy when her son is martyred? Where? On this earth? Not here or even underground where the devils reside."[56]

อะมีนะฮ์เศร้าโศกเสียใจต่อบรรดาผู้ที่ตายจากไป มีมารดาจำนวนมากเท่าไรที่ร่ำไห้และระทมทุกข์ในห้วงเวลานี้ มีมารดาสักกี่คนที่พบพานความสุขของวันนี้เพียงเพื่อที่จะพูนเพิ่มความทุกข์ให้กับตนเอง หล่อนเอานิ้วอุดหูทั้งสองข้างและร้องตะโกนว่า "*มีแม่คนใดบ้างที่กู่ร้องด้วยความสุขเมื่อ*

---

[56] Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p. 481.

บุตรของหล่อนต้องถูกพลีชีพ มีที่ไหนบ้างล่ะบนพื้นพิภพนี้ ไม่มีหรอก แม้แต่ภายใต้โลกที่พวกวิญญาณร้ายอาศัยอยู่ก็ตาม" อะมีนะฮ์ไม่เห็นด้วยที่ฟะฮ์มีหรือบุตรคนใดของหล่อนจะออกไปร่วมเดินขบวนต่อต้านอังกฤษ เนื่องจากเด็กหนุ่มในไคโรและเมืองใหญ่ๆต้องเสียชีวิตในการเดินขบวนเป็นจำนวนมากเมื่อเกิดการปะทะกัน อะมีนะฮ์ไม่อยากได้ยินข่าวการเสียชีวิตของสมาชิกคนใดในครอบครัวเหมือนเช่นมารดาคนอื่นๆ หัวอกของผู้เป็นแม่เช่นหล่อนย่อมพยายามทุกวิถีทางที่จะปกป้องภยันตรายทั้งหลายที่อาจจะเกิดขึ้นกับลูกๆ แม้จะไม่มีเหตุผลใดๆที่จะอธิบายได้ ผู้ประพันธ์แสดงให้เห็นถึงความรัก ความห่วงใยที่มารดามีต่อบุตร สายสัมพันธ์ที่มีต่อกันทำให้ยากยิ่งที่จะยอมรับในความเป็นชาตินิยมของฟะฮ์มีที่อาจเป็นสาเหตุที่นำเขาไปสู่อันตรายได้

ฉากที่อะมีนะฮ์ร่ำไห้เป็นการแสดงออกถึงการต่อต้านความรุนแรง การสู้รบไม่ใช่ชัยชนะหรือความปราชัยของผู้ใด ผู้ประพันธ์บรรยายความโศกเศร้าของผู้หญิงที่เป็นแม่เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ต่อต้านอำนาจที่ไม่ชอบธรรม อะมีนะฮ์ไม่เห็นด้วยเลยที่บุตรชายผู้มีอนาคตก้าวไกลจะถูกพลีกรรมในการชุมนุมประท้วง การเล่าเรื่องครั้งนี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าท่ามกลางความรุนแรงที่กำลังคุกรุ่นด้วยกลิ่นอายสงคราม ก็ยังมีความอบอุ่น และความรักซ่อนอยู่ นั่นคือความรักของบรรดาสตรีที่เฝ้าเป็นห่วงลูกและสามีว่าจะกลายเป็นศพไปหรือไม่ในวันพรุ่งนี้ และเมื่อได้เข้าไปสู่ฉากที่สะเทือนอารมณ์ผู้อ่านเช่นฉากที่ฟะฮ์มีกำลังจะสิ้นลมหายใจ เด็กหนุ่มนึกถึงแม่ นึกถึงครอบครัว ทำให้ผู้อ่านอดคิดถึงอะมีนะฮ์ผู้เป็นแม่ไม่ได้ว่า ถ้าเธอทราบข่าวการพลีชีพของลูกชายสุดที่รักแล้ว เธอจะหลั่งน้ำตาและเศร้าโศกเสียใจมากเพียงใด อย่างไรก็ตามอะมีนะฮ์ไม่สามารถทัดทานความปรารถนาของฟะฮ์มีได้ เธอได้แต่ภาวนาให้บุตรชายปลอดภัยโดยไม่ต้องกลายเป็นผู้พลีชีพเช่นเด็กหนุ่มคนอื่นๆ การไม่ยอมรับในการต่อสู้ที่ต้องสูญเสียเลือดเนื้อเป็นสิ่งที่ตัวละครหญิงแสดงให้ผู้อ่านเห็นถึงการต่อต้านความรุนแรงไม่ใช่วิถีทางสุดท้ายในขบวนการต้านอำนาจเผด็จการและไม่ใช่วิธีเดียวที่จะต่อรองกับอำนาจที่ไม่ชอบธรรม

ในฐานะผู้อ่านย่อมจะเห็นได้ว่าแม้ในหน้าที่ผ่านมากวีนิพนธ์ของท่านฮาฟิซ อิบรอฮีมจะกล่าวยกบทบาทของสตรีที่ร่วมเดินขบวนต่อต้านเคียงบ่าเคียงไหล่กับบรรดาบุรุษ แต่ในหน้านี้ผู้ประพันธ์กลับแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติและสัญชาตญาณของความเป็นแม่ที่ห่วงใย ผูกพันและพยายามปกป้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อมิให้บุตรอันเป็นที่รักต้องพบกับอันตราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความตายแม้จะเป็นการกระทำเพื่อชาติบ้านเมืองก็ตาม

การประท้วงเพื่อเรียกร้องให้ซาดได้กลับมายังประเทศอียิปต์กลายเป็นประเด็นที่ชาวไคโรกล่าวขานมากที่สุด ณ เวลานั้น ชาวเมืองทุกคนรวมพลังกันในการประท้วงแทบทุกครั้ง ไม่เว้นนักเรียนชั้นประถมอย่างคะม้าล ถึงแม้เด็กชายจะไม่เต็มใจเข้าร่วมประท้วงก็ตาม สถานการณ์ได้นำคะม้าลไปสู่การประท้วง คะม้าลได้รับการช่วยเหลือจากลุงฮัมดานให้เข้าไปหลบหลังประตู และนั่นเป็นประสบการณ์ครั้งแรกของเด็กชายที่ได้ยินเสียงปืนและได้เห็นผู้บาดเจ็บล้มตาย

ในขณะการประท้วงยังคงคุกรุ่นอยู่นั้น ผู้ประพันธ์ก็สร้างภาพแห่งมิตรภาพระหว่างประชาชนกับทหารอังกฤษให้เกิดขึ้นในนวนิยายของตนเอง วันหนึ่งยาซีนได้เดินผ่านค่ายทหารหน้าบ้านเขาได้สังเกตเห็นทหารอังกฤษจำนวนหนึ่งกำลังนั่งอยู่และหันมายิ้มให้เขาและทักทายด้วยภาษาที่เขาไม่คุ้นเคย ยาซีนเพิ่งสังเกตว่าทหารอังกฤษแท้ๆที่มิใช่ ทหารชาวออสเตรเลียหรือ ทหารชาวอินเดีย พวกเขาต่างก็เป็นมนุษย์ธรรมดาคนหนึ่งเหมือนเขาเช่นกัน คนอังกฤษกลุ่มนี้ดูเป็นมิตรและไม่น่ากลัวเหมือนกับที่เขาได้ยินมา

> Yasin proceeded to the house almost reeling with joy. What good luck he had had... An Englishman - not and Australian or an Indian – had smiled at him and thanked him. [...] An Englishman – in other words, the kind of man he imagined to embody all the perfections of the human race.[57]

ยาซีนจึงสงสัยว่าเหตุใดประชาชนชาวอียิปต์จึงเกลียดชังทหารอังกฤษหนักหนา ทั้งๆที่พวกเขาก็ดูเป็นมิตรและพูดจาสุภาพ เป็นคนธรรมดาๆ เหมือนกับคนอียิปต์ แต่ยาซีนดูเหมือนจะลืมไปว่า อังกฤษยังเข้ามารุกรานอธิปไตยของประเทศอียิปต์ และอ้างสิทธิ์ในการปกครองแผ่นดินที่มิใช่ของตน อังกฤษยังสังหารชีวิตผู้บริสุทธิ์จำนวนมากเพียงเพราะบรรดาผู้เสียชีวิตเป็นผู้ต่อต้านและเรียกร้องให้คืนอธิปไตยของชาติอียิปต์กลับคืนมาเท่านั้น ยาซีนมองชาวอังกฤษกลุ่มนั้นในแง่ดี เขาไม่เข้าใจว่าทำไมต้องมีการต่อสู้และเกิดเหตุการณ์นองเลือด ณ แผ่นดินเกิดของเขา ในเมื่อต่างฝ่ายต่างก็เป็นมนุษย์ที่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินเดียวกัน บนโลกใบเดียวกันนี้

มะห์ฟูซยังนำเสนอมุมมองของคะม้าลที่มีต่ออังกฤษ คะม้าลชื่นชอบทหารอังกฤษมากในขณะที่ฟะฮ์มี และคนอื่นๆ เกลียดชังอังกฤษ คะม้าลเป็นเด็กชายที่ชื่นชมในความแปลกใหม่โดย

---

[57] Ibid., p.395.

มิได้สนใจว่าทหารมาตั้งค่ายอยู่หน้าบ้านของเขาด้วยเหตุผลอะไร เด็กชายไม่รู้ว่าทหารที่รักษาการณ์อยู่ตามจุดต่างๆ ของถนนอันนะหาซินมีจุดประสงค์เพื่อสกัดกั้นไม่ให้การเดินขบวนประท้วงลุกลามไปมากกว่านี้ มะห์ฟูซแสดงให้เห็นถึงมุมมองของคนแต่ละรุ่นที่มีต่อทหารอังกฤษ คะม้าลเป็นตัวละครที่มองโลกในแง่ดีในทัศนคติของวัยเด็ก

วันหนึ่งขณะที่คะม้าลกลับมาจากโรงเรียนและกำลังเดินกลับบ้าน เขาก็พบกับนายทหารชาวอังกฤษกลุ่มหนึ่งเข้ามาทักทายคะม้าลเป็นภาษาต่างประเทศ ทหารนายหนึ่งชื่อจูเลียนเชิญให้คะม้าลเข้ามาในค่าย เชิญชวนให้ร้องเพลงและดื่มน้ำชา เด็กชายรู้สึกถึงมิตรภาพที่ชาวต่างชาติกลุ่มนี้หยิบยื่นให้ นายทหารเหล่านั้นหน้าตาดี เพราะมีสีผิวและผมเหมือนกับพี่สาวของเขา

> Kamal laughed. He said, "During the conversation one of them began to sing in a low voice. Then I asked them if they want to hear me." [...]
>
> He suddenly ran off to the study, where he raised his head to see the picture of Sa'd Zaghlul on the wall next to those of the Khedive Abbas II, Mustafa Kamil, and Muhammad Farid. When he returned he said, "There're a lot better-looking than Sa'd Pasha.[58]

คะม้าลรู้สึกว่าสิ่งที่เขาได้สัมผัสในวันนี้ช่างแตกต่างจากสิ่งที่ฟะฮ์มีพี่ชายของเขาบอกเสียเหลือเกิน ในขณะที่ทุกคนในบ้านต่างหวาดกลัวว่าคะม้าลจะได้รับอันตราย ทันทีที่ฟะฮ์มีได้เห็นน้องชายในวงล้อมของทหารอังกฤษเขาก็รีบออกไปเพื่อที่จะช่วยเหลือ แต่ยาซีนห้ามไว้ ภาพที่ทุกคนเห็นเวลานั้น คะม้าลกำลังร้องเพลงและเต้นรำอย่างร่าเริง เมื่อเด็กชายกลับบ้านเขาก็เล่าเหตุการณ์ให้สมาชิกทุกคนฟังด้วยความตื่นเต้นและดีใจ ฟะฮ์มีได้ยินสิ่งที่น้องชายเล่าให้ฟัง ก็รู้สึกเศร้าใจ น้องชายของเขาถูกซื้อด้วยช็อคโกแลตเพียงชิ้นเดียวกระนั้นหรือ ฟะฮ์มีรำพึงว่าน้องชายของช่างอ่อนเยาว์เสียจริง คะม้าลไม่รู้หรอกว่าเพื่อนนักเรียนรุ่นเดียวกันต้องกลายเป็นศพและถูกพลีชีพไปในการประท้วงจำนวนมากเท่าไร

> Fahmy shook his head sadly and remarked, " What a traitor you are [...] They brought you with a piece of chocolate. You're not so young you can be

---

[58] Ibid., pp.402-403.

> excused for saying that. Pupils in your school are dying as martyrs every day. May God grant you failure. [...] Fahmy's attempt to make him feel bad seemed to have been in vain for in his heart there was nothing but contentment and love.[59]

ผู้ประพันธ์สร้างความรู้สึกขัดแย้งทางความคิดระหว่างตัวละครเพื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงมุมมองและทัศนคติที่แตกต่างของประชาชน โดยเฉพาะคะม้าลซึ่งเป็นภาพแทนของผู้ประพันธ์ คะม้าลไม่รู้จักหรือยังไม่เคยพบเห็นประสบการณ์อันเลวร้ายในการประท้วงเหมือนฟะฮ์มี เด็กหนุ่มได้ประจักษ์ถึงความโหดร้ายของทหารอังกฤษด้วยสายตาตนเอง แต่สิ่งที่คะม้าลได้พบเห็นคือมิตรภาพและความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่เขาไม่เคยสัมผัสและคะม้าลก็ชื่นชมความแตกต่างเหล่านั้นอย่างปราศจากอคติใดๆ คะม้าลคือเด็กชายธรรมดาๆคนหนึ่งที่ยังไม่รู้ว่า "ทหารอังกฤษ" และ "ความรักชาติ" [60]นั้นสำคัญอย่างไร เขาอาจจะไม่รู้ว่าการที่ชาดถูกเนรเทศทำให้พี่ชายและคนอื่นๆแค้นเคืองเพียงไหน ใครคือมิตรหรือศัตรู การประท้วงอาจจะดูจริงจังสำหรับพี่ชาย แต่คะม้ารู้สึกว่าการประท้วงคือความสุขที่เขาจะได้หยุดเรียน และเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัวที่สุดเมื่อเขาได้เห็นภาพผู้คนที่นอนล้มตายต่อหน้า

> The teacher ordered them to review the previous lesson. Meanwhile he busied himself correcting their exercises and ignored them as though they actually were on strike. Kamal open a book. He pretended to read but paid no attention to the book. He did not like staying at school with nothing to do, when he could have been with the strikes or at home enjoying the vacation that these amazing days had unexpectedly granted him. He found school opressive in a way he had not before.[61]

---

[59] Ibid., p.403.

[60] Mohamed Salmawy, "Days of Revolution" in, *Naguib Mahfouz at Sidi Gaber: Reflections of a Nobel Laureate 1994 – 2001*, (Cairo: The American University, 2001), p.113.

[61] Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p. 363.

ความรุนแรงของการประท้วงในย่านอัลหุซัยน์เริ่มสงบลง หลังจากที่ทหารได้เข้ามาควบคุมสถานการณ์ ประชาชนต่างก็เริ่มปฏิบัติภารกิจและกิจวัตรของตนตามเดิม ซัยยิด อะหมัดเฝ้ารอการนมัสการพระผู้เป็นเจ้าที่มัสญิดอัลหุซัยน์เหมือนเช่นที่เขาเคยปฏิบัติมา เขาพาลูกชายทั้งสามคนไปละหมาดวันศุกร์ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการของอิสลาม แต่แล้วเหตุการณ์ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น นักศึกษาวิชาศาสนาได้กล่าวหายาซีนว่าเป็นสายลับให้อังกฤษ และปลุกระดมให้ชาวบ้านช่วยกันขับไล่และรุมทำร้ายยาซีนให้ออกไปจากมัสญิด

> Their adversary shrugged his shoulders disdainfully and shouted oratorically, "A despicable English spy. I have seen him repeatedly with my own eyes conversing privately with the English at Palace Walk. I have witnesses to that. He won't dare deny it. I challenge him [....] Down with the traitor.
>
> A violent wave surged through the people packed together there. Eager zealots moved in from every direction waving their shoes and boots. Yasin felt desperate and defeat. He glanced all around him and whenever he looked all he saw was the face of someone looking for a fight, bubbling over anger and hatred.[62]

ผู้ประพันธ์ต้องการแสดงให้เห็นความเกลียดชังของชาวอียิปต์ที่มีต่ออังกฤษ กระแสความเกลียดชังนี้ระบุชัดว่าใครก็ตามที่มีทีท่าเป็นมิตรกับอังกฤษ ก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นสายลับ หรือไม่เขาผู้นั้นกำลังทรยศเพื่อนร่วมชาติ ทั้งๆที่ยาซีนพยายามอธิบายว่า ทหารอังกฤษกลุ่มนั้นทักทายเขาตามปกติเช่นเพื่อนมนุษย์พึงกระทำต่อกัน ไม่ได้มีอะไรเกินเลยไปกว่านั้น ซัยยิด อะหมัดกล่าวปกป้องเกียรติของตนเองและบุตรชายว่าครอบครัวของเขาเป็นผู้รักชาติทุกคน ทหารอังกฤษเหล่านั้นมาตั้งค่ายอยู่หน้าบ้าน ทำให้พวกเขาต้องเดินผ่านค่ายของทหารเป็นประจำ จึงเป็นเหตุให้ทุกคนต่างพากันสงสัยว่าครอบครัวของเขาเป็นสายลับให้อังกฤษ เหตุการณ์มีทีท่าว่ารุนแรงจนกระทั่งข้าราชการซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มผู้ต่อสู้เพื่อชาติกล่าวยืนยันว่ายาซีนคือพี่ชายของฟะฮ์มีเพื่อนร่วมอุดมการณ์เดียวกันกับเขา ประชาชนจึงสลายการชุมนุมในที่สุด

---

[62] Ibid., pp.415-416.

ในเวลาต่อมาเมื่อซัยยิด อะหมัดรู้ว่าฟะฮ์มีละเมิดคำสั่งของตน เขาเรียกลูกชายมาต่อว่าและลงโทษ ซัยยิด อะหมัดกำชับไม่ให้ฟะฮ์มีเข้าร่วมการประท้วง แม้แต่การแจกใบปลิวก็ตาม เพราะซัยยิด อะหมัดเกรงว่าลูกชายจะได้รับอันตรายและเสียชีวิตในการประท้วงได้ บิดามารดาชาวอียิปต์จำนวนมากต้องประสบกับความสูญเสียบุตรหลานในการเดินขบวนคัดค้าน ซัยยิด อะหมัดไม่เข้าใจว่าทำไมการปฏิวัติถึงลุกลามใหญ่โตได้ถึงเพียงนี้ เหตุใดชาดถึงมีอิทธิพลต่อประชาชนในชาติมากเพียงนี้ แม้ว่าตนจะมีความรักชาติเพียงใด แต่การรักษาชีวิตของบุตรหลานในครอบครัวย่อมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเช่นกัน

ทหารอังกฤษยังคงดำเนินการสลายการชุมนุมและยุติการประท้วงมากยิ่งขึ้น ผู้ประพันธ์บรรยายภาพของความปั่นป่วนที่เกิดขึ้นในกรุงไคโรว่าเป็นภาพที่น่าเศร้าสลดใจ เขาไม่เคยเห็นผู้คนบาดเจ็บล้มตายมากขนาดนี้ อีกทั้งพฤติกรรมอันโหดร้ายของทหารสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้บริสุทธิ์มากมาย พวกทหารทำเกินกว่าเหตุ บ้างก็กราดกระสุนปืนใส่ขบวนประท้วง หรือแม้กระทั่งบังคับให้ผู้ชายในเมืองขุดดินกลบสนามเพลาะที่กลุ่มผู้คัดค้านขุดไว้จนกว่าพวกทหารเหล่านั้นจะพอใจ

ผู้ประพันธ์ได้ฉายภาพแห่งความหดหู่และหวาดหวั่นของประชาชนในย่านญะมาลียะฮ์ วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป ทุกตรอกซอกซอยปกคลุมไปด้วยความเงียบเหงา ยามค่ำคืนถนนอันนะหาซินสายนี้เคยคลาคล่ำไปด้วยร้านรวงมากมาย แต่ยามนี้เจ้าของร้านต่างหยุดขายของ ไม่มีใครกล้าออกมานอกบ้านตั้งแต่ทหารอังกฤษเข้ามาตั้งค่าย ความมีชีวิตชีวาบนถนนสายนี้เริ่มจางหายไป ค่ำวันหนึ่งหลังจากที่ซัยยิด อะหมัดกลับมาจากท่องราตรี ระหว่างทางกลับบ้านเขาพบตำรวจถือปืนไรเฟิลบังคับให้เขาเดินไปสู่สถานที่ที่หนึ่งซึ่งซัยยิด อะหมัดไม่รู้ว่าที่ไหน ซัยยิด อะหมัดพะวักพะวนว่าคนเหล่านี้กำลังจะทำอะไรตนแต่ก็ต้องตกใจเมื่อเห็นหลุมขนาดใหญ่คล้ายสนามเพลาะ มีผู้คนจำนวนมากต่างกุลีกุจอถมหลุม ผู้คุมสั่งให้ซัยยิด อะหมัดนำดินมาถมหลุมจนกว่าจะเต็ม ด้วยความกลัวซัยยิด อะหมัดจึงปฏิบัติตามคำสั่งและภาวนาให้เขามีชีวิตรอดกลับไป ซัยยิด อะหมัดทำงานตามคำสั่งของศัตรูท่ามกลางผู้คนทั้งแก่ทั้งหนุ่ม บางคนแต่งตัวทันสมัย บางคนสวมเสื้อแบบดั้งเดิม ทุกคนทำงานด้วยความปรารถนาที่จะมีชีวิตรอดกลับไป ซัยยิด อะหมัดได้สอบถามผู้คนที่ถูกจับมาด้วยกันว่าหลุมนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ชายคนหนึ่งกล่าวว่านักศึกษาจากอัลหุซัยน์เป็นคนขุดเพื่อปิดทางไม่ให้รถบรรทุกของทหารผ่าน ดังนั้นพวกทหารจึงบังคับให้พวกเรามาขุดหลุมกลบตามเดิม

> Soldiers brought in more men, some from al-Husayn and others from al-Nahhasin, who were quickly incorporated into the work force. Al-Sayyid Ahmad looked around. The place was almost packed full of people. They spread out around the trench in every direction. [...]
>
> Did they think that digging a hole would bring Sa'd back or drive the English out of Egypt? [...] Will life retain any savor? Life loses it savor in the shadow of the revolution. Revolution...in other words, a soldier take you captive[63]

ซัยยิด อะหมัดรู้สึกถึงความกลัว และปรารถนาจะมีชีวิตกลับไปเหมือนคนอื่นๆ เขาไม่เคยรู้สึกว่าทหารอังกฤษโหดร้ายเท่าเวลานี้มาก่อน คนอังกฤษได้ปฏิบัติต่อเขาผู้ซึ่งเป็นที่เคารพของผู้คนที่นี่ แม้แต่หน้าบ้านของเขาก็ไม่ปลอดภัย เขาห่วงลูกและภรรยาที่บ้านและภาวนาให้สิ่งที่เขาและผู้ร่วมชะตากรรมเดียวกันทำนี้ช่วยให้ซาดกลับมาและขับไล่อังกฤษออกไปจากมาตุภูมิของเขา เมื่อผู้อ่านได้สัมผัสกับวิกฤตที่เกิดขึ้นกับตัวละครของมะห์ฟูซก็อดรู้สึกไม่ได้ว่าความรุนแรงของสงครามและการก่อจลาจลช่างโหดร้ายและบีบคั้นอารมรณ์เศร้าสะเทือนใจตามไปด้วย การละเมิดสิทธิมนุษยชนกลายเป็นสิ่งที่ผู้รุกรานพึงกระทำกระนั้นหรือ การที่ผู้ประพันธ์ปล่อยให้ตัวละครเผชิญชะตากรรมอันโหดร้าย และเผชิญกับวินาทีแห่งความเป็นความตายคือกลวิธีหนึ่งที่ผู้ประพันธ์จงใจให้ผู้อ่านมีอารมณ์คล้อยตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวละครด้วย ทำให้แต่ละฉากแต่ละตอนเร้าอารมณ์ผู้อ่าน และเพื่อให้เกิดความสมจริงและสะท้อนเหตุการณ์ในช่วงนั้นได้ดียิ่งขึ้น มะห์ฟูซจึงเสนอฉากการเผชิญหน้ากันระหว่างประชาชนกับอังกฤษซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความตึงเครียดต่อสถานการณ์และความขัดแย้งของเจ้าอาณานิคมด้วยปลายปากกาของผู้ประพันธ์

หลังจากซัยยิด อะหมัดได้รับการปล่อยตัว ทุกคนต่างแสดงความเสียใจและแสดงความคิดเห็นไปต่างๆนานา ฟะฮ์มีโกรธเคืองทหารอังกฤษที่ทำกับบิดาของเขาเช่นนี้ ฟะฮ์มีอยากให้อังกฤษออกไปจากประเทศอียิปต์ทันที การที่อังกฤษเข้ามาครอบครองดินแดนแห่งนี้เป็นสิ่งที่ประชาชนชาวอียิปต์ไม่ปรารถนาอยู่แล้ว การกระทำที่กดขี่และข่มขู่พลเมืองมิใช่การปกครองที่ชอบธรรมสักเท่าไหร่

---

[63] Ibid., pp.446-447,450.

Al-Sayyid Ahmad sat at his desk bent over his ledgers, immersing himself in his daily tasks, which helped him forget,[...] Customers were no longer content just to bargain and buy. Over the bags of rice and coffee beans he had heard about the battle of Bulaq, the massacres at Asyut, the funeral processions with tens of coffins, and the young man who has wrested a machine gun away from the enemy, [...] News like this, tinged crimson with blood, assaulted his ears from time to time[...]

How miserable it was to live constantly in the shadow of death. Why did not the revolution achieve its objectives quickly before he or any of his family was harmed[64]

ซัยยิด อะหมัดกลับมาทำงานที่ร้านตามปกติหวังจะให้ลืมเรื่องร้ายๆที่เกิดขึ้นกับตนเองและเรื่องการนองเลือดของประชาชนซึ่งตกเป็นข่าวอยู่ตลอดเวลา เวลานี้แม้แต่ในร้านก็เต็มไปด้วยความหดหู่ การพูดคุยเกี่ยวกับเหตุการณ์นองเลือด ลูกค้าก็ไม่สนใจการต่อรองซื้อขายอีกต่อไป ต่างสนทนากันวุ่นวาย พวกเขาได้ยินข่าวการต่อสู้ที่บูลาก (Bulaq) การฆ่าหมู่ที่อัสยูฏ (Asyut) ขบวนแห่ศพนับสิบ และเรื่องของเด็กหนุ่มที่พยายามจะยื้อแย่งปืนของทหารอังกฤษเพื่อนำมาซ่อนไว้ในมัสญิดแต่ถูกลอบสังหารเสียก่อน กระสุนปืนกราดใส่เด็กหนุ่มอย่างไม่ปรานี ข่าวคราวร้ายๆจากการประท้วงก้องในโสตของซัยยิด อะหมัดครั้งแล้วครั้งเล่า ซัยยิด อะหมัดไม่อยากให้อันตรายเกิดขึ้นกับครอบครัวของตนเอง เขาได้แต่ภาวนากับพระผู้เป็นเจ้าให้เหตุการณ์อันโศกเศร้าผ่านไปโดยเร็ว แม้ว่าเขาจะสนับสนุนและรู้สึกร่วมกับคนอื่นๆในชาติ ทว่าเหตุการณ์ครั้งนี้มีลูกชายที่เขารักร่วมด้วยนั้นเป็นความรู้สึกที่แตกต่าง เขารู้สึกเหมือนกับลูกของเขาได้ยืนอยู่นอกเขตที่เขากำหนดไว้ เขาไม่อยากให้ลูกของเขาตกอยู่ในห้วงแห่งการปฏิวัติ เขาไม่ต้องการเป็นผู้สูญเสีย ผู้ประพันธ์ได้บรรยายโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นกับตัวละครและชนร่วมชาติของเขาด้วยความรู้สึกหดหู่ มะห์ฟูซสะท้อนให้เห็นความตึงเครียดและความกดดันทางการเมือง การที่ประชาชนได้รับรู้ถึงการเสียชีวิตของเพื่อนร่วมชาติจากน้ำมือของทหารภายใต้การบัญชาของอังกฤษ ทำให้ทุกคนเกิดความรู้สึกร่วมและเกิดพลังการต่อต้านอังกฤษอย่างรวดเร็ว

---

[64] Ibid., p.462.

ข่าวคราวการประท้วงและข่าวมรณกรรมของผู้ประท้วงยังคงดำเนินต่อไป จนกระทั่งวันที่ 7 เมษายน 1919 สถานีวิทยุได้ประกาศแถลงการณ์ว่าซาด ซัฆลูล ปาชาว่าวีรบุรุษได้รับการปล่อยตัวแล้ว

> What's happening in the street? Al-Sayyid Ahmad wondered as he rose hastily from his desk [...] People conversed as though delivering a public oration. Even the most personal discussions ricocheted everywhere, flying up to the minaret [...] In no sense was it a quiet street, but a sudden clamor had arisen, at first heard in raucous until it sounded like a howling wind. It enveloped the whole district, near and far.[...]
>
> The man replied enthusiastically, "Sa'd Pasha has been free[65]

ซัยยิด อะหมัดรู้สึกถึงปฏิกิริยาของชาวเมืองที่ดูแปลกประหลาดไปกว่าทุกวัน ทำไมถนนอันนะหาซินที่มีแต่ความคึกคักของการจับจ่ายซื้อของกลับเงียบผิดปกติ ทันใดนั้นเขาก็ได้ยินเสียงซึ่งดังมาจากระยะไกลจนได้ยินชัดว่าเป็นเสียงแสดงความยินดี เขาจึงเดินออกไปนอกร้านและพบกับเชคผู้ดูแลย่านนี้ได้บอกกับเขาว่าซาดได้รับอิสระแล้ว บรรดาพ่อค้าและประชาชนที่มาจับจ่ายซื้อขายต่างพากันสวมกอดแสดงความยินดี ย่านอันนะหาซินเต็มไปด้วยเสียงกล่าวสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้าและอวยพรให้ซาด ซัฆลูล ปาชา

> [Sayyid Ahmad] The effect of the news about Sa'd was evident everywhere. The entries of the shops were jammed with their owners and customers, who were congratulating each other. The windows of the houses were crowded with children, and ululating trills of joy could be heard from the women at the peepholes of the window grilles. Impromptu demonstrations took place between al-Nahhasin, the Goldsmiths Bazaar, and Bayt al-Qadi, with people yelling their hearts out for Sa'd, Sa'd, Sa'd and then Sa'd .[66]

---

[65] Ibid., p.477.

[66] Ibid., p.481.

ซัยยิด อะหมัดสังเกตว่าชาวเมืองชื่นชมต่อผู้นำเช่นซาดมาก บ้านเรือนข้างเคียงก็มีเสียงแสดงความปลาบปลื้มและภูมิใจ บรรดาสตรีที่แอบมองจากช่องหน้าต่างก็ส่งเสียงแสดงความยินดีอย่างต่อเนื่อง ถนนหน้าร้านของซัยยิด อะหมัดจึงมีการจัดเตรียมขบวนเพื่อเฉลิมฉลองต่อความสำเร็จครั้งนี้ พวกเขาต่างพากันมุ่งหน้าจากถนนอันนะหาซินไปยังย่านช่างทองถนนบัยตุลกอฎีซึ่งเต็มไปด้วยฝูงชนที่พากันตะโกนร้องด้วยความเปรมปรีด์ว่า ซาด ซาด และ ซาด สตรีจำนวนหลายร้อยคนที่ร่วมเดินขบวนและร้องรำเพลงที่แสดงถึงความรักชาติ ซัยยิด อะหมัดไม่เคยเห็นภาพเหล่านี้มาก่อนเลย ก่อนหน้านี้สิ่งที่ผู้อ่านและตัวละครต่างประสบคืออียิปต์ตกอยู่ในความเศร้าโศก บัดนี้ความรื่นเริงได้กลับคืนมาอีกครั้ง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ทหารอังกฤษถอนกองกำลังจากถนนอันนะหาซินไปยังย่านอับบาซียะฮ์ ชาวเมืองยิ่งแสดงออกด้วยความคลั่งไคล้ ซัยยิด อะหมัดพึงพอใจและกล่าวว่า โอ้ หุซัยน์[67] ภาระอันหนักอึ้งได้ถูกปลดปล่อยแล้ว

ทางด้านครอบครัวของซัยยิด อะหมัดทันทีที่ทุกคนทราบข่าวก็แทบจะเก็บอาการดีใจไว้ไม่อยู่ ฟะฮ์มีถามพี่ชายว่าซาดได้รับอิสรภาพแล้วหรือ ดังนั้นซาดสามารถเดินทางไปยุโรปเพื่อเจรจาสันติภาพตามที่ได้ยืนยันกับประชาชนเสียที ฟะฮ์มีรู้สึกว่าตนเองมีความสุขที่สุดในวันนี้ ฟะฮ์มีและยาซีนต่างก็ยินดีกับข่าวการปล่อยตัวซาด พวกเขาวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความรู้สึกรื่นเริง ฟะฮ์มีกล่าวว่านี่คือวันที่การปฏิวัติประสบความสำเร็จสูงสุด มะห์ฟูซเล่าด้วยน้ำเสียงปีติว่า *อิสรภาพเป็นความหวังของประชาชนทุกคน*

> [Sayyid Ahamd] The era of fear and bloodshed has passed, never to return [...] The days of fear and bloodshed have vanished. Isn't that so? Sa'd is free and at liberty. He's probably on his way now to Europe. Only a step or a word stands between us and independence. These are demonstrations with trills of joy, not bullet. [...]
>
> Fahmy, who seemed as happy as a child, said""The English wouldn't have free Sa'd if they weren't agreeing to our demands. He'll travel to Europe and then return with independence. This is what everyone says. No matter what

---

[67] "หุซัยน์" หรือ อิมามหุซัยน์ หลานของท่านศาสดามุฮัมหมัด ท่านเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของการต่อสู้กับการกดขี่ในศาสนาอิสลามนิกายชีอะฮ์

else happens, April 7, 1919 will remain the date marking the success of the Revolution."[68]

ซาด ซัฆลูล ปาชากลายเป็นวีรบุรุษเพียงชั่วข้ามคืน วีรกรรมของบุรุษผู้นี้กลายเป็นสัญญาณแห่งเอกราชที่จะบังเกิดแก่ประเทศอียิปต์ในไม่ช้า เขาทำให้ประชาชนได้แสดงความรู้สึกรักชาติและกล้าต่อต้านอำนาจของอังกฤษอย่างเปิดเผย อย่างไรก็ดี ทหารอังกฤษยังคงควบคุมสถานการณ์ในเมืองหลวงตามปกติแม้ว่าซาดจะได้รับการปล่อยตัวแล้วก็ตาม เช่นเดียวกันประชาชนยังคงรอคอยการกลับมาสู่มาตุภูมิของ"ซาด" พร้อมกับการประกาศเอกราชของประเทศอียิปต์

ฟะฮ์มีรู้สึกผิดเมื่อคราวที่ตนแอบไปเดินขบวนประท้วงโดยไม่ขออนุญาตบิดา ดังนั้นเด็กหนุ่มจึงตัดสินใจที่จะขออนุญาตพ่อในรุ่งเช้าวันหนึ่งโดยไม่ลังเล ฟะฮ์มีรู้ว่าฟอต้องโกรธเขามากเพราะเขาได้สาบานว่าจะไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับการเดินขบวน ทว่าหัวใจของเขาเต็มไปด้วยความรู้สึกรักชาติ เพื่อนร่วมชาติต่างพากันปีติต่อชัยชนะที่เกิดขึ้นจะให้เขาอยู่เฉยได้อย่างไร เมื่อซัยยิด อะหมัดรู้ว่าลูกชายขอออกไปเดินขบวนประท้วงก็อดห่วงมิได้จึงแสดงท่าทีแข็งกร้าวและไม่พอใจที่ฟะฮ์มีขออนุญาตเช่นนั้น แต่ฟะฮ์มีก็แสดงให้ซัยยิด อะหมัดเห็นว่าเขาได้ทำเพื่อชาติอย่างแท้จริง บิดาจึงอนญาตให้เขาออกไป

ฟะฮ์มีออกนอกบ้านอย่างมีความสุข เขามุ่งตรงไปที่มหาวิทยาลัยอัลอัซฮาร์และร่วมประชุมกับกรรมการสูงสุดของนักศึกษา พวกเขาวางแผนที่จะเดินขบวนเพื่อสันติครั้งใหญ่ตามที่ได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการ และที่ประชุมก็ตกลงว่าตัวแทนจากทุกส่วนของท้องที่จะร่วมด้วย ฟะฮ์มีต้องไปที่จัตุรัสรามเสส บริเวณหน้าศูนย์สถานีรถไฟเพื่อคุมแถวนักเรียนโรงเรียนมัธยม

What was he compared with the man who had carried the flag in the Bulag demonstration, or massacre, as it had come to be called? That fellow had died a martyr, clasping the flag with his hand, standing his ground at the head of procession, shouting at the top of his lung for everyone to stand firm. What

---

[68] Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny (London: Black Swan, 1994), p.478-479.

was Fahmy compared with that martyr's companions who had rushed to raise the flag again only to be shot down around him with their breast decorated heroically by bullet holes?[69]

ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นความรู้สึกของเด็กหนุ่มผู้เต็มไปด้วยอุดมการณ์ พวกเขามีความปรารถนาที่จะแสดงถึงความเป็นชายชาตรีผู้กล้า การได้แสดงความรักชาติและได้ทำหน้าที่ของลูกผู้ชายอย่างสมบูรณ์เป็นความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะบรรลุถึงอุดมการณ์ ฟะฮ์มีเองก็ปรารถนาที่จะเป็นเช่นนั้น เขาเกรงว่าหน้าที่ที่เขาได้รับอาจจะทำให้เขาแสดงความกล้าหาญน้อยกว่าเพื่อนๆ ฟะฮ์มีไม่เคยลังเลใจในการเดินขบวนแต่รู้สึกขวัญเสียทุกครั้งที่เห็นรถบรรทุกที่มีทหารอยู่เต็มคันปรากฏขึ้น โดยเฉพาะทันทีที่เสียงปืนดังขึ้นและบรรดาเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายล้มลง ครั้งหนึ่งเขาเคยวิ่งหลบไปที่ร้านกาแฟ อีกครั้งหนึ่งเขาวิ่งหนีไปไกลจนถึงสุสาน ฟะฮ์มีตั้งคำถามกับตนเองเขาจะเปรียบกับเพื่อนผู้ถือธงในการเดินขบวนที่บุลาก หรือการสังหารหมู่ตามที่เรียกกันได้ไหม ชายคนนั้นตายเยี่ยงวีรบุรุษ เขามีอะไรจะเปรียบกับบุคคลเหล่านั้น ฟะฮ์มีได้ยินเสียงเรียกร้องจากเบื้องลึกของจิตใจให้กระทำเยี่ยงวีรบุรุษเหล่านั้นบ้าง แต่สัญชาตญาณแห่งความอยู่รอดก็สั่งให้เขาหนีเอาตัวรอดแทบทุกครั้งไปเมื่อการสู้รบเริ่มขึ้น เขาพบว่าตนเองมักจะอยู่ด้านหลังขบวนเสมอ

ขณะที่เดินไปจัตุรัสรามเสส เขาสำรวจท้องถนนและยวดยานพาหนะ ทุกๆคนกำลังบ่ายหน้าไปยังทิศทางเดียวกัน มีทั้งนักศึกษา คนทำงาน ข้าราชการ และประชาชนธรรมดา ทั้งเดินทั้งนั่งรถเพื่อมุ่งไปร่วมขบวนที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองได้สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ฟะฮ์มีรู้สึกเช่นเดียวกับคนอื่นๆ จิตวิญญาณที่เร่าร้อนและหัวใจที่เต้นแรงทุกครั้งที่คิดถึงความตาย

On his way to Ramses Square, he began to observe the streets and vehilces. It appeared that everyone was heading his way: students, workers, civil servants, and ordinary folk, riding or walking. They had a relaxed look about them, appropriate for people going to a peaceful demonstration sanctioned by the authorities. He too felt the way they did. It was not the same as when he had

[69] Ibid., pp. 487 - 488.

searched for the appointed place with an excited soul and heart that pounded hard whenever he thought about perishing.[70]

ผู้ประพันธ์บรรยายความรู้สึกของประชาชนที่มาร่วมชุมนุมในครั้งนี้ว่า พวกเขาไม่รู้สึกอะไรนอกเสียจากความกล้าหาญ พวกเขาไม่กลัวความตายที่จะเกิดขึ้นเบื้องหน้า ทุกคนที่มารวมกันที่นี่เพื่อแสดงออกถึงสันติ ไม่มีใครปรารถนาที่จะสู้รบ วินาทีนี้พวกเขากำลังแสดงออกให้อังกฤษเห็นว่าพวกเขาปรารถนาเอกราชอธิปไตยด้วยสันติอย่างแท้จริง

ฟะฮ์มีไปถึงจัตุรัสเมื่อประมาณบ่ายโมง และไปยังจุดที่นัดหมายไว้ด้วยจิตใจที่ผ่อนคลาย แต่ละกลุ่มเริ่มรวมตัวกันแล้ว ฟะฮ์มีตั้งต้นทำงานอย่างมีความสุข ถึงแม้งานของเขาจะธรรมดา แต่เขาก็อดที่จะภูมิใจไม่ได้เมื่อได้ยินเสียงกระซิบกระซาบเกี่ยวกับตัวเขา นักเรียนพวกนั้นอายุมากกว่าเขาหลายปี ทุกคนพูดถึงเขาด้วยความสนใจ "ฟะฮ์มี อับดุลญะวาด ตัวแทนคณะกรรมการสูงสุด" เขาซาบซึ้งและปลาบปลื้มใจ ด้วยวัยเพียง 19 ปีเขาสามารถเป็นผู้รับผิดชอบขบวนนักเรียนมัธยมที่เข้าร่วมประท้วงครั้งสำคัญนี้ให้อยู่ในระเบียบเรียบร้อย ฟะฮ์มีรู้สึกตื่นเต้นที่ได้เห็นภาพมวลชนจำนวนมากเบื้องหน้า เมื่อไรที่ประชาชนเช่นเขาจะได้ยืนอยู่ต่อหน้าซาด และเมื่อไหร่ที่พวกเขาจะได้เห็นซาดเป็นครั้งแรก และได้จ้องมองเขาอย่างไม่คลาดสายตา หัวใจของฟะฮ์มีเต้นถี่และโหยหาการร่ำไห้ วันที่ซาดกลับมาจะเป็นวันที่ยิ่งใหญ่ อียิปต์ทั้งประเทศจะให้การต้อนรับเขา ผู้ประพันธ์พรรณนาภาพการเดินขบวนเพื่อแสดงความยินดีของประชาชนในครั้งนี้ว่าเปรียบประหนึ่งหยดน้ำในทะเลกว้าง การเดินขบวนจะยิ่งใหญ่กว่านี้เมื่อซาดเดินทางกลับอียิปต์อย่างเป็นทางการ

จัตุรัสรามเสสเนืองแน่นไปด้วยผู้คนที่หลั่งไหลมาจากถนนทุกสายไม่ว่าจะเป็นถนนอับบาส นูบาร และอัลฟักกาละฮ์ ไม่เคยมีการเดินขบวนยิ่งใหญ่กว่านี้มาก่อน ประชาชนเรือนแสนสวมหมวกเฟซอันทันสมัย[71]หรือไม่ก็โพกผ้าตามจารีตนิยมไม่ว่าจะเป็นนักศึกษา คนงาน ข้าราชการ ผู้พิพากษา ตลอดจน ผู้นำมุสลิมและคริสเตียน เป็นภาพที่มิอาจจินตนาการได้ ทุกคนที่มารวมอยู่ ณ ที่แห่งนั้น ประชาชนไม่นำพาต่อแสงแดดที่แผดเผา ทุกคนทำให้ประเทศอียิปต์มีชีวิตอีกครั้ง

---

[70] Ibid., p.488.

[71] Fez คือหมวกทรงสูงแบบยุโรป คนรุ่นใหม่และชนชั้นสูงของอียิปต์นิยมสวมใส่แทนการโพกผ้าตามจารีตนิยม

> When will you stand before Sa'd? When will you see him for the first time and feast your eyes on him? My heart is pounding and my eyes long to weep. It will be a great day. All of Egypt will come out to welcome him. What we're doing today will be like a drop of water in the sea compared with that time. O Lord! The square's full. The streets feeding into it are full: Abbas, Nubar, al-Faggala. There's never been a demonstration like this before. A hundred thousand people, wearing modern fezzes and traditional turbans—students, workers, civil servants, Muslim and Christian religious leaders, the judges...who could have imagined this? They don't mind the sun. This is Egypt.[72]

ขบวนอันยิ่งใหญ่ตระการตาเริ่มเคลื่อนที่ คลื่นมวลชนหลั่งไหลไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง เสียงเพลงแสดงความรักชาติดังกระหึ่มขึ้น อียิปต์กำลังเดินขบวนครั้งใหม่ ทุกคนรวมกันเป็นหนึ่งเดียว แถวขบวนยาวเหยียดจนกระทั่งฟะฮ์มีคิดว่าท้ายแถวคงยาวไปไกลถึงพระราชวังอับดีนพาเลซ การเดินขบวนครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ไม่การปะทะกันระหว่างประชาชนและทหาร ไม่มีกระสุนปืนที่กราดยิงจากอีกฝั่งหนึ่ง และไม่มีก้อนอิฐลอยมาจากอีกฝั่งหนึ่งเช่นกัน ฟะฮ์มีมั่นใจว่าประชาชนเรือนแสนที่อยู่ ณ ที่นั้นจะเป็นเสมือนเกราะป้องกันตัวจากกระสุนปืนและคมอาวุธจากฝ่ายทหารได้เป็นอย่างดี

> The enormous parade began to move. Successive waves rolled forward, chanting patriot slogans. Egypt appeared to be one great demonstration... united in one person and single chant. [...] Fahmy imagined the vanguard would be approaching Abdin Palace before he and his group had budged from their position in front of the railroad station. It was the first demonstration that machine guns had not interrupted. No longer would bullets come from one side and stone from the other.[...] The sight of thousands of people concentrated

---

[72] Naguib Mahfouz, *Palace Walk*, trans. William Maynard Hutchins and Olive E. Kenny. (London: Black Swan, 1994), p.490.

together filled him with such limitless power and assurance it was like armor protecting him, clinging tightly to him so that bullets could not penetrate.[73]

ในยามนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจทำได้เพียงช่วยรักษาความเป็นระเบียบหลังจากไม่สามารถกดดันและสลายการเดินขบวนได้ ผู้ประพันธ์กล่าวว่านี้คือชัยชนะและข้อพิสูจน์อีกประการหนึ่งของการปฏิวัติ ขบวนของฟะฮ์มีเคลื่อนเข้าไปใกล้สวนเอซเบกียะฮ์ ขบวนหยุดอยู่ที่กำแพงสวน พลันมีเสียงหวีดดังกึกก้องกลางอากาศ ไม่นานนักก็ได้ยินเสียงระเบิดตามมา ช่างเป็นเสียงฟะฮ์มีคุ้นเคยเหลือเกิน เสียงนั้นคือเสียงกระสุนปืน ใบหน้าของฟะฮ์มีก็ซีดเผือด เขาตั้งใจฟังเสียงที่เกิดขึ้นอีกครั้ง ไม่กี่อึดใจเสียงระเบิดรอบสองก็เกิดขึ้น บรรดาแกนนำต่างกระซิบกระซาบว่าสวนเอซเบกียะฮ์เป็นค่ายทหารขนาดใหญ่ อาจจะเป็นไปได้ที่พวกทหารจะซุ่มโจมตีอยู่ที่นั่น ฟะฮ์มีสลดใจกับสิ่งที่ตนเองได้สัมผัส เขาไม่เข้าใจว่าเหตุใดวันแห่งสันติภาพต้องมีการนองเลือดเกิดขึ้นด้วย

His arms and legs began a slow, limp, disjointed motion. "How loud the clamor is. But what are they screaming about? [...] There's nothing. Nothing. Darkness and more darkness. A gentle motion's pushing with the regularity of the ticking of a clock. The heart is flowing with it. There's a whisper accompanying it. The gate of garden. Isn't that so? It's moving in a fluid, ripping way and slowly dissolving. The towering tree is dancing gently. The sky [...] the sky. High, expansive [...] nothing but the calm, smiling sky with peace raining from it."[74]

ผู้ประพันธ์บอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับฟะฮ์มีและประชาชนว่า การเดินขบวนวันนั้นเป็นไปอย่างสงบ และได้รับอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย ทุกอย่างเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยจนขบวนผ่านสวนเอซเบกียะฮ์ กระสุนจากหลังกำแพงปลิวเข้าใส่ผู้ชุมนุมโดยไม่ทันตั้งตัวมาก่อน ไม่มีใครที่นั่นต่อสู้หรือยั่วยุพวกทหาร จู่ๆพวกเขาก็เกิดบ้าคลั่งเล็งปืนไรเฟิลกราดใส่ฝูงชน

---

[73] Ibid., pp.490,491.

[74] Ibid., pp.492-493.

ประชาชนเริ่มล่าถอยและกระจัดกระจายกันออกไปทุกทิศทาง เกิดความโกลาหลทุกคนวิ่งชนกันไปมาด้วยความหวาดหวั่นพรั่นพรึง ไม่นานนัก เสียงอันแหลมเล็กแหวกผ่านอากาศดังติดต่อกันและพุ่งเข้าใส่ฝูงชน ฟะฮ์มีรู้สึกว่าตนเองไม่มีเรี่ยวแรง ได้ยินเสียงรอบๆข้างไม่ชัดเท่าใดนัก ทุกอย่างรอบกายของเขากลายเริ่มพร่าเลือน ผู้ประพันธ์ปิดฉากนวนิยายด้วยการจบชีวิตของตัวละคร และการคลี่คลายสถานการณ์ในการเดินขบวนประท้วงครั้งนั้น ร่างไร้วิญญาณจำนวนมากถูกแบกใส่โลงศพและแบกไปยังสุสานแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมีผู้บาดเจ็บอีกจำนวนมาก บุคคลเหล่านั้นล้วนแต่เป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่นานนักแกนนำกลุ่มผู้ประท้วงก็นำข่าวมรณกรรมของเด็กหนุ่มไปแจ้งให้บิดามารดาของพวกเขาทราบ ซัยยิด อะหมัดกำลังสวดภาวนาให้ลูกชายของตนเองปลอดภัยอยู่ที่ร้าน ในขณะเดียวกันนั้นก็มีเด็กหนุ่มรุ่นเดียวกับฟะฮ์มีมาแจ้งว่าเพื่อนร่วมอุดมการณ์ซึ่งเป็นบุตรชายของท่านได้จากไปแล้ว ซัยยิด อะหมัดได้ยินดังนั้นก็ตกตะลึงชั่วครู่ เขากล่าวอะไรไม่ออกอีกแล้ว ฟะฮ์มีจากไปแล้ว อะมีนะฮ์ไม่สามารถไปร่วมงานศพของลูกชายตัวเองเพราะศพของฟะฮ์มีจะถูกนำไปฝังรวมกับร่างผู้พลีกรรม ณ สุสานหลวงสถานที่ฝังศพที่จัดขึ้นเฉพาะวีรชนผู้กล้าเท่านั้น ครอบครัวอับดุลญะวาดไม่มีสิทธิ์ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่บ้านได้ ครอบครัวอื่นๆก็เช่นกัน จุดสูงสุดของนวนิยายเรื่อง *Palace Walk* จึงจบลงด้วยโศกนาฏกรรมที่บิดามารดาของเด็กหนุ่มได้รับ ความทุกข์ ความโศกเศร้าที่ต้องทนเห็นโลงศพของลูกชายถูกแห่แหนผ่านหน้าบ้านของพวกเขาไป อย่างไรก็ดีประชาชนต่างพากันชื่นชมในความกล้าหาญของพวกเขา และฟะฮ์มีก็ได้รับการยกย่องในวีรกรรมอันเด็ดเดี่ยวของเขา การเสียสละชีพเพื่อชาตินั้นเป็นการกระทำที่ยิ่งใหญ่และทำให้ทุกคนมีความหวังว่าอิสรภาพคงอยู่ไม่ไกลเกินเอื้อมอีกต่อไป ประชาชนชาวอียิปต์ต่างก็หวังว่าการปฏิวัติในวันนั้นจะส่งผลให้ประเทศชาติพ้นภัยจากการคุกคามของจักรวรรดินิยม การพลีชีพของฟะฮ์มีและชนร่วมชาติจะไม่สูญเปล่า อิสรภาพและเสรีภาพจะกลับคืนสู่อียิปต์ตลอดไป ความสูญเสียของบรรดาเด็กหนุ่มเหล่านั้นจึงเป็นสิ่งที่กระตุ้นเตือนให้ชนรุ่นหลังได้ระลึกถึง ผู้ประพันธ์หวังว่าเหตุการณ์นองเลือดจะไม่เกิดขึ้นอีกต่อไป หากแต่จะมีวิถีแห่งการต่อสู้ทางการเมืองแบบใหม่ที่ไม่ต้องสูญเสียเลือดเนื้อของชนร่วมชาติที่คนรุ่นใหม่ต้องขบคิด เพราะการแทรกแซงของชาติมหาอำนาจและจักรวรรดินิยมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

มะห์ฟูซกล่าวว่าหน้าที่หนึ่งของนักประพันธ์คือการได้มีส่วนร่วมสร้างสำนึกทางการเมืองให้แก่ประชาชน การได้นำเสนอภาพเหตุการณ์ทางการเมืองในอดีตอาจจะช่วยให้ชนรุ่นหลังได้รำลึกถึงความยากลำบากของการต่อสู้ทางการเมืองอันยาวนานของบรรพบุรุษ เสียงสะท้อนของบทประพันธ์เล่มหนึ่งอาจจะทำให้ผู้มีอำนาจได้ฉุกคิดว่าควรจะปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้ปกครองเช่นไร อีกทั้งยังเป็นคันฉ่องที่ส่องให้สังคมในปัจจุบันได้เห็นถึงวิถีของชนรุ่นก่อนที่มีเพียงพลังสามัคคีต่อสู้กับ

ผู้รุกรานจนประสบผลสำเร็จ และยังเป็นการตอกย้ำให้ผู้คนทุกระดับชั้นตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองต่อสังคม เพราะกว่าจะได้มาซึ่งอิสรภาพ ประเทศชาติต้องประสบกับความสูญเสียมากมายทั้งชีวิตประชาชน และเสรีภาพในการปกครองตนเอง นวนิยายของนะญีบ มะห์ฟูซจึงเป็นบทประพันธ์ที่บันทึกและสะท้อนเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในยุคที่อียิปต์ตกเป็นอาณานิคม และการต่อสู้ทางการเมืองได้เด่นชัดและนำเสนอและตักเตือนให้ชนรุ่นหลังรักษาอธิปไตยของชาติให้คงไว้ตราบนานเท่านาน

3.2.3 การต่อสู้เรียกร้องอิสรภาพ

นวนิยายเรื่อง *Sugar Street* คือนวนิยายภาคสุดท้ายของ *The Cairo Trilogy* ผลงานเล่มนี้มะห์ฟูซได้สะท้อนภาพการเมืองการปกครองยุคสุดท้ายของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และเป็นยุคแห่งการล่มสลายของจักรวรรดินิยม อีกทั้งยังเป็นการสืบต่อจิตวิญญาณในการต่อสู้เพื่ออิสรภาพทางการเมืองของหมู่ชนรุ่นใหม่ ที่ดำเนินไปท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม มะห์ฟูซสะท้อนภาพแห่งวิถีทางการเมืองของอียิปต์ในช่วงศตวรรษที่ 20 และสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งทำให้อียิปต์ต้องเผชิญหน้ากับชาติมหาอำนาจอีกหลายประเทศ เช่น เยอรมนี อิตาลี รัสเซียและสหรัฐอเมริกา และเป็นการเผชิญหน้าในรูปแบบใหม่นั้นคือการไหล่บ่าทางความคิดและการครอบงำทางความคิด ได้แก่การเข้ามาของลัทธิและขบวนการคอมมิวนิสต์ ฟาสซิสต์ ซึ่งผู้ประพันธ์ตระหนักดีว่าเป็นภัยต่อประเทศชาติและจะทำให้อียิปต์ตกเป็นเหยื่อของผู้หิวกระหายสงครามได้ ดังนั้นนวนิยายเล่มนี้จึงนำเสนอแง่คิดและมุมมองทางการเมืองในแง่มุมที่หลากหลายและไม่ได้โจมตีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอย่างตรงไปตรงมา ทว่าเขาได้ชี้ให้เห็นผลกระทบของการเมืองระดับประเทศและระดับชาติ ผู้ประพันธ์มีความพยายามเรียกร้องให้ประเทศมหาอำนาจทั้งหลายยุติการทำสงครามทางการเมืองและลิดรอนอำนาจอธิปไตยของประเทศที่ด้อยกว่า และร่วมมือร่วมใจประสานสัมพันธไมตรีที่ดีต่อกันเพื่อความสงบสุขที่จะบังเกิดขึ้น อีกทั้งยังเรียกร้องให้สถาบันทางการเมืองเห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาชน เสียสละเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมจะทุเลาลงได้ ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศต่อสาธารณชนได้อย่างภาคภูมิ ในฐานะที่มะห์ฟูซเป็นนักประพันธ์ผู้รักชาติอย่างแท้จริง เขาจึงนำเสนอทรรศนะของประชาชนทุกระดับชั้นเพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของอธิปไตยและสำนึกทางการเมืองที่จะบังเกิดขึ้นทุกชนชั้นและทุกยุคทุกสมัย

คะม้าลได้เล่าเรื่องราวของฟะฮ์มีให้หลานๆฟัง เขาเล่าถึงความเป็นวีรบุรุษและการพลีชีพเพื่อชาติของพี่ชายตนเอง แต่ดูเหมือนหลานๆของเขาจะไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่น้าชายของตนเองได้กระทำ ทุกคนรู้สึกว่าการพลีชีพของฟะฮ์มีกลายเป็นเรื่องไร้สาระและเสี่ยงภัยเกินไป การพลีชีพในทัศนคติของชนรุ่นใหม่เช่นอะหมัด เขากัตกลายเป็นเรื่องการสู้รบที่ไร้สาระระหว่างชนเผ่าหนึ่งกับอีกชนเผ่าหนึ่งเท่านั้น ทัศนคติของคนรุ่นใหม่ที่มิได้มีส่วนรวมในเหตุการณ์ครั้งนั้นย่อมไม่เข้าใจเหตุผลและเจตนารมณ์ของวีรชนผู้พลีชีพ และคิดว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่สมเหตุสมผล เหตุใดการดำรงอยู่ด้วยศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของชาติอียิปต์จะต้องแลกด้วยชีวิต

> And we may disagree about the extent of our satisfaction with the Wafd Party. But the most important thing is to question nationalism itself. Yes, there is no argument about the need for independence, but afterward the understanding of nationalism must develop until it is absorbed into a loftier and more comprehensive concept. It's not unlikely that in the future we'll come to regard martyrs to the nationalist movement as we now do victims of foolish battles between tribes and clans."[75]

อะหมัด เขากัตต้องการที่จะเห็นประเทศชาติพัฒนาไปในวิถีทางที่เหมาะสมกับยุคสมัย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ประชาชนจะต้องไม่จมอยู่กับอดีตที่ไม่สามารถหวนคืนมาได้ การเสียสละของวีรชนไม่ใช่คำตอบทั้งหมดของความเป็นชาตินิยมอียิปต์ ประเทศอียิปต์จะต้องก้าวไปสู่อนาคตที่รุ่งโรจน์ ประชาชนยังต้องเผชิญกับอุปสรรคนานาประการเพื่อนำพาประเทศไปสู่ขบวนการพัฒนาที่แท้จริง การโต้เถียงระหว่างน้าและหลานจบลงด้วยความขุ่นข้องหมองใจของคะม้าล เขาไม่สามารถอธิบายให้คนรุ่นใหม่เข้าใจเจตนารมณ์ของชนรุ่นหลังได้ การพลีกรรมไม่ใช่ความโง่เขลา แต่เป็นการพลีชีพที่ฝากความหวังให้คนรุ่นใหม่ได้สานต่อเจตจำนงของตน อะหมัดและคนรุ่นใหม่ไม่ได้อยู่ในเหตการณ์ครั้งนั้น พวกเขาจึงไม่เข้าใจว่าเหตุใดพี่น้องร่วมชาติของเขาต้องล้มตายเพราะต้องการเรียกร้องเอกราชและอธิปไตยกลับคืนมา โดยเฉพาะครอบครัวอับดุลญะวาดที่ต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักในการเดินขบวนประท้วงเมื่อสิบเอ็ดปีที่แล้ว

---

[75]Naguib Mahfouz, *Sugar Street*, trans. William Maynard Hutchins and Angele Botros Samaan (London: Black Swan, 1997), p.26.

คะม้าลได้มาร่วมงานฉลองรัฐธรรมนูญของประเทศอีกครั้ง ประชาชนที่คราคร่ำในท้องถนน คะม้าลเชื่อว่าผู้โดยสารทุกคนไปร่วมงานฉลองวันชาติอย่างใจจดใจจ่อ ประชาชนคงรำลึกถึงการต่อสู้ในอดีตและยังคงเต็มเปี่ยมไปด้วยจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ผู้โดยสารคนหนึ่งกล่าวขึ้นมาว่า เลขาธิการกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการบริหารประเทศอียิปต์ เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาสวนทางกับรัฐธรรมนูญในปีค.ศ.1923 และค.ศ. 1930 ฉากสนทนาของกลุ่มชนนั้นเป็นการกล่าวเสียดสีรัฐบาลกับอำนาจของอังกฤษ ผู้ประพันธ์เล็งเห็นว่าพรรควาฟด์เริ่มไม่เป็นที่นิยมของประชาชนมากขึ้นหลังจากการเสียชีวิตของผู้นำพรรคคือซาด ซัฆลูล ปาชา ผู้นำพรรคคนต่อมาได้รับการแต่งตั้งจากอังกฤษและยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขของอังกฤษ ประชาชนชาวอียิปต์จึงเสื่อมความศรัทธาและปฏิเสธนโยบายของพรรค

> One said, "Commemoration of our past struggle is a struggle in every sense of the word this year."
>
> Another observed, "It should provide a response to Foreign Secretary Hoare and his minister declaration."
>
> Aroused by the reference to the British official, a third shouted, "The son of a bitch said, '...we have advised against the re-enactment of the Constitutions of 1923 and 1930.' Why is our constitute any business of his?"[76]

คะม้าลร่วมเดินขบวนอย่างไม่เป็นทางการ ณ ถนน ซาด ซัฆลูล ไปที่ศาลา การเฉลิมฉลองวันหยุดแห่งชาติใกล้บ้านผู้นำชาติ และใกล้รัฐสภา คะม้าลกับพวกเผชิญหน้ากับการสกัดกั้นของกลุ่มทหารที่หน้าตาน่ากลัว ภายใต้บังคับบัญชาของอังกฤษ แต่คะม้าลมีความสุขที่เห็นคนจำนวนมากเกินคาดหมาย ผู้นำการปราศรัยเป็นคนที่โดดเด่น ฉลาด มีภูมิ ดูมีความหวังและทำให้ผู้คนรู้สึกร่วมได้ คะม้าลรู้สึกเหมือนเป็นอิสระ หลอมรวมกับผู้คนรอบข้างด้วยความหวังและความเจ็บปวดในอดีตของฟะฮ์มี คะม้าลเฝ้ามองอนุสาวรีย์ของซาด ซัฆลูลปาชาผู้เป็นสัญลักษณ์แห่งอิสรภาพและประชาธิปไตย ความสัมพันธ์ของผู้นำในอดีตกับประชาชนยังอยู่ในความทรงจำ และเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างความเป็นชาตินิยมอียิปต์ด้วย

---

[76] Ibid., p. 27.

[kamal] He got out of the streetcar at Sa'd Zaghlul Street and joined an informal procession heading toward the pavilion erected for the holiday celebrations near Sa'd Zaghlul's home, the House of the Nation. At ten-meter interval they encountered groups of soldiers with stern but dull faces. They were under the command of English constable.[77]

การเดินขบวนเพื่อเฉลิมฉลองวันชาติเริ่มต้นขึ้น เมื่อแกนนำได้กล่าวสุนทรพจน์เพื่อรำลึกเหตุการณ์ที่เกิดกับชาดและวีรบุรุษท่านอื่นๆ ในอดีต เสียงตะโกนดังมาจากฝูงชนอย่างบ้าคลั่ง ผู้คนเดินทางมาร่วมงานอย่างเนืองแน่น ทุกคนพยายามรวมตัวกันเป็นกลุ่มบนท้องถนน บ้างก็แทรกตัวเองเข้ามาอยู่แถวหน้า คะม้าลพยายามมองออกไปรอบตัวเพื่อมองหาหลานๆ แต่ก็ไม่พบใครเลย คะม้าลรีบเดินอย่างว่องไวเพื่อไปยังถนนกัศรุลอัยนี (Qasr al Ayni) ก่อนบรรดาฝูงชนเหล่านั้น คะม้าลทอดสายตาไปที่เฉลียงแห่งประวัติศาสตร์ตลอดจนสนามหญ้าด้านหน้า สถานที่ที่เขาเคยเป็นประจักษ์พยานชั่วเวลานั้น ณ ที่แห่งนั้นคือสถานที่ที่ชาดเคยยืนอยู่ และยังเป็นที่ที่ฟะฮ์มีและเพื่อนๆรวมตัวกัน ถนนสายนี้เองคือสถานที่ที่กระสุนปืนได้เจาะทะลุผ่านทรวงอกของผู้พลีชีพประชาชนของเขาต้องการการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงเพื่อต่อสู้กับระลอกคลื่นแห่งความกดขี่ คะม้ารู้สึกว่าการปฏิวัติเรียกร้องความเป็นธรรมที่เกิดขึ้นจำเป็นสำหรับประชาชาติอียิปต์เพราะจะเป็นภูมิคุ้มกันโรคแห่งความขลาดกลัว ความกดขี่จึงเปรียบประหนึ่งโรคร้ายที่หยั่งรากลึกในประเทศอียิปต์

[Kamal] On his way he passed by the House of the Nation and, as always, gazed at it, moving his eyes from the historic balcony to the courtyard, which had witness such momentous events in the nation's history. The building had almost magical fascination for him. Here Sa'd Zaghlul had stood. Here Fahmy and his comrade has stood. On this street bullets had lodged in the breasts of the martyrs. His people were in perpetual need of a revolution to combat the wave of oppression the prevented their rebirth. Periodic revolutions were

[77] Ibid., p. 28.

necessary to serve as a vaccine against this dread, for tyranny was the nation's most deeply entrenched malady.[78]

ประชาชนโห่ร้องและเดินทางมายังถนนกัศรุลอัยนี จิตวิญญาณแห่งการต่อสู้ลุกโชติขึ้นมา ทำให้เขาลังเล นานมาแล้วที่ชนชาติอียิปต์ได้อยู่อย่างอดทนต่อการกดขี่ที่ถาโถมเข้ามา ผู้ประพันธ์ย้อนประวัติศาสตร์การเมืองในยุคที่นักการเมืองและผู้บริหารประเทศฉ้อราษฎร์บังหลวงมากที่สุดยุคหนึ่ง อาทิเช่น เตาฟีก นาซิม อิสมาอีล ซิดกี และมุฮัมหมัด มะห์มูด พวกเขาเหล่านี้กลายเป็นผู้หลอกลวงและใช้อำนาจในทางที่ผิด อีกทั้งยังสนับสนุนอังกฤษอยู่เบื้องหลัง บุคคลเหล่านี้อ้างสิทธิ์ในการบริหารประเทศด้วยคำกล่าวที่ว่าเขาได้รับเลือกให้มาปกป้องประชาชนและประเทศชาติ

ผู้ประพันธ์ดึงผู้อ่านกลับมายังสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับคะม้าลและกลุ่มผู้เดินขบวน เสียงตะโกนดังขึ้น เสียงหวีดร้องคละเคล้ากับเสียงที่ดุดันและโกรธเกรี้ยวที่ดังขึ้นเรื่อยๆ การเดินขบวนเพื่อเริ่มเฉลิมฉลองในครั้งนี้ไม่ได้เป็นอย่างที่คะม้าลหวังไว้ ตำรวจของอังกฤษซุ่มโจมตีขบวนของประชาชนที่กำลังเดินผ่านอนุสาวรีย์ กลุ่มนักศึกษาได้รับผลกระทบจากการซุ่มโจมตีมากที่สุด เหล่านักศึกษาบาดเจ็บและล้มตายเป็นจำนวนมาก คะม้าลเองก็แทบจะเอาชีวิตไม่รอด โชคดีที่เขาหลบคมกระสุนได้ทัน เขาหลบเข้าไปในร้านขายกาแฟ มีผู้คนมากมายวิ่งหาที่หลบซ่อน ชายผู้หนึ่งกล่าวด้วยน้ำเสียงโกรธแค้นระคนเศร้า การนองเลือดได้เกิดขึ้นอีกครั้ง เหล่านักศึกษาซึ่งเป็นความหวังของชาติกลายเป็นผู้เคราะห์ร้ายอีกครั้งหนึ่ง คะม้าลสงสัยว่าเหตุใดเหล่าทหารและตำรวจต้องพุ่งเป้าไปยังบรรดานักศึกษา เพราะเหตุใดมนุษย์จึงต้องเข่นฆ่ากันเองเช่นนี้ มีวิธีการใดบ้างที่จะหยุดยั้งไม่ให้เกิดการนองเลือดในการเดินขบวน ประชาชนไม่ได้เดินขบวนต่อต้านแต่เป็นไปเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ปฏิวัติเรียกร้องอิสรภาพในอดีต

There was pandemonium everywhere. Initially the rapid firing was frightening, but then the shots became less frequent. The sound of breaking glass was audible as well as the neighing of horses. An increase in volume of the furious voices showed that rebellious bands were dashing at break neck speech from one location to the next. "The constables' bullets rained down on the students. Only God knows how many were hit." ... It was treachery pure and

[78] Ibid., p. 31.

simple. If their goal had been to break up the demonstration, they would have fired into the air from their distance positions.[79]

คะม้าลพยายามมองหาที่หลบภัย ฉับพลันตำรวจเล็งปืนกราดใส่ผู้ชุมนุมอย่างไร้ความปรานี บรรดาเด็กหนุ่มล้มลง ดิ้นกระเสือกกระสนทุรนทุรายด้วยร่างท่วมเลือด คะม้าลคิดว่าบรรดาเหยื่อมักเป็นนักศึกษาที่มาร่วมเดินขบวน โอ้พระเจ้า พวกตำรวจอังกฤษและตำรวจชาวอียิปต์ช่างต่ำทรามไม่แพ้กัน ผู้ประพันธ์วิจารณ์ว่านี่คืออำนาจอันป่าเถื่อนของตำรวจ ประชาชนชาวอียิปต์จะต้องหลั่งเลือดบนแผ่นดินของตนเองสักกี่ครั้ง อังกฤษจึงจะประกาศอิสรภาพให้อียิปต์

3.2.4 การจับกุมผู้ต่อต้านรัฐบาล

การดำเนินงานของรัฐบาลอียิปต์สร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนชาวอียิปต์เป็นอย่างมากโดยเฉพาะกลุ่มปัญญาชนและกลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลซึ่งมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ กลุ่มมุสลิมอนุรักษ์นิยม (Muslim Brethren or Muslim Brotherhood) เป็นอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งออกมาเคลื่อนไหวคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาล และต่อต้านการรุกรานของอังกฤษ ด้วยการแจกใบปลิวโจมตีและเขียนบทความตีพิมพ์ลงวารสารเพื่อต่อต้านอังกฤษและคณะสภาผู้แทนฯ ของนายกรัฐมนตรีอันนะหาส อับดุลมุนอิม อิบรอฮีม เซากัต เป็นตัวแทนของกลุ่มมุสลิมอนุรักษ์นิยมในอียิปต์ เขาเป็นหลานชายคนรองของอะหมัด อับดุลญะวาด อับดุลมุนอิมคือสายเลือดของนักต่อสู้เพื่อชาติ "ฟะฮ์มี อับดุลญะวาด" น้าชายของเขาผู้ซึ่งมีจิตวิญญาณแห่งความรักชาติเต็มเปี่ยม อับดุลมุนอิมเชื่อว่าการปฏิบัติตามหลักการศาสนาซึ่งพระผู้เป็นเจ้าประทานมาจะยกระดับสังคมและการเมืองให้ก้าวหน้าได้ เขาเป็นเด็กหนุ่มที่ดำเนินการให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี การกระทำทุกอย่างของอับดุลมุนอิมจึงอยู่บนพื้นฐานของอิสลาม ทว่าสังคมกลับมองว่ากลุ่มมุสลิมอนุรักษ์นิยมคือกลุ่มผู้แสวงหาความรุนแรงเช่นเดียวกับพวกปฏิกิริยาต่อต้านทั้งหลาย ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดวิถีชีวิตของประชาชนชาวอียิปต์ โดยเฉพาะคนรุ่นหนุ่มสาวที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยเฉพาะบทบาททางการเมือง ประชาชนเล็งเห็นแล้วว่าการปกครองของผู้นำประเทศที่ผ่านๆ มาไม่สามารถทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นได้ เนื่องจากมีการคอรัปชั่นและบริหารประเทศโดยมีนัยแอบแฝง แม้กระทั่งรัฐธรรมนูญในปีค.ศ. 1923 ก็กลายเป็นข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับรัฐบาล กลุ่มต่อต้านรัฐบาลส่วนหนึ่งกล่าวโจมตีรัฐธรรมนูญปีค.ศ. 1923

---

[79] Ibid., p. 32.

กลายเป็นรัฐธรรมนูญที่ไร้อิสรภาพ อังกฤษยังคงมีอำนาจและบทบาทในทางการเมืองมากขึ้น และใช้อำนาจบงการให้กษัตริย์ดำเนินการต่างๆให้ตนอย่างมากมาย จนทำให้ประชาชนรู้สึกผิดหวังกับสถาบันทางการเมืองและก่อตั้งกลุ่มต่อต้านขึ้นมาเพื่อแสดงบทบาทและดำเนินการเป็นตัวแทนภาคประชาชน เพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองอีกครั้ง

กลุ่มมุสลิมอนุรักษ์นิยมคือกลุ่มที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นกลุ่มที่ต่อต้านการทำงานของรัฐบาล และคัดค้านการเข้ามาของคนอังกฤษ มุสลิมอนุรักษ์นิยมหรือในภาษาอาหรับเรียกว่า "อัควานุลมุสลิมีน" จึงเป็นกลุ่มต่อต้านรัฐบาลที่มีแนวคิดมาจากความทุกข์ยากของประชาชนที่เกิดจากการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลที่ผ่านๆมาโดยมิได้ยึดในคุณค่าที่แท้จริงของศาสนา จึงทำให้คำสอนและหลักธรรมถูกละเลย ประชาชนกลุ่มหนึ่งจึงหันกลับไปสู่แนวทางของอิสลามนิยมไม่ว่าจะเป็น เรื่องกฎหมายที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ระบบการเมือง และหลักปฏิบัติ กลุ่มอัควานุลมุสลิมีน หรือ มุสลิมอนุรักษ์นิยมได้รับการตอบรับจากประชนจำนวนมากที่กำลังเสื่อมความนิยมในการบริหารงานที่ล้มเหลวของรัฐบาล

> A student asked, "Who are the Muslim Brethren?"
>
> Hilmi Izzat replied, "A religious group with the goal of reviving Islam, intellectually and practically. Haven't you heard of their circles that have been established in all the districts?"
>
> "Does it differ from the Young Men's Muslim Association?"
>
> "Yes."
>
> "How" [...]
>
> In his powerful, Abd al-Muni'm said, "We're not merely an organization dedicated to teaching and preaching. We attempt to understand Islam as God intended it to be: a religion, a way of life, a code of law, and a politic system."[80]

อับดุลมุนอิม จึงเป็นตัวแทนของคนหนุ่มที่เข้าร่วมกับกลุ่มมุสลิมอนุรักษ์นิยม เขามีความภูมิใจที่ได้เป็นหนึ่งในสมาชิกและแกนนำของกลุ่มในอำเภอญะมาลียะฮ์ ภารกิจที่เขาได้รับ

---

[80] Ibid., p.119.

มอบหมายคือการแนะนำองค์กร และช่วยตรวจทานแก้ไขวารสารของกลุ่มและส่งวารสารเหล่านี้ไปตามมัสญิดต่างๆในไคโร อับดุลมุนอิมเป็นเสมือนผู้ก่อตั้งกลุ่มในอำเภอญะมาลียะฮ์ เขาใช้ที่พักของตนเองเป็นสำนักงานและสนับสนุนการเงินของกลุ่มมาโดยตลอด

> With the crystallization of Abd al-Muni'm's character and orientation, he established himself as a capable civil servant and an energetic member of Muslim Brethren. Leadership of their branch in al-Gamaliya developed upon him. Named a legal adviser to the organization, he helped edit its journal and occasionally delivered sermons in sympathetic mosques. [...] at the service of the cause, which he believed wholeheartedly to be, as its founder put it, "a pure revivalist mission, a brotherhood based upon the Prophet's example, a mystic reality, a political organization, an athletic association, a cultural and scientific league, an economic partnership, and a social concept."[81]

อับดุลมุนอิมได้อุทิศตนให้กับกิจการทางศาสนาของเขา และเชื่อว่าเป็นภารกิจที่พิเศษและบริสุทธ์ยิ่ง ซึ่งเป็นแนวทางของศาสดามุฮัมหมัดไม่ว่าจะเป็น เรื่องเหนือธรรมชาติ การจัดตั้งองค์กรการเมือง การประกอบกิจการทางธุรกิจ ซึ่งล้วนชี้นำโดยแนวทางของท่านศาสดาและพระผู้เป็นเจ้า ดังที่มะห์ฟูซได้แสดงให้เห็นวิสัยทัศน์ของอับดุลมุนอิมซึ่งมีความพยายามในการเปลี่ยนแปลงสังคมของเขา โดยเฉพาะการบริหารประเทศของผู้นำ อับดุลมุนอิมเชื่อว่าหากผู้นำและรัฐบาลนำคำสอนของอิสลามไปใช้อย่างแท้จริงแล้ว ประเทศอียิปต์จะกลับคืนสู่ความสงบสุขและเสรีภาพอีกครั้งหนึ่ง มะห์ฟูซซ่อนความรู้สึกศาสนานิยมไว้ตรงนี้โดยใช้อับดุลมุนอิม และ Muslim Brethren อันเป็นตัวแทนถ่ายทอดความสำเร็จของชนส่วนใหญ่ในประเทศ

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอกลุ่มต่อต้านรัฐบาลอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มปฏิกิริยาต่อต้านที่เชื่อในแนวคิดสังคมนิยมหรือระบอบเผด็จการทหาร ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนไม่ยอมรับกลุ่มสังคมนิยมอียิปต์ เพราะพวกเขาเชื่อว่าแนวคิดสังคมนิยมมาจากลัทธิฟาสซิสต์และคอมมิวนิสต์ที่ต้องกำจัดให้สิ้นซาก ลัทธิทั้งสองนี้คือภัยที่มากับสงครามและสามารถทำลายระบอบประชาธิปไตยของอียิปต์ได้

---

[81] Ibid., p. 275.

แนวคิดฟาสซิส หรือ พวกอนุรักษ์นิยมฝ่ายขวาเริ่มเข้ามามีอิทธิพลกับกลุ่มนักคิดของอียิปต์ ซึ่งแนวคิดนี้มีต้นกำเนิดมาจากเยอรมนีและอิตาลี บรรดาเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ที่เชื่อว่าการเมืองและการใช้ชีวิตแบบเก่ากลายเป็นสิ่งที่ล้าหลังก็ยึดถือเอาเป็นความเชื่อและแบบอย่างการดำรงชีวิต สังคมอียิปต์กลับมองว่า สำนักคิดเหล่านี้คือมหันตภัยของสังคม และเป็นสิ่งที่ต้องกำจัดให้หมดสิ้นไปจากสังคมโดยเร็ว กลุ่มต่อต้านรัฐบาลกลุ่มนี้จึงก่อตั้งพรรคการเมืองในนามว่า Young Egypt หรือ "มิศรุลฟัตตาห์" (Misr al-Fatat)

> Young Egypt is a criminal, reactionary, Fascist movement. It's just dangerous as the reactionary religious group. It's nothing more than an echo of German and Italian militarism, worshipping power, demanding dictatorial control, and disparaging human values and human dignity. Like cholera and typhoid, reactionary movements are endemic to this region and need to be eradicated."[82]

ผู้ประพันธ์วิพากษ์ขบวนการและกลุ่มที่เชื่อในแนวคิดฟาสซิสต์ว่าเป็นพวกบูชาอำนาจชอบใช้อำนาจเผด็จการในการสั่งการ และเหยียดหยามคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นเสมือนโรคติดต่อร้ายแรงที่ต้องกำจัดทิ้ง

นอกจากนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงมิติทางการเมืองอียิปต์ เมื่อพรรค Young Egypt เสนอตัวเพื่อเป็นพรรคการเมืองทางเลือกใหม่ของชาวอียิปต์ โดยเฉพาะคนรุ่นหนุ่มสาว พรรคการเมืองนี้ได้แสดงออกอย่างชัดเจนว่ากำลังจะนำประเทศอียิปต์ไปสู่การปกครองแบบสังคมนิยม และสนับสนุนแนวคิดชาตินิยมอียิปต์อย่างเต็มที่ อะหมัด เซากัต ตัวละครเอกในเรื่อง *Sugar Street* จึงเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้สนับสนุนแนวคิดสังคมนิยมอย่างชัดเจน ผู้ประพันธ์ต้องการแสดงให้เห็นว่าพลังของคนหนุ่มนั้นสามารถสร้างกระแสทางการเมืองในมิติใหม่ให้ประชาชนหันมาสนใจได้ เนื่องจากกลุ่ม Young Egypt พยายามชี้ให้เห็นว่าพรรควาฟด์ที่ได้รับความนิยมในอดีตนั้นไม่สามารถขจัดขบวนการคอรัปชั่นของอังกฤษได้ จนทำให้ประเทศอียิปต์ และความเป็นอยู่ของชาวอียิปต์เสื่อมถอยลง

---

[82] Ibid, p.80.

ขณะนั้นรัฐบาลภายใต้การนำของมุศฎอฟา อันนะหาสได้ประกาศจับกุมผู้ที่มีแนวคิดเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ ได้แก่นักวิชาการ นักหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มปฏิกิริยาต่อต้านฟาสซิสต์ คอมมิวนิสต์และมุสลิมอนุรักษ์นิยม รัฐบาลอียิปต์ในขณะนั้นเกรงว่าหากปล่อยวางหรือนิ่งเฉยให้กลุ่มเหล่านี้แสดงออกทางการเมืองมากขึ้น ประชาชนจะไม่สนับสนุนรัฐบาลต่อไปอีก และอาจจะเกิดการปฏิวัติเหมือนเช่นที่ผ่านมาได้ ในปีค.ศ. 1950 จึงมีการจับกุมผู้ที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามของรัฐบาลครั้งใหญ่ อับดุลมุนอิมและอะหมัด เซากัตกลายเป็นผู้ต้องสงสัยของรัฐบาลเพราะทั้งสองคนได้ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับแนวคิดของตนเองและคัดค้านการทำงานของรัฐบาล จึงมีนักสืบและตำรวจกลุ่มหนึ่งขอตรวจค้นบ้านของสองพี่น้องในถนน Sugar Street ตำรวจนายหนึ่งกล่าวแก่คะดีญะฮ์ มารดาของทั้งสองว่า ลูกชายของเธอเป็นผู้ต้องสงสัยกล่าวโจมตีรัฐบาล และใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่ซ่องสุมพวกของตนไว้ คะดีญะฮ์ซึ่งไม่เข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นและโวยวายไม่ยอมให้ตรวจค้น เธอกล่าวว่าบ้านหลังนี้คือสมาชิกของฟะฮ์มี อับดุลญะวาด และเธอคือพี่สาวของผู้สละชีพเพื่อชาติคนนี้ ตำรวจนายหนึ่งได้ยินดังนั้นก็กล่าวขอโทษพร้อมกับแสดงตนว่าเป็นเพื่อนของฟะฮ์มี อับดุลญะวาด ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงความเคารพในการพลีชีพของฟะฮ์มียังคงอยู่ในความทรงจำของทุกคน และผู้ร่วมในเหตุการณ์การปฏิวัติเมื่อปีค.ศ. 1919 ด้วยเช่นกัน การตรวจค้นครั้งนี้จึงเป็นไปอย่างสงบ เจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งสองปฏิบัติต่อคะดีญะฮ์อย่างดีที่สุดเพื่อเป็นเกียรติแก่ฟะฮ์มี และให้สัญญาว่าจะไม่ทำอันตรายใดๆแก่เธอและครอบครัว นอกจากขอตรวจค้นภายในบ้านเพื่อหาหลักฐานเท่านั้น

> I'm daughter of al-Sayyid Ahmad Abd al-Jawad and the sister of Fahmy Ahmad al-Jawad, who was killed by the English during the revolution. Don't you remember him? ... They're the nephews of your old friend.
>
> Without looking at either of them, the officer responded, We're acting on orders from the Ministry of the Interior. ...
>
> Khadija cast a stony glance her way and then sped down to the first-floor apartment, where she found Sawsan at the door as well, observing the courtyard with a gloomy face. Glancing in that direction, Khadija saw Abd al-

Muni'm and Ahmad surrounded by policemen, who were taking them out of the house.[83]

คะดีญะฮ์ยืนมองบุตรชายทั้งสองคนซึ่งบัดนี้ถูกตำรวจจับกุมตัวไปสอบสวนยังสถานีตำรวจ คะดีญะฮ์ร่ำไห้ด้วยไม่เข้าใจว่าบุตรชายทั้งสองกระทำผิดด้วยข้อหาอันใด เธอร้องตะโกนให้ตำรวจปล่อยตัวลูกชายของเธอ จนกระทั่งลูกสะใภ้กล่าวเตือนให้เธอเชื่อในเกียรติของลูกชายของเธอด้วย คะดีญะฮ์ไม่สามารถยุติความกังวลได้ ดังนั้นเธอจึงไปหาคะม้าลที่บ้านและพบว่าตำรวจอีกกลุ่มหนึ่งอยู่ที่นั้นเพื่อเข้าไปตรวจค้นบ้านของบิดาและมารดาของเธอเนื่องจากสันนิษฐานว่าที่นี่อาจจะเป็นที่ชุมนุมของกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาล คะม้าลซึ่งอยู่ในเหตุการณ์นี้ด้วยจึงกล่าวแก่พี่สาวว่าอับดุล มุนอิมและอะหมัดจะต้องปลอดภัยกลับมา คะม้าลเล่าว่าสาเหตุที่หลานชายถูกจับกุมตัวนั้นเพราะทางการยืนยันว่า อับดุลมุนอิมและอะหมัดได้แจกใบปลิวโจมตีรัฐบาล และแจ้งข้อหาว่าอับดุลมุนอิมคือสมาชิกของกลุ่มมุสลิมอนุรักษ์นิยมและ อะหมัดคือแนวร่วมของลัทธิคอมมิวนิสต์

Shaking her head anxiously, she remark, "Your sister says they arrested Abd al-Muni'm because he's a Muslim Brother. Why are they arresting Muslims?"[...]

"A Communist? Like the Muslim Brothren, Communists are suspected by the government."

"Communists? What community is this? The shi'ah community of Ali?"

Hiding his smile, Kamal answered, "The Communists aren't a religious community like the Shi'ah. They're a political party opposed to the government and the English."[84]

คะม้าลอธิบายเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับสองพี่น้องตระกูลเซากัต อะมีนะฮ์ไม่เข้าใจว่าเหตุใดอับดุลมุนอิมต้องตกเป็นผู้ต้องสงสัยว่าเป็นกลุ่มมุสลิมอนุรักษ์นิยมในเมื่อหลานชายของตนเองเป็น

---

[83] Ibid., pp. 295, 296.

[84] Ibid., p.297.

มุสลิมที่ดีคนหนึ่ง อะมีนะฮ์ตั้งคำถามว่าลัทธิคอมมิวนิสต์คือชีอะฮ์อลีใช่หรือไม่[85] อะมีนะฮ์พยายามทำความเข้าใจกับเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้น คะม้าลจึงอธิบายให้ทุกคนเข้าใจว่าคอมมิวนิสต์คืออุดมการณ์ทางการเมืองหนึ่งที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลและอังกฤษ ไม่ใช่แนวร่วมทางศาสนาอย่างที่มารดาเข้าใจ

มะห์ฟูซได้กล่าวถึงกระแสต่อต้านรัฐบาลของคนรุ่นใหม่เช่นกลุ่มมุสลิมอนุรักษ์นิยมและกลุ่มคอมมิวนิสต์ ซึ่งรัฐบาลอียิปต์ตั้งข้อกล่าวหาบุคคลที่มีแนวคิดดังกล่าวว่าเป็นกลุ่มผู้ต่อต้านและมีแนวความคิดที่จะล้มล้างรัฐบาล ในเวลานั้นรัฐบาลพรรควาฟด์ระแวงว่ากลุ่มคนพวกนี้จะสั่นคลอนเสถียรภาพของพวกตน ซึ่งจะทำให้ความเชื่อมั่นทางการเมืองของพรรคที่มีมายาวนานกว่า 30 ปีต้องเสื่อมความนิยมลง

3.2.5 อุดมคติทางการเมือง

มะห์ฟูซนำเสนออุดมคติทางการเมืองของประชาชนชาวอียิปต์ยุคสาธารณรัฐเพื่อชี้ให้เห็นความคิดเห็นที่แตกต่างกันทางการเมืองของคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ มะห์ฟูซชี้ให้เห็นว่าประชาชนชาวอียิปต์ฝากความหวังให้กับการบริหารประเทศของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย ประชาชนในยุคนั้นต้องการให้ประเทศอียิปต์พัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและทันสมัย ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าในอดีต ดังนั้นการวิพากษ์การเมืองของมะห์ฟูซจึงเน้นถึงทัศนคติหรืออุดมคติทางการเมืองของชนแต่ละรุ่นเพื่อแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้นๆ

อัลวานและประชาชนทุกคนต้องการผู้นำชาติที่กล้าหาญและนำพาพวกเขาให้หลุดพ้นจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบาย ล้วนแต่เป็นภาพของความฝันซาดัตกำลังทำให้ประชาชนเคลิ้มฝัน นโยบายที่เชิญชวนให้ประชาชนจับจ่ายซื้อสินค้าอย่างฟุ่งเฟ้อฟุ่มเฟือย ประชาชนรากหญ้าต้องประสบกับหนี้สิน และความยากจนนานัปการ เมื่อหันกลับไปมอง

---

[85] ประชาชนชาวอียิปต์บางกลุ่มเชื่อว่าอิสลามนิกายชีอะฮ์ หรือชีอะฮ์อลี ว่าเป็นกลุ่มเดียวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ แท้จริงกลุ่มชีอะฮ์คือนิกายหนึ่งของอิสลามที่เชื่อการสืบทอดผู้ปกครองอิสลามผ่านทางท่านอลีบุตรเขยของท่านศาสดามุฮัมหมัด ทั้งๆที่ครั้งหนึ่งประเทศอียิปต์ถูกปกครองโดยราชวงศ์ Fatimid [ค.ศ. 969 – 1171] ที่ศรัทธาในนิกายชีอะฮ์กว่า 200 ปี ในช่วงเวลานั้นประเทศอียิปต์กลายเป็นศูนย์กลางของนิกายชีอะฮ์และประชาชนส่วนใหญ่นับถืออิสลามนิกายดังกล่าว ต่อมาเมื่อราชวงศ์นี้เสื่อมลง นิกายชีอะฮ์ก็ค่อยๆหมดความสำคัญตามไปด้วย

ชนชั้นนายทุนและบรรดาข้าราชการ ผู้นำกลับปล่อยปละละเลยให้มีการฉกฉวยผลประโยชน์ของประชาชนได้อย่างเสรี ขบวนการทางการเมืองก็พบว่ามีการคอรัปชั่นเกิดขึ้นบ่อยครั้ง

> [Elwan] In those days, there was a dialogue of sorts and laughter, the excitement of studies and the illusion of heroism. We are the people. We chose you from the very heart of the people. Love was a bouquet of roses wrapped up in hope. We lost our very first leader, our very first primadonna. Another leader—one diametrically opposed—then comes along to extricate us from our defeat and, in so doing, ruins for us the joy of victory. One victory for two defeats. We chose you from the very heart of the people.[86]

ผู้ประพันธ์ต้องการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างประธานาธิบดีญะมาล อับดุนนาศิรและประธานาธิบดีอันวารฺ ซาดัต ทั้งสองคือผู้นำที่เป็นความหวังของประชาชน แม้ว่าฯพณฯ อับดุนนาศิรจะนำพาชาติอียิปต์ประสบความพ่ายแพ้ในสงครามหกวัน[87] แต่ประชาชนก็ยกย่องและศรัทธาในผู้นำท่านนี้มากเพราะท่านเป็นตัวแทนในการต่อสู้ที่กล้าหาญ ต่ออำนาจอันยิ่งใหญ่ที่คอยปกป้องอิสราเอล ถึงแม้ว่าจะต้องพบกับความปราชัยก็ตาม ท่านได้แสดงถึงศักดิ์ศรีอันยิ่งใหญ่ของชาวอียิปต์ และเป็นตัวแทนของชาวอียิปต์ในการดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีที่สืบทอดมานับตั้งแต่บรรพบุรุษและเป็นความรู้สึกที่อยู่ในหัวใจของชนชาวอียิปต์เสมอมา แม้ว่าซาดัตจะมากอบกู้สถานการณ์ภายหลังแต่ในความรู้สึกของประชาชนเขาเป็นผู้ทรยศต่ออุดมการณ์ที่สูงส่งของชาติอียิปต์ เขานำพาประเทศไปสู่อินฟิตาห์ และการก้มหัวให้กับการบงการของชาติมหาอำนาจที่หนุนหลังอิสราเอล ซึ่งเป็นศัตรูของประเทศอียิปต์และชาติอาหรับ การกระทำของซาดัตในครั้งนี้ทำให้ชนชาวอียิปต์รู้สึกผิดหวัง อดสู ถูกหมิ่นศักดิ์ศรีในความเป็นชาตินิยมอียิปต์ที่อยู่ในจิตวิญญาณของประชาชน

---

[86] Naguib Mahfouz, *The Day the Leader Was Killed*, trans. Malak Mashem.(New York: Anchor Books, 2000), p. 27.

[87] Six Days War สงครามหกวัน เกิดขึ้นเมื่อเดือน มิถุนายน 1967

> [Muhtashimi]"Time is flying. [Elwan] You're reasonable young man and you can save her. You could even save yourself. It's not only bad luck. It's long line of calamities: June 1967, the *Infitah*, Russia, the United States, and the Kingdom of corrupt."[88]

มะห์ฟูซวิพากษ์การเมืองของประเทศอียิปต์ที่กำลังเผชิญกับปัญหาภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสงครามหกวัน หรือนโยบายอินฟิตาห์มีส่วนทำให้ประชาชนเผชิญกับความทุกข์ยาก โดยเฉพาะความเป็นอยู่ของอันแสนอัดคัดขัดสนของประชาชนระดับล่างที่ต้องประสบปัญหาความยากจน หนี้สิ้นที่เพิ่มพูน นอกจากนี้การแทรกแซงของชาติมหาอำนาจตะวันตก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย และอังกฤษต่างก็เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์โดยการสนับสนุนของนักการเมืองที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงบางคนเท่ากับเป็นการซ้ำเติมปัญหาต่างๆของประชาชนชาวอียิปต์เพิ่มมากขึ้น

> [God] *He loves not the evildoers*. What is this decree all about? You declare a revolution on May 5 and then annul it on September 5? You throw all sorts of Egyptians into prison—Muslims, Copts, party men, and intellectuals? Only the opportunists are on the loose. God help you, Egypt!
>
> I remember the day Saad Zaghloul was placed under house arrest in Bayt al-Umma and the opportunists started crawling toward the Palace in a show of affected loyalty. Why are you replaying that old drama that looms large in the repertoire of Egyptian tradgedies? I remember the dark days of oppression. Was 1919 then a dream or a myth?[89]

มุห์ตะซิมีจำเริญคัมภีร์อัล-กุรอาน ในโองการที่กล่าวว่า ***พระองค์ทรงเกลียดบรรดาผู้ที่กระทำชั่ว*** ชายชรานึกถึงการบริหารงานในยุคของประธานาธิบดีอันวารฺซึ่งประกาศการปฏิวัติใน

---

[88] Naguib Mahfouz, *The Day the Leader Was Killed*, trans. Malak Mashem.(New York: Anchor Books, 2000), p. 38.

[89] Ibid., p.76.

วันที่ 5 พฤษภาคม และได้ประกาศยุติในวันที่ 5 กันยายน ปี1971 ซึ่งเรียกกันว่า "Corrective Revolution" การปฏิวัติเพื่อการแก้ไขระบบทางการเมืองแบบเบ็ดเสร็จ และการประกาศจัดตั้งรัฐธรรมนูญแห่งชาติเมื่อเดือนกันยายน 1971 และเปลี่ยนชื่อประเทศเป็นสาธารณรัฐอิสลามแห่งอียิปต์ (Arab Republic of Egypt) เหตุการณ์ครั้งนี้ท่านได้จองจำบรรดาประชาชนชาวอียิปต์หลากหลายอาชีพสู่ห้องขัง ไม่ว่าจะเป็นบรรดามุสลิม บรรดาตำรวจ นักการเมือง และบรรดานักวิชาการ มีเพียงบรรดาผู้ฉกฉวยโอกาสสู่ความสำเร็จโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเท่านั้นที่เป็นอิสระ ผู้ประพันธ์สะท้อนให้เห็นว่าประเทศอียิปต์กำลังเข้าสู่ยุควิกฤติ การประกาศการปฏิวัติครั้งนั้นทำให้ผู้บริสุทธิ์จำนวนมากตกเป็นเหยื่อของการเปลี่ยนแปลงการเมืองในทางลบ มุห์ตะชิมีรู้สึกสิ้นหวังเมื่อทราบข่าวนี้ จึงได้รำพึงออกมาเช่นนั้น

มุห์ตะชิมียังจดจำถึงวันที่ซาด ซัฆลูล ปาชาได้ถูกจับกุมที่บัยตุล อุมมะ[90] ซึ่งเป็นบ้านของผู้นำท่านนี้ บรรดาผู้ฉวยโอกาสได้คลานเข้าไปยังพระราชวังเพื่อที่จะแสดงออกถึงความรักและความจงรักภักดี มุห์ตะชิมียังคงรำลึกถึงวันแห่งความมืดมนของการกดขี่ เหตุการณ์ในปีค.ศ. 1919 นั้นเป็นเพียงความฝันหรือความลึกลับ มุห์ตะชิมีมีความเชื่อว่าอำนาจควรจะอยู่กับผู้ที่รู้จักใช้อำนาจเหล่านี้ในวิถีทางที่ถูกต้องเพื่อประชาชนทั้งมวลมิใช่เพื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่จะก่อให้เกิดการฉกฉวยโอกาสและทำให้ประเทศอียิปต์สูญเสียโอกาสที่จะพบกับความเป็นจริงในพัฒนาการทางเมืองที่ถูกต้อง ผู้ประพันธ์ต้องการเสียดสีกลุ่มผู้หวังผลประโยชน์ ซึ่งหมายถึงชาติตะวันตก (อังกฤษ) และกลุ่มนักการเมืองที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงแทรกแซงการเมืองและการปกครองของประเทศอียิปต์ทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นการปฏิวัติเมื่อปีค.ศ. 1919 ถึงการปฏิวัติปีค.ศ.1981 ทำให้ความรุ่งเรืองของอียิปต์อยู่ในสภาวะบิดเบี้ยวเสมอมา ตราบใดที่ประชาชนมิได้มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง

> [Muhtashimi] They know nothing of revolutions. They haven't even heard of them. The hired storyteller has told them a false, untrue story. The poor teacher begins his lesson with the treacherous question: What were the causes of the failure of the 1919 revolution?[91]

---

[90] บ้านของประชาชาติ

[91] Naguib Mahfouz, *The Day the Leader Was Killed*, trans. Malak Mashem.(New York: Anchor Books, 2000), pp. 90-91.

มุห์ตะซิมีได้ฟังบทสนทนาของสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการเมืองและการปฏิวัติแล้วทำให้เขารู้สึกไม่สบายใจ มุห์ตะซิมีรำพึงว่าไม่มีใครรู้หรอกว่าการปฏิวัติคืออะไร เรื่องที่ถูกเล่าต่อกันมานั้นกลายเป็นเรื่องโกหก ผู้ประพันธ์สะท้อนความคิดของคนรุ่นเก่าเช่นปู่ซึ่งเคยเป็นประจักษ์พยานในการปฏิวัติเมื่อครั้งยังวัยเยาว์ มุห์ตะซิมีต้องเผชิญกับความสูญเสียมากมาย เขาสูญเสียเพื่อนผู้มีความรักชาติไปหลายต่อหลายคน พวกเขาเหล่านั้นคืออนาคตของชาติ แต่กลับต้องถูกสังหารอย่างไม่เป็นธรรม แม้ว่าการปฏิวัติจะผ่านมาเกือบ 62 ปี ความทรงจำเกี่ยวกับการปฏิวัติไม่เคยลบเลือนไปจากใจเขา และยังตอกย้ำความเลวร้ายของการการปฏิวัติ ณ ช่วงเวลานั้นด้วยการนำพาชนรุ่นอัลวานไปสู่ยุคของชนผู้พ่ายแพ้ โดยที่พวกเขาไม่เข้าใจเป้าหมายที่แท้จริง และให้ความสนใจกับการเมืองเหมือนเมื่อสมัยก่อน บัดนี้ชนรุ่นหนุ่มสาวหันหลังให้กับความรับผิดชอบที่พึงมีต่อสังคม พวกเขาให้ความสำคัญกับตัวเองและมุ่งแสวงหาความสะดวกสบายเพื่อความอยู่รอด การปฏิวัติของประเทศอียิปต์ที่ผ่านมาแทบจะไม่ปรากฏอีกเลยในยุคสมัยนี้ จะมีประชาชนสักกี่คนกล้าที่จะประท้วงกับความล้มเหลวของผู้ปกครองประเทศ เพราะผู้ปกครองประเทศกลายเป็นวีรบุรุษของชาติ

มะห์ฟูซชี้ให้เห็นว่าประชาชนให้ความสนใจกับการเมืองน้อยลง โดยเฉพาะคนรุ่นหนุ่มสาวซึ่งให้ความสำคัญกับตัวเองมากกว่าที่จะแสดงความเห็นอกเห็นใจหรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเหมือนเช่นคนรุ่นก่อน โดยยกกรณีของการปฏิวัติของประเทศอียิปต์ที่ผ่านมา ประชาชนได้แสดงพลังสามัคคีเพื่อต่อต้านอำนาจของผู้ปกครอง และการกดขี่อย่างเข้มแข็ง ทว่าการเมืองในยุคสาธารณรัฐ การเมืองกลายเป็นโฆษณาชวนเชื่อ ประธานาธิบดีกลายเป็นวีรบุรุษผู้กอบกู้ชาติให้พ้นจากภัยคุกคามของต่างชาติ ประธานาธิบดีอันวารฺ ซาดัตสามารถนำพาประเทศสู่ชัยชนะในสงครามหกตุลา เขาจึงได้รับการยกย่องจากคนรุ่นใหม่และเปรียบเสมือนความหวังของพวกเขาด้วย แต่พวกเขากลับมองไม่เห็นปัญหาที่แท้จริงของประเทศชาติที่กำลังเกิดขึ้นมากมาย อาทิ การคอรัปชั่น การแทรกแซงของชาติมหาอำนาจตะวันตกจากการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอินฟิตาห์ ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน แต่คนรุ่นใหม่กลับมองข้ามสิ่งเหล่านี้เพราะเห็นเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง เนื่องจากพวกเขาสนใจในรูปแบบชีวิตที่ทันสมัยมากกว่าวิกฤตที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม

3.2.6 วันลอบสังหารประธานาธิบดี

มุห์ตะชิมีกลายเป็นคนรุ่นเก่าที่เฝ้ามองหายนภัยที่เกิดขึ้นกับประเทศชาติและคนรุ่นใหม่ โดยไม่สามารถช่วยเหลืออะไรได้ ทุกคนล้วนหมกมุ่นอยู่กับตนเอง จนละเลยความเป็นไปรอบข้าง แม้กระทั่งการคอรัปชั่นที่เกิดขึ้นในประเทศอย่างดาษดื่น คนรุ่นใหม่แทบจะมองว่าสิ่งเหล่านั้นกลายเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นในประเทศ เพราะตัวเองก็ตกอยู่ในสภาพของการแก่งแย่งชิงดีเพื่อตัวเอง แต่พร่ำโทษต่อชะตากรรมของตัวเองว่าเป็นผลมาจากการบริหารที่ล้มเหลวของผู้นำในอดีตและปัจจุบัน โดยมิได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่เพิ่มพูนขึ้นเหมือนกับคนรุ่นก่อน

ประเทศอียิปต์จึงเผชิญกับสภาวะล่อแหลมทางจริยธรรมทุกระดับชั้นของสังคม โดยเฉพาะสังคมในเมืองใหญ่ ดังที่สะท้อนในนวนิยายเรื่อง *The Day the Leader Was Killed* วิกฤตศรัทธาในผู้นำเริ่มปรากฏชัดขึ้น เมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองประเทศละเลยความเป็นอยู่ของประชาชนระดับรากหญ้า แสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง อีกทั้งทำลายอุดมการณ์ที่สังคมร่วมกันหล่อหลอมขึ้นมาย่อมก่อให้เกิดและความเกลียดชังในหมู่ชนมากขึ้น ความไม่พอใจที่สะสมมากขึ้นก็เกิดระเบิดขึ้นในท้ายที่สุด

มะห์ฟูซนำเรื่องราวมาถึงตอนจบของเรื่องด้วยการนำเสนอเหตุการณ์การลอบสังหารผู้นำประเทศอียิปต์คือ ประธานาธิบดีอันวารฺ ซาดัตซึ่งตรงกับการเฉลิมฉลองวันชาติอียิปต์ ขบวนพาเหรดจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ ประธานาธิบดีอยู่ในวงล้อมของทหารที่ยืนเป็นปราการอยู่รายรอบสถานีวิทยุ และโทรทัศน์ถ่ายทอดสดให้ประชาชนชื่นชมพิธีการที่ดำเนินไปอย่างเป็นระเบียบแบบแผน บรรยากาศโดยรอบมีแต่ความปีติยินดี โดยที่ไม่มีใครคาดคิดว่าวันสำคัญที่เป็นวาระแห่งชาตินั้นจะนำประชาชนทั้งประเทศไปสู่โศกนาฏกรรมที่สั่นสะเทือนความรู้สึกของคนในชาติอย่างไม่คาดฝัน

> The general atmosphere is one of immense joy. The President walks by, surrounded by a luminous halo like that of the Night of Fate, clad in his commander's uniform and the King's scepter in his hand. Hordes of dignitaries follow.[92]

---

[92] Ibid.,p. 91.

ครอบครัวของมุห์ตะชิมีรับชมการถ่ายทอดสดได้เพียงครู่หนึ่งก็พบกับความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับขบวนของประธานาธิบดี มุห์ตะชิมีไม่อาจคาดเดาได้ว่าเหตุการณ์จะดำเนินต่อไปอย่างไร เขาได้แต่ภาวนาอย่าให้สถานการณ์เลวร้ายอย่างที่เขาคิดไว้ ส่วนอัลวานได้เข้าไปในร้านกาแฟเพื่อเฉลิมฉลองวันชาติเหมือนคนอื่นๆ ด้วยจิตใจที่หดหู่กับปัญหาที่รุมเร้าอยู่ทุกขณะจิต และหวังว่านับจากวันนี้ไป เขาจะพบกับสิ่งดีๆในชีวิตบ้าง

> March at a brisk military pace, for today is soldiers' day. [...] A transistor radio, brought along for the occasion, is placed on one of the tables between us. Just like the day the Late President broadcast his defeat in June 1967. The late President was greater in his defeat than this on in his glory was the first thing I heard. This reminds me of what my grandfather one said: We are a people more given to defeat than to victory. [...] All our leaders have been martyrs: Mustafa Kamel, martyr to struggle and sickness; Muhammad Farid and Saad Zaghlul, both martyrs to exile; Mustafa al-Nahhas, martyr to persecution; Gamal Abd al-Nasser, martyr to June 5. [...] And, untimately, he was to keep for himself the fruits of victory, leaving us his *Infitah*, which only spelled out poverty and corruption.[93]

ร้านกาแฟอัดแน่นไปด้วยนักค้าคำพูด[คนที่ดีแต่พูดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้เท่านั้น] ณ ที่นี้ไม่มีความพึงพอใจและไม่มีการเคลื่อนไหว วิทยุทรานซิสเตอร์นำมาวางไว้บนโต๊ะระหว่างลูกค้าที่นั่งในร้านเหมือนกับวันวานช่วงประธานาธิบดีนาซีร วิทยุประกาศข่าวการปราชัยของกองทัพในเดือนมิถุนายนปีค.ศ. 1967 ถึงแม้จะมีข่าวการปราชัยในสงครามหกวันแต่ประธานาธิบดีอับดุนนาศิรกลับเป็นวีรบุรุษที่ยิ่งใหญ่ของประชาชนยิ่งกว่าประธานาธิบดีอันวารุซาดัตเสียอีก เหตุการณ์นี้ทำให้อัลวานรำลึกถึงเรื่องที่ปู่เล่าให้ฟังว่า พวกเราคือประชาชนที่ถูกยัดเยียดความปราชัยมากกว่าชัยชนะ ความตึงเครียดที่เอ่อล้นออกมาจากความสิ้นหวังหยั่งรากลึกอยู่ในตัวตนของประชาชาติ อันเนื่องมาจากความล้มเหลวทางการเมืองทุกยุคสมัย ประชาชนได้เรียนรู้ที่จะรักบทเพลงแห่งความเศร้า โศกนาฏกรรมและวีรบุรุษผู้ถูกพลีชีพเช่นเดียวกับบรรดาผู้นำ

---

[93] Ibid.,p. 93, 94.

ของประชาชนผู้ถูกพลีชีพ ไม่ว่าจะเป็นมุศฏอฟา คามิล ผู้ดิ้นรนต่อสู้เพื่อชาติและจากไปด้วยความป่วยไข้ มุฮัมหมัด ฟะรีด และซาด ซัฆลูล ทั้งคู่ถูกเนรเทศออกนอกประเทศเพราะต่อต้านอังกฤษ นายกรัฐมนตรีมุศฏอฟา อันนะหาส ถูกรัฐบาลอังกฤษและกษัตริย์บีบบังคับให้ลาออกจากตำแหน่งหลายต่อหลายครั้ง เช่นเดียวกันกับประธานาธิบดีญะมาล อับดุนนาศิรผู้เป็นเหยื่อในสงครามหกวัน ณ เวลานั้นประธานาธิบดีอันวาร ซาดัตชัยชนะในสงครามหกตุลา เขายอมรับสัญญาสันติภาพที่น่าอดสูและถูกบังคับโดยชาติมหาอำนาจคือ สหรัฐอเมริกาที่เรียกกันว่า **สัญญาแคมป์เดวิด** ซาดัตยอมรับการรุกรานและการครอบครองดินแดนในฉนวนกาซา แหลมไซไนและพื้นที่ส่วนอื่นๆในอียิปต์ ซีเรียและจอร์แดนของอิสราเอลอย่างเป็นทางการ

ประธานาธิบดีอันวาร์ ซาดัตจึงเป็นผู้นำอียิปต์ท่านแรกที่ยอมก้มหัวให้กับชาติมหาอำนาจตะวันตก โดยไม่คำนึงถึงศักดิ์ศรีของประชาชนชาวอียิปต์ เขาได้ทำลายกฎกติกาของความเป็นชาติอียิปต์ที่ได้สั่งสมมาเป็นเวลาช้านานลงอย่างสิ้นเชิง โดยเชื่อว่าการยอมขายศักดิ์ศรีของตนเองในคราวนั้นเป็นชัยชนะสำหรับชาวอียิปต์ หัวใจของประชาชนเต็มไปด้วยความอาฆาต และท้ายที่สุด ซาดัตก็เป็นเพียงผู้เดียวที่ได้รับผลประโยชน์แห่งชัยชนะอันจอมปลอมนี้ ด้วยการปล่อยให้ประชาชนรากหญ้าตกอยู่ปวงของนโยบายอินฟิตาห์ นโยบายที่สร้างความยากจนและการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างมหาศาล สิ่งนี้คือปัญหาที่แก้ไม่ได้

ด้วยเหตุนี้เองซาดัตจึงถูกลอบสังหารในวันกองทัพอียิปต์ ผู้ประพันธ์บรรยายฉากการลอบสังหารผู้นำที่เต็มไปด้วยบรรยากาศความเกลียดชังของประชาชนที่มีต่อซาดัต ความอลหม่านเกิดขึ้นท่ามกลางการเดินสวนสนามของเหล่าทหาร

อัลวานและลูกค้าที่ฟังข่าวอยู่ในร้านต่างรอคอยข่าวการลอบสังหารของซาดัตอย่างใจจดใจจ่อ บางคนก็กล่าวขึ้นมาว่า "ประธานาธิบดีได้รับบาดเจ็บ เหตุการณ์จะดำเนินต่อไปอย่างไร อีกคนหนึ่งก็กล่าวว่าฆาตกรต้องถูกจับกุมแน่นอน" บ้างก็วิจารณ์ว่า "เหตุการณ์ที่ตามาภายหลังก็กลับกลายเป็นสาเหตุของการก่อการร้ายอย่างแน่นอน" "ถ้าซาดัตยังมีชีวิตอยู่เขาคงหาทางแก้แค้นฆาตกร" "ผู้คนบางกลุ่มต่างภาวนาได้ยินเสียงกุรอานหลังจากเพลงสรรเสริญ" (ประเพณีของชาวอาหรับเมื่อได้ยินเสียงบทสวดของคัมภีร์อัล-กุรอานภายหลังเพลงสรรเสริญ ขณะที่เกิดเหตุการณ์ระหว่างความเป็นความตายของบุคคลสำคัญของประเทศ นั่นเป็นสัญญาณบ่งชี้ว่าบุคคลท่านนั้นจะยังมีชีวิตอยู่ หรือเสียชีวิตไปแล้ว หากได้ยินเสียงคัมภีร์อัล-กุรอานแสดงว่าท่านผู้นั้นเสียชีวิตแล้ว)

> We while away the time that was weighing heavily upon us. Jokes were cracked and then the recitation of Qu'ran began.[...]It's true. [...] Death is the true dictator. The official announcement comes to us like a final statement. [...] I prick up my ears. There is no power or might save in God. To him alone is permanence. The country is in obvious danger. He doesn't deserve this end, whatever his misdeeds. On his day of glory? A plot. Surely there's a conspiracy. No doubt. [...] No, it's a foreign conspiracy. He doesn't reserve this end. It was the inevitable end. He was a curse on us. He who kills will ultimately be killed. In a split second, an empire has collapsed. The empire of robbers. What is the Mafia thinking about right now?[94]

มะห์ฟูซบรรยายความรู้สึกของประชาชนซึ่งคาดหวังว่าจะได้ยินเสียงคัมภีร์กุรอานซึ่งหมายถึงชนส่วนใหญ่คาดหวังที่จะได้ยินข่าวอสัญกรรมของซาดัต การประกาศอย่างเป็นทางการจากฝ่ายรัฐบาลทางวิทยุกระจายเสียงก็แจ้งข่าวการอสัญกรรมของผู้นำชาติท่านนี้ มะห์ฟูซตระหนักดีว่าถ้าหากซาดัตสงครามระหว่างอิสราเอลและอียิปต์ก็อาจจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งก็ได้ และท้ายที่สุดก็อาจจะมีการโยงเหตุการณ์ก่อการร้ายก็เป็นได้ ในทัศนะของประชาชนช่วงเวลานี้เป็นวันอันรุ่งเรืองของประธานาธิบดีซาดัต ทุกคนสงสัยว่าต้องมีการวางแผนให้เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นอย่างแน่นอน ซึ่งอาจจะเป็นแผนการของต่างชาติก็ได้ ประชาชนส่วนหนึ่งยินดีที่จักรวรรดิที่ฉ้อโกงของซาดัตจบสิ้นลงไปพร้อมชีวิตของซาดัต ประชาชนต่างสาปแช่งซาดัตที่ยอมก้มหัวให้กับชาติมหาอำนาจ

> I returned to my seat, torn by conflicting feeling of despair, fear, and joy. Vague hopes hovered overhead, hopes of unknown possibilities, hopes that prevailing lethargy and routine would, at last, be shattered, and that one could start soaring toward limitless horizons. Tomorrows cannot be worse than today.

---

[94] Ibid., p. 96.

Even chaos is better than despair, and battling with phantoms is better than fear.[95]

ผู้ประพันธ์ฉายให้เห็นความหวังของประชาชนที่กำลังจะเริ่มต้นขึ้นใหม่ แม้ว่าความกลัว ความหมดหวังจะแผ่คลุมอยู่ในจิตใจของประชาชนเพียงใดก็ตาม มะห์ฟูซเชื่อว่าชีวิตต้องมีความหวัง ชีวิตต้องดำเนินต่อไปแม้ว่าจะเผชิญกับวิกฤตการณ์มากเพียงใด สถานการณ์ทางการเมืองเป็นเพียงบททดสอบหนึ่งของชีวิต ประชาชนมีสิทธิเลือกทางเดินของตนเอง เช่นเดียวกับผู้นำประเทศที่ประชาชนเลือกให้เข้ามาบริหารประเทศ ต้องปกป้องสิทธิของประชาชนเป็นอันดับแรก ตลอดจนเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อสังคม นับเป็นเกราะคุ้มกันประเทศไม่ให้ชาติใดมารุกรานหรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ มะห์ฟูซแสดงให้เห็นว่าเมื่อใดก็ตามที่ผู้นำของประชาชนทรยศต่ออุดมการณ์และไม่นำพาต่อเสียงเรียกร้องอันชอบธรรมของประชาชนย่อมเป็นเหตุนำไปสู่จุดสิ้นสุดทางการเมืองในที่สุด

นวนิยายของนะญีบ มะห์ฟูซสร้างความตระหนักในการต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองของประชาชนชาวอียิปต์ซึ่งยังคงดำรงอยู่ต่อไป ถึงแม้รูปแบบของจักรวรรดินิยมจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์โลก ทว่าการเตรียมตั้งรับกับภัยที่กำลังคุกคามด้วยพลังสามัคคีของประชาชนตลอดจนระบอบการปกครองที่ชอบธรรมย่อมเป็นสิ่งที่จะนำความผาสุกมาสู่สังคมอย่างแท้จริง นะญีบ มะห์ฟูซจึงนับว่าเป็นนักเขียนนวนิยายอีกผู้หนึ่งซึ่งสามารถวิพากษ์วิจารณ์การเมืองอียิปต์ได้อย่างตรงไปตรงมา ด้วยเขาตระหนักดีถึงพันธกิจของตนเองในฐานะนักเขียนผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม การนำเสนอประเด็นทางการเมืองผ่านตัวละครผู้มีสำนึกรักชาติและใฝ่หาสันติย่อมชี้ให้เห็นว่าสังคมอียิปต์ตระหนักในการรับผิดชอบร่วมกันของส่วนรวม การวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของผู้นำและการท้าทายอำนาจของจักรวรรดินิยมเป็นอีกสีสันหนึ่งที่ทำให้งานเขียนของมะห์ฟูซเป็นที่ยอมรับในหมู่นักอ่านตราบกระทั่งทุกวันนี้

---

[95] Ibid., p. 97.